

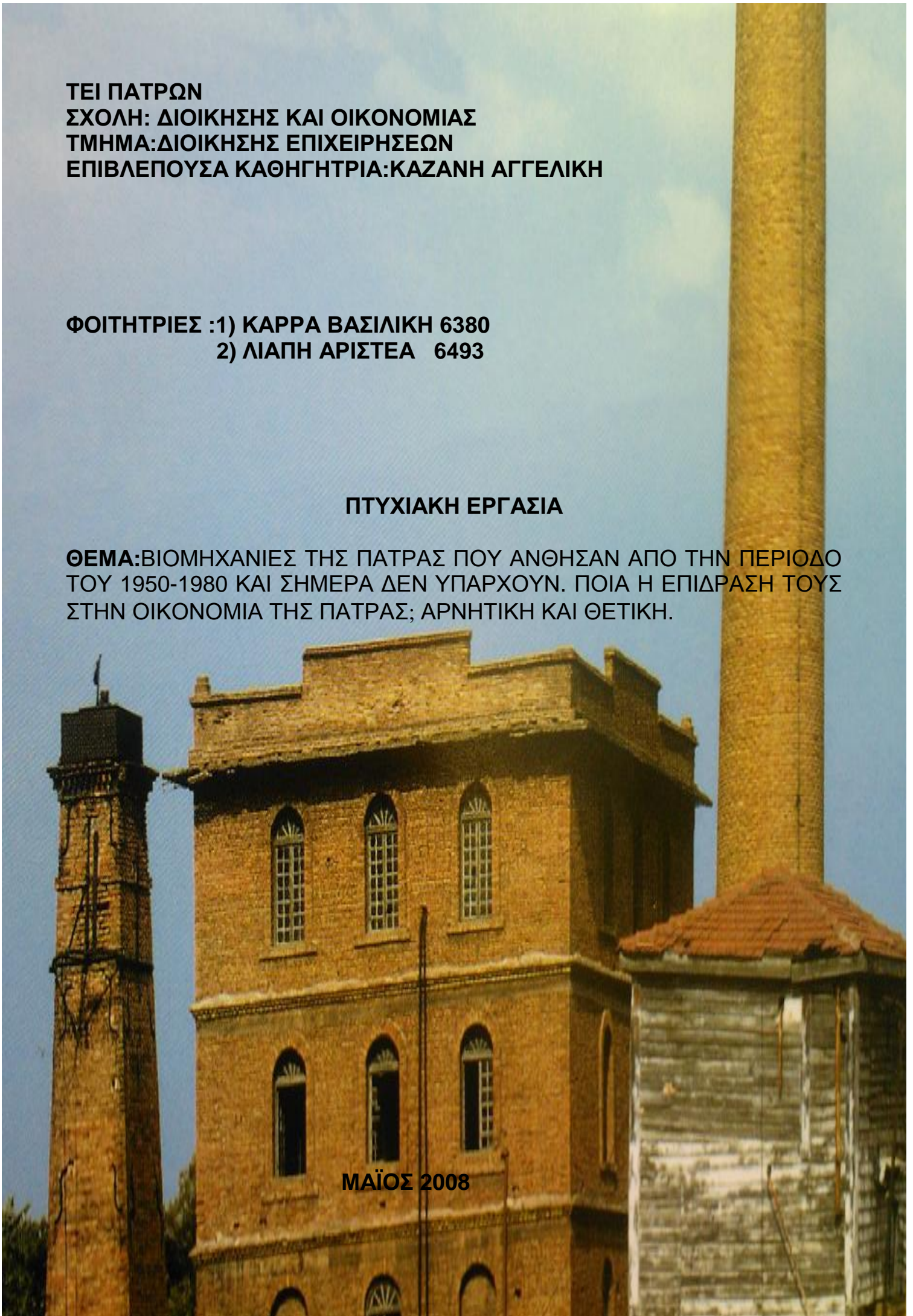
**ΤΕΙ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ: ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΑΖΑΝΗ ΑΓΓΕΛΙΚΗ**

**ΦΟΙΤΗΤΡΙΕΣ : 1) ΚΑΡΡΑ ΒΑΣΙΛΙΚΗ 6380
2) ΛΙΑΠΗ ΑΡΙΣΤΕΑ 6493**

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ ΠΟΥ ΑΝΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΕΡΙΟΔΟ ΤΟΥ 1950-1980 ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ. ΠΟΙΑ Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ; ΑΡΝΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΘΕΤΙΚΗ.

ΜΑΪΟΣ 2008

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1:	1.1:Βιομηχανία
2	1.2:Βιομηχανική ανάπτυξη στην Ελλάδα
2	1.3:Βιομηχανική ανάπτυξη στην Πάτρα
12	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2:	2.1:Κλωστοϋφαντουργία
24	2.1.1:Πειραιϊκή-Πατραϊκή
27	-Εικόνες
34	2.1.2:Β.Μαραγκόπουλος
39	-Εικόνες
42	2.1.3:Αχαϊκή
44	2.2:Η χαρτοβιομηχανία στην Ελλάδα
47	2.2.1:Ε.Γ.Λ-Χαρτοποιία Ε.Γ.Λαδόπουλος
49	-Ιστορικό της εταιρείας
49	-Εγκαταστάσεις-Κτίρια-Εξοπλισμός
51	-Εικόνες
54	2.3:Ελαστικά
58	2.3.1:PIRELLI
60	2.4:Ζυθοποιία
64	2.4.1:Ζυθοποιείο Π.Μάμου
67	-Ιστορικό των εγκαταστάσεων
67	-Μάμος Α.Ε
67	-Πρώτες ύλες & η μετατροπή τους
69	-Πέτρος Μάμος:ο ιδρυτής
70	-Εικόνες
72	2.5:Αλευροβιομηχανία
76	2.5.1:Μύλοι Αγίου Γεωργίου
79	-Εικόνες
81	2.6:Μακαρονοποιία
82	2.6.1:Μίσκο
84	2.7:Ελαιουργία- Σαπωνοποιία- Οινοποιία
88	2.7.1:ΒΕΣΟ
92	-Εικόνες
95	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3:	3.1:Οι λόγοι που έκλεισαν αυτές οι Πατρινές βιομηχανίες
98	3.2:Ποιες οι θετικές και ποιες οι αρνητικές τους επιδράσεις στην οικονομία της Πάτρας
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	102
	109

Αυτή η εργασία αφιερώνεται στις οικογένειες μας που δεν σταμάτησαν στιγμή να μας υποστηρίζουν και να μας προσφέρουν την αμέριστη βοήθεια τους ώστε να καταφέρουμε να υλοποιήσουμε τα όνειρα μας και τους στόχους μας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Ü 1.1 Βιομηχανία είναι η εργασία που αποβλέπει στη μεταποίηση της ύλης για την παραγωγή χρήσιμων αγαθών με την χρησιμοποίηση μηχανών κατά κύριο λόγο.

Στην ιστορία του ανθρώπου η βιομηχανία είναι σχετικά πρόσφατη .Στην αρχαιότητα πουθενά δεν υπήρχε μορφή παραγωγικής εργασίας ,που να μπορεί να ονομαστεί βιομηχανία .Η βιομηχανία άρχισε να αναφαίνεται ύστερα από τις μεγάλες εφευρέσεις που ακολούθησαν την εποχή της Αναγεννήσεως και κυρίως την εφεύρεση της ατμομηχανής και την ανάπτυξη των εμπορικών ανταλλαγών.

Όταν στο 19^ο κυρίως αιώνα η βιομηχανία άρχισε στα μεγάλα κράτη να επιβάλλεται σαν μορφή παραγωγής και να αντικαθιστά την βιοτεχνία , έγινε πηγή μεγάλης δυστυχίας και για μια στιγμή φάνηκε ότι θα κατέληγε σε γενική επανάσταση και κοινωνική ανατροπή, Οι λεγεώνες των ανέργων και ο αυξανόμενος αγροτικός πληθυσμός ήταν το ανθρώπινο δυναμικό που χρησιμοποιούσε η βιομηχανία. Πολλές δεκαετίες όμως χρειάστηκαν για να βελτιωθούν οι αμοιβές των εργαζομένων αλλά και να περιοριστούν ή ίσως και να εξαλειφθούν οι περιοδικές κρίσεις που εμφανίζονταν , έτσι ώστε η ανεργία να πάψει να αποτελεί αναγκαίο στοιχείο της βιομηχανικής εξελίξεως.

1.2 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πριν τους Βαλκανικούς πολέμους ,η βιομηχανική δραστηριότητα στην Ελλάδα ήταν μικρή. Τα πρώτα της βήματα χρονολογούνται από το 1880, με την μορφή βιομηχανιών επεξεργασίας γεωργικών προϊόντων όπως το αλεύρι , το ελαιόλαδο και η σταφίδα. Παράλληλα, υπήρχε ένας μεταλλευτικός τομέας ο οποίος προσέλκυε σημαντικές ξένες επενδύσεις , καθώς επίσης υφαντουργεία και μερικές ναυπηγοεπισκευαστικές μονάδες. Πολλοί πρωτεργάτες της πρώτης γενιάς επιχειρηματιών ήταν ξένοι, όπως ο Αδόλφος Φίξ (ζυθοποιία) , ο Σερπιέρης (αργυρωρυχεία του Λαυρίου) και ο Κλάους (οινοπνευματώδη).Πολυάριθμα εργοστάσια της Παλαιάς Ελλάδας και της Μακεδονίας βασίζονταν κυρίως σε δυτικοευρωπαϊούς διευθυντές και τεχνικούς.

Ωστόσο ,γύρω στα 1900 ,έβαλαν τη σφραγίδα τους ορισμένοι εξαιρετικά επιτυχημένοι Έλληνες βιομήχανοι. Σ' αυτούς συμπεριλαμβάνονταν ο λεγόμενος «Κύκλος της Ζυρίχης» , όπως

ονομάστηκε από την πόλη που είχαν σπουδάσει οι περισσότεροι από τα μέλη του, οι οποίοι όταν ξέσπασε ο πόλεμος συμμετείχαν σε τομείς όπως η σαπωνοποιία , η τσιμεντοποιία, η βιομηχανία λιπασμάτων , οι οίνοι και τα οινοπνευματώδη, οι οικοδομές και οι τράπεζες.

Έτσι , η ελληνική βιομηχανία απέκτησε τον διπλό χαρακτήρα που θα διατηρούσε και μετά τους πολέμους. Από τη μια πλευρά πολυάριθμες οικογενειακές βιοτεχνίες, ενώ από την άλλη λίγες μεγάλες και συχνά υπερσύγχρονες εταιρείες , η επιτυχία των οποίων εξαρτιόταν σημαντικά από τους στενούς προσωπικούς δεσμούς των επικεφαλής τους με τους πολιτικούς , τον στρατό και την Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος

Οι απογραφές του πληθυσμού δείχνουν πως το ποσοστό των βιομηχανικών εργατών μαζί με τους βιοτέχνες , στο χρονικό διάστημα 1870-1907, ανέβηκε από το 15,7% στο 25,6% της συνολικής εργατικής δύναμης . Στην Αθήνα και τον Πειραιά , ο αριθμός των μεγάλων εργοστασιακών εγκαταστάσεων ανέβηκε από 22 το 1880 στις 63 το 1900 και στις 92 το 1910. Οι παραπάνω δείκτες μεγέθυνσης ίσως αντανακλούν την αυξανόμενη αστυφιλία , αλλά δεν δείχνουν την γέννηση ενός προηγμένου βιομηχανικού τομέα. Ακόμη και το 1920, έπειτα από αξιόλογη ανάπτυξη , η ελληνική βιομηχανία εξακολουθούσε να χαρακτηρίζεται από εξαιρετικά χαμηλή αναλογία ιπποδύναμης ανά εργάτη. Αυτή η αναλογία ήταν δυσμενής σε σύγκριση με εκείνες των άλλων βαλκανικών χωρών (Ρουμανία, Βουλγαρία, Γιουγκοσλαβία.)

Η εξάρθρωση του εμπορίου μετά το 1914 είχε σοβαρές επιπτώσεις στον μεταλλευτικό τομέα, τον μόνο τομέα που υπήρχαν σημαντικές ξένες επενδύσεις πριν το 1912. Η παραγωγή ,η οποία σε πολλές περιπτώσεις είχε σημειώσει πτώση από το 1910 κατέρρευσε μετά το 1914. Η παραγωγή άρχισε να ανακάμπτει μόνο μετά το 1923 αλλά το βάρος του εξορυκτικού τομέα στην ελληνική βιομηχανία ποτέ δεν επανήλθε ,είτε απόλυτα είτε σχετικά ,στα προπολεμικά του επίπεδα.

Από την άλλη πλευρά , φαίνεται πως η κατασκευαστική βιομηχανία επεκτάθηκε κατά την πολεμική δεκαετία. Οι Βαλκανικοί πόλεμοι δεν αποδιοργάνωσαν σε μεγάλο βαθμό το εμπόριο, και αναφέρεται πως όσοι εργάτες επιστρατεύθηκαν αντικαταστήθηκαν χωρίς δυσκολία. Αρκετές εξέχουσες επιχειρήσεις , όπως η υφαντουργική εταιρεία των Αφών Κιρκίνη και τα Ελληνικά Πυριτιδοποιεία Α.Ε , επωφελήθηκαν από τις στρατιωτικές προμήθειες στολών και πυρομαχικών. Οι επιπτώσεις του Α' Παγκόσμιου πολέμου ήταν περισσότερο σύνθετες. Ήταν φανερό πως οι εισαγωγικοί έλεγχοι , τους οποίους επέβαλε η Κυβέρνηση

από τον Φεβρουάριο του 1916, ευνόησαν τους εγχώριους παραγωγούς , ενώ το ίδιο έκαναν και οι ανάγκες του στρατού. Η ελληνική κατασκευαστική βιομηχανία όμως εξαρτιόταν από τις εισαγωγές άνθρακα , βενζίνης και α' υλών. Ο αποκλεισμός από την Αντάντ το 1916-17 οδήγησε σε ελλείψεις καυσίμων . Ενώ ορισμένα εργοστάσια άρχισαν να χρησιμοποιούν ένα μείγμα ξυλείας και λιγνίτη (ήταν γνωστό πως η Ελλάδα είχε αποθέματα λιγνίτη , μολονότι ήταν πολυδάπανη η εκμετάλλευσή τους) , αλλά υποχρεώθηκαν να κλείσουν και η ανεργία αυξήθηκε. Σύμφωνα με την βιομηχανική απογραφή του 1917 ,πάνω από το 40% των βιομηχανικών εργατών στην Αθήνα και τον Πειραιά ήταν άνεργοι. Ωστόσο φαίνεται πως δεν υπήρχε έλλειψη κεφαλαίων ,αφού όσοι διέθεταν αγαθά προς πώληση πραγματοποιούσαν τεράστια κέρδη.

Όντως πολλοί Έλληνες έμποροι συσσωρεύσαν αξιόλογο πλούτο κατά τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο. Συνεπώς δεν έλλειπαν τα επενδύσιμα κεφάλαια την επαύριο της ευρωπαϊκής ανακωχής . Τον Αύγουστο του 1918 ιδρύθηκε η Βιομηχανική Τράπεζα «έχοντας ως κύριο σκοπό την προώθηση και ενίσχυση της εγχώριας βιομηχανίας».

Η περίοδος της Κυβέρνηση Βενιζέλου από το καλοκαίρι του 1917 μέχρι την ήττα της στα τέλη του 1920 αποτέλεσε ένα σημαντικό στάδιο στην εκβιομηχάνιση της Ελλάδας – καθώς τα πολεμικά κέρδη επενδύθηκαν στην κατασκευαστική βιομηχανία- αυτό θα συνετέλεσε στη γοργή αντιστροφή των συνθηκών απασχόλησης :ήδη από το 1919 , αναφέρονταν σοβαρές ελλείψεις εργατικών χεριών , και τα εργοστάσια αναγκάζονταν να ανταγωνίζονται τα οδικά και λιμενικά δημόσια έργα στην προσέλκυση εργατών.

Παρά τα στατιστικά κενά, φαίνεται καθαρά πως η ελληνική βιομηχανία αναπτύχθηκε σημαντικά κατά την πολεμική δεκαετία. Συνεπώς ,ακόμη και πρίν την άφιξη των προσφύγων από την Μικρά Ασία, η ελληνική βιομηχανία είχε αναπτυχθεί σημαντικά. Ακόμη πιο σπουδαίο ήταν , ίσως , πως άλλαξαν και οι αντιλήψεις σχετικά με την βιομηχανία. Παράγοντες που βοήθησαν στην βελτίωση της βιομηχανίας στην Ελλάδα της δεκαετίας του 1920 ήταν :α) οι ανάγκες του στρατού, β)ο αποκλεισμός των συμμάχων , γ)η εισροή 1.300.000 προσφύγων μετά την Μικρασιατική καταστροφή δ) η δημιουργία έργων υποδομής, ε)η εισροή ξένων κεφαλαίων πολλά απ' τα οποία άνηκαν σε Έλληνες πρόσφυγες στ)η εμφάνιση των πρώτων συνειδητών μέτρων βιομηχανικής πολιτικής ζ)η αγροτική μεταρρύθμιση την 10ετία αυτή.

Ωστόσο , πολλοί Έλληνες θεωρούσαν αμφίβολη ευλογία τη βιομηχανική ανάπτυξη υπο τις συνθήκες που επικρατούσαν τα χρόνια του πολέμου. Από την μια πλευρά η άσχημη κατάσταση της

γεωργίας έκανε φανερό πως αυτή δεν μπορούσε να λύσει από μόνη της το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας, ιδιαίτερα αφότου αυτό οξύνθηκε ακόμη περισσότερο με τον περιορισμό της μετανάστευσης στις ΗΠΑ. Η βιομηχανία είχε αποδείξει πως μπορούσε να δημιουργήσει ταχύτατα νέες ευκαιρίες απασχόλησης. Ωστόσο, αυτό το έκανε μόνο μέσα στο εξαιρετικά ευνοϊκό περιβάλλον που είχε δημιουργήσει ο πόλεμος. Οι πραγματικοί μισθοί μειώνονται, ενώ οι ποσότητες των ανταγωνιστικών εισαγωγών μετριούνται με το σταγονόμετρο μέχρι το 1919. Οι εγχώριοι βιομήχανοι περιβάλλονταν από την αμυδρή οσμή της κερδοσκοπίας, η οποία προκαλούσε αμφιβολίες στους Έλληνες πολιτικούς σχετικά με τις αρετές μιας μεγαλύτερης (βιομηχανικής) επέκτασης. Ευνοημένοι έτσι από την κάθετη πτώση των μισθών μετά το 1921 καθώς από τον πληθωρισμό, τις φορολογικές επιβαρύνσεις και τις δασμολογικές αυξήσεις που επιβλήθηκαν το 1926(αργότερα), οι βιομήχανοι επένδυαν σε νέες βιομηχανίες. Χαρακτηριστικά ο νεαρός τότε οικονομολόγος, Άγγελος Αγγελόπουλος δήλωσε επιδοκιμαστικά: "στις αρχές του 1923 έχουμε μια πληθωριστική ίδρυση επιχειρήσεων γενικώς...η επιχειρηματική ζάλη έχει καταβάλει τους πάντες..." Έτσι σε αντίθεση με τις δυσκολίες που συναντούσε η γεωργία, η δεκαετία του '20 για την ελληνική βιομηχανία ήταν μια περίοδος ταχύρυθμης, παρά τα προβλήματα, ανάπτυξης. Ο παρακάτω πίνακας παρέχει

ΕΤΟΣ	Αριθμός νέων επιχειρήσεων
1921	56
1922	46
1923	41
1924	107
1925	132
1926	124
1927	214
1928	192
1928	62

εναλλακτικές εκτιμήσεις των ακαθάριστων ρυθμών μεγέθυνσης της βιομηχανικής παραγωγής μετά το 1921. Οι οποίες συμφωνούν πως, κατά μέσο όρο, ο σύνθετος ρυθμός ανάπτυξης κατά το διάστημα 1921-29 ήταν 6,8% ετησίως. Συμφωνούν επίσης ότι οι μέσοι ετήσιοι ρυθμοί ανάπτυξης κατά την υποπερίοδο 1921-25 κυμαινόταν γύρω στο 10,1% ενώ έπεσαν στο 3,5% κατά τα έτη '25-29. Ωστόσο ο μέσος όρος 6,8% το χρόνο για ολόκληρη τη δεκαετία ήταν εξαιρετικά υψηλός.

Πίνακας 1: Πηγή ΑΟΣ, Ελληνική Οικονομία, Αθήνα '38

Βαριά βιομηχανία δεν υπήρχε. Οι μεγαλύτεροι κλάδοι ήταν εκείνοι των τροφίμων και ποτών και της υφαντουργίας, ενώ επίσης σημαντικοί ήταν οι κλάδοι σαπωνοποιίας, επεξεργασίας ελαιοπυρήνων, χημικής βιομηχανίας, επίπλου και βυρσοδεψίας.

Η ελληνική βιομηχανία απέκτησε πρωτόγνωρο γόητρο στη δεκαετία του 1920 . Σε ολόκληρη αυτή τη δεκαετία , η βιομηχανική παραγωγή αυξανόταν με διπλάσιο ρυθμό από ότι η αγροτική. Το 1929 η αξία της ακαθάριστης βιομηχανικής παραγωγής ήταν 7.158 εκατ. δραχμές, σε σύγκριση με τα 8.462,7 εκατ. Δραχμές που αντιπροσώπευε η αγροτική παραγωγή. Όπως δείχνουν οι αριθμοί αυτοί, η βιομηχανία απέκτησε μεγαλύτερη σχετική σημασία στην οικονομία της Ελλάδας από ότι σε οποιαδήποτε από τους βαλκανικούς γείτονες. Η ανάπτυξη αυτή βασίστηκε κατά κύριο λόγο στην εκμετάλλευση των δυνατοτήτων της εγχώριας αγοράς. Η ελληνική βιομηχανία αναπτύχθηκε εκτοπίζοντας τα ξένα προϊόντα από την εγχώρια αγορά . Αυτό βέβαια προκάλεσε και την εκτόπιση των ελληνικών προϊόντων από τις ξένες αγορές. Συνολικά μεταξύ 1928 και 1938 η συνολική βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε κατά 68% ενώ οι εξαγωγές μόνο 16%.

Ωστόσο οι υψηλοί ρυθμοί μεγέθυνσης δεν συνοδεύονταν από ενδείξεις εκσυγχρονισμού. Η ελληνική βιομηχανία διχάστηκε μεταξύ μιας μεγάλης ομάδας μικρών καθυστερημένων επιχειρήσεων ,συνήθως αυτοχρηματοδοτούμενων οικογενειακών μονάδων (οι οποίες δύσκολα άφηναν τις μεγαλύτερες να αναπτυχθούν όπως θα έπρεπε), κι ενός σχετικά μικρού αριθμού μεγαλύτερων εταιρειών που απασχολούσαν ένα μεγάλο ποσοστό εργατικής δύναμης οι οποίες βρίσκονταν κυρίως κοντά στην κύρια πηγή της ζήτησης , στα αστικά κέντρα της Αθήνας και του Πειραιά (και σε μικρότερο βαθμό της Πάτρας , του Βόλου ,και της Θεσσαλονίκης).

Όπωςδήποτε η δεκαετία του 1920-30 γνώρισε σοβαρές επενδύσεις στη βιομηχανία . Συγκρίνοντας την απογραφή του 1920 με εκείνη του 1930, βρίσκουμε πως ο αριθμός των επιχειρήσεων αυξήθηκε από τις 33.811 στις 76.703 , ενώ η εργατική δύναμη από 154.633 σε 278.855.

Μέγεθος επιχ/σης	Αριθμός επιχ/σεων	Αριθμός εργατών
1-5	70.644	121.198
6-25	4.900	49.665
25+	1.047	109.468
ΣΥΝΟΛΟ	76.591	280.331

Ωστόσο η ραγδαία ανάπτυξη της βιομηχανίας λίγους ενθουσιώδεις οπαδούς βρήκε μεταξύ των Ελλήνων πολιτικών .Αυτό το ζήτημα αντιμετώπιστηκε με

Πιν.2:Πηγή Εθνική Τράπεζα ,Οικονομική Επετηρίς 1933, Αθήνα '34

εκπληκτική συναίνεση από ολόκληρο το πολιτικό φάσμα. Πολλοί μαρξιστές έβλεπαν τη βιομηχανία με την ίδια καχυποψία που έδειχναν οι αυταρχικοί συνήγοροι της αγροτικής αυτάρκειας ,όπως ο Μεταξάς και ο Κονδύλης, οι βασιλόφρονες του Λαϊκού κόμματος

που νοσταλγούσαν την ήρεμη ζωή της Παλαιάς Ελλάδας. Ο ελληνικός εθνικισμός είχε διαποτιστεί βαθιά από αντιβιομηχανικό πνεύμα . Επιπλέον, κυριαρχούσε η αίσθηση ότι πολλές βιομηχανίες ,οι οποίες ξεπήδησαν κατά τη διάρκεια της πολεμικής περιόδου ή μετά , επιβίωναν μόνο χάρη στο φράγμα των υψηλών δασμών και την εύνοια του δημογραφικού καθεστώτος.

Το 1926 εφαρμόστηκε το νέο δασμολόγιο το οποίο αύξανε το επίπεδο προστασίας των εγχώριων βιομηχανών. Επιβάρυνε αγαθά που προηγούμενως εξαιρούνταν από τους δασμούς , όπως ήταν τα αγροτικά μηχανήματα, τα μάλλινα νήματα και ο ξυλοπολτός, ενώ σε άλλες περιπτώσεις οι δασμοί διπλασιάζονταν. Το ενδιαφέρον του κράτους για τους δασμούς πήγαζε κυρίως από δημοσιονομικά κίνητρα ,μάλλον,παρά από την επιθυμία του να προαγάγει τη βιομηχανία .Αυτό είχε δηλώσει ωμά ο προεξάρχων Φιλελεύθερος πολιτικός Γ.Καφαντάρης , όταν ήταν υπουργός Οικονομικών στην Οικουμενική κυβέρνηση του 1927. Ο Βενιζέλος πάντως αντιμετώπιζε διαφορετικά το θέμα.

Το 1927 η Τράπεζα της Ελλάδος ένωσε τις δυνάμεις της με την τράπεζα Hambros του Λονδίνου ,για να σχηματίσουν την Hellenic Corproation (αργότερα ονομάστηκε Hellenic and General Trust),μια εταιρεία χαρτοφυλακίου η οποία σκόπευε να προσφέρει κεφάλαια σε συγκεκριμένες βιομηχανίες με την προϋπόθεση ότι προηγούμενως θα εξορθολογίζονταν .Ο εξορθολογισμός σε αυτό το πλαίσιο προφανώς σήμαινε τον περιορισμό του ανταγωνισμού και την αναδιάρθρωση της παραγωγής ,έτσι ώστε να διατηρούνται τα περιθώρια κέρδους, μάλλον, παρά να ενθαρρύνονται η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα ή η τεχνολογική βελτίωση. Ακολούθησαν αρκετές συγχωνεύσεις οι οποίες συντέλεσαν κυρίως στην αύξηση του ελέγχου που ασκούσε η Εθνική Τράπεζα σε βιομηχανίες κλειδιά της υφαντουργίας και της τσιμεντοποιίας .

Για τον οίκο Hambros όμως τα αποτελέσματα ήταν απογοητευτικά εξαιτίας του έντονου ανταγωνισμού που ασκούσαν οι πολυάριθμες μικρές επιχειρήσεις και έτσι η εταιρεία θα επέκτεινε τους ορίζοντες της πέρα από την Ελλάδα. Φαίνεται πως η ελληνική βιομηχανία δεν ήταν ελκυστική για την Hellenic Corproation αλλά ούτε και για τους ξένους επενδυτές όπως και για τους πιθανούς Έλληνες επενδυτές .

Την ίδια περίοδο οι πολιτικοί προχωρούσαν από τα δημοσιονομικά ζητήματα στο ευρύτερο ζήτημα της οικονομικής ανοικοδόμησης και γενικώς απέφευγαν να ασχοληθούν με την βιομηχανία. Αυτό γινόταν όλο και πιο φανερό μετά το 1926, όταν ξανάρχισαν οι διαπραγματεύσεις με την Κοινωνία των Εθνών για νέα δάνεια. Το ευρύτερο οικονομικό πρόγραμμα που αναδύθηκε από αυτές τις διαπραγματεύσεις και το οποίο εφάρμοσαν αρχικά οι

οικουμενικές κυβερνήσεις του Ζαΐμη και κατόπιν η κυβέρνηση Βενιζέλου ,ήταν έντονα προσανατολισμένο προς την γεωργία. Παραμένοντας στην ίδια περίοδο, αξίζει να σημειωθεί ότι η οικονομική κρίση , για την οποία άρχισε να γίνεται λόγος το 1926 ως “κρίση εκκαθαρίσεως” ,εκδηλώθηκε αρχικά στο εμπόριο και από το 1929 με την μεγάλη παγκόσμια κρίση επεκτάθηκε και στην βιομηχανία , παίρνοντας οξύτερες μορφές το 1931 και 32 “(...)Υπήρχε πείνα τότε .Άρπαζαν το ψωμί από τον φούρνο και το έβαζαν στα πόδια”. Τα αποτελέσματα της ύφεσης εντοπίζονται στο κλείσιμο επιχειρήσεων (από τις οποίες καμία δεν ήταν σημαντική), στην επιβράδυνση των παραγωγικών έργων ,στην ελάττωση προσωπικού και στον περιορισμό των εργασιών των βιομηχανικών κλάδων με εξαίρεση την υφαντουργία.

Η βιομηχανία ανέκαμψε εξαιρετικά γοργά από το 1933 και μετά , με ρυθμό ανώτερο του 9% ήδη από τον πρώτο χρόνο. Μεταξύ 1932-37 , η μεγέθυνση ξεπερνούσε κατά μέσο όρο το 8%ετησίως, δηλαδή βρισκόταν πολύ υψηλότερα από τα επίπεδα που είχε πετύχει στα τέλη της δεκαετίας του '20. Επιπλέον οι χαμηλές τιμές της γης και η προοπτική της τουριστικής μεγέθυνσης χάρη την υποτίμηση της δραχμής, συνέλαβαν στον “απίστευτο” ,όπως τον χαρακτήρισε ένας επιχειρηματίας ,”οικοδομικό οργανισμό” ,ιδίως στην παραλιακή ζώνη των αθηναϊκών περιχώρων.

Όπως παρατήρησε πάντως ο Ίβαν Μπέρεντ ,κατά την μεσοπολεμική οικονομική ανάπτυξη στα Βαλκάνια παρατηρήθηκε ένας “σχετικά γοργός ρυθμός εκβιομηχάνισης”, ο οποίος όμως διατήρησε “τα δεσμά γερασμένων και απαρχαιωμένων δομικών πλαισίων”. Επιπλέον ελάχιστα μας εκπλήσσει η έλλειψη επανεπένδυσης αφού η επίσημη πολιτική μετά το 1932 ήταν να αποθαρρύνονται οι νέες βιομηχανικές επενδύσεις με το επιχείρημα πως ήταν απίθανο να εξασφαλίσουν διεθνή ανταγωνιστικότητα όσες επιχειρήσεις δημιουργούνταν σε τέτοιες συνθήκες. Οπωσδήποτε , αυτή η αυτοεκπληρούμενη προφητεία επαληθεύτηκε πλήρως ,αφού οι βιομηχανικές εξαγωγές παρέμειναν ασήμαντες τη δεκαετία του '30(γύρω στο 5% του συνόλου).

Όσο αφορά τους δύο κυριότερους βιομηχανικούς τομείς , την κλωστοϋφαντουργία και την χημική βιομηχανία, το ήμισυ και πλέον του υψηλού ρυθμού μεγέθυνσης που πέτυχαν, οφειλόταν απλώς στην αύξηση των εισαγωγικών υποκατάστατων μάλλον , παρά σε οποιαδήποτε ανάπτυξη του μεγέθους της αγοράς. Ακόμη λιγότερο διαφορούμενο είναι το συμπέρασμα για την βιομηχανία στο σύνολο της :συνολικά , ο υψηλός ρυθμός της ανάπτυξης της μπορεί να εξηγηθεί αποκλειστικά με τις υποκαταστάσεις εισαγωγών . Στην δεκαετία του '20 η κλωστοϋφαντουργία αναπτύχθηκε γοργά ,με την

βοήθεια της φθηνής εργασίας, ώσπου έγινε ο σημαντικότερος βιομηχανικός κλάδος της Ελλάδας. Σύμφωνα με την απογραφή του 1930, σε σύνολο 233.000 απασχολούμενων στη βιομηχανία, συγκέντρωνε 47.000 άτομα στην πλειονότητα τους εργάτριες, οι οποίες εργάζονταν σε επιχειρήσεις μικρού μάλλον μεγέθους.

Ωστόσο, οι εργασιακές συνθήκες στα ελληνικά εργοστάσια ήταν καταθλιπτικές: η 12ωρη εργασία αποτελούσε τον κανόνα σε ορισμένες βιομηχανίες, ενώ ήταν συνηθισμένη η απασχόληση γυναικών και παιδιών, παρόλο που η εργασία παιδιών κάτω από 14 ετών δεν επιτρεπόταν από την διεθνή σύμβαση. Τα μεροκάματα ήταν πολύ χαμηλά σε όλη την μεσοπολεμική περίοδο (το 1938 το μέσο ετήσιο εργατικό εισόδημα μετά βίας έφτανε τις 15.109 δραχμές σε σύγκριση με το αντίστοιχο γεωργικό των 19.218 δραχμών. Η ταχύρυθμη μεγέθυνση της βιομηχανικής παραγωγής εξαρτιόταν από το φθινό εργατικό κόστος. Οι βιομηχανικοί εργάτες δεν ήταν καλά οργανωμένοι. Επιπλέον, ο αριθμός των εργατών που απασχολούσε η βιομηχανία, παρόλη την αύξηση της παραγωγής, μειώθηκε κατά 12% μεταξύ 1929 και 1933-34. Τον Αύγουστο του 1935, οι εργάτες στο λιμάνι του Ηρακλείου, στην Κρήτη, κατέβηκαν σε απεργία ζητώντας 8ωρη εργασία, υψηλότερα μεροκάματα και συνδικαλιστικά δικαιώματα.

Το 1932 ήρθαν στην επιφάνεια οι πρώτες ενδείξεις της σύγκρουσης μεταξύ εμπόρων και βιομηχάνων που μόλις άρχισε. Η βιομηχανία δυσανασχετούσε με την προτίμηση που έδειχναν παραδοσιακά οι έμποροι στα εισαγόμενα μάλλον εγχώρια προϊόντα, ενώ από την πλευρά τους οι έμποροι, που τώρα αντιμετώπιζαν δυσκολίες ανεφοδιασμού, διαπίστωναν ότι πολλοί βιομήχανοι οργάνωναν τα δικά τους δίκτυα διακίνησης και λιανικής πώλησης, παρακάμπτοντας τους. Η ανάγκη για έλεγχο στις εισαγωγές από την κυβέρνηση, σύντομα έγινε λιγότερο αποδεκτή, καθώς οι βιομήχανοι άρχισαν και αυτοί με την σειρά τους να αντιμετωπίζουν πρόβλημα ανεφοδιασμού που οξύνονταν συνεχώς. Το 1931 έφτασαν στο σημείο που τα αποθέματα τους έπρεπε να αναπληρωθούν, καθώς οι επιχειρήσεις αντιμετώπιζαν αυξανόμενες δυσκολίες και μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις εξαναγκάζονταν σε διακοπή της λειτουργίας τους αφού δεν μπορούσαν να εξασφαλίσουν τις απαραίτητες α' ύλες από το εξωτερικό.

Μετά το 1931 και το 1934 οι εισαγωγές μηχανημάτων μειώθηκαν κατά το ένα τρίτο παρ' όλη την αύξηση των κερδών και της παραγωγής. Ωστόσο είναι δυνατόν να ανέβηκαν οι εγχώριες τιμές επειδή οι επιχειρήσεις αναγκάζονταν να κρατούν σε χαμηλά επίπεδα τα αποθέματα που απαιτούσαν τακτικό ανεφοδιασμό. Κάτι τέτοιο προφανώς δημιούργησε μεγάλη αβεβαιότητα, (τόσο για το

αν κατόρθωναν να αναπληρώσουν τα αποθέματα ,όσο και για την τιμή στην οποία θα μπορούσε να γίνει αυτό) η οποία από μόνη της ίσως οδήγησε τους βιομηχάνους σε αντισταθμιστικές αυξήσεις των τιμών πώλησης.

Προχωρώντας χρονικά φτάνουμε στον Β' Παγκόσμιο πόλεμο που εξαιτίας του η ελληνική οικονομία δέχτηκε καταστροφικές συνέπειες σε συνδυασμό με τις συνέπειες του εμφύλιου. Έτσι , ενώ για τις άλλες χώρες ο πόλεμος έληξε το 1945, στην Ελλάδα ο εμφύλιος συνεχίστηκε μέχρι το τέλος του 1949 και αποτελείωσε ότι είχε μείνει όρθιο . Έτσι στις αρχές της δεκαετίας του '50 η εθνική οικονομία παρουσίαζε όλα τα χαρακτηριστικά μιας εξαρθρωμένης οικονομίας .

Χρειάστηκε να παρθούν σκληρά μέτρα (η περικοπή κρατικών δαπανών, περιορισμοί στις εισαγωγές, έλεγχος στις τραπεζικές πιστώσεις, υποτίμηση της δραχμής κατά 50%, αύξηση των μισθών με ρυθμό χαμηλότερο από τον ρυθμό παραγωγικότητας κτλ.). Γενικά οι ρυθμοί ανάπτυξης που πέτυχε η ελληνική οικονομία την δεκαετία μετά το τέλος του εμφύλιου , ήταν υψηλοί όχι μόνο σε σύγκριση με τις προπολεμικές επιδόσεις της , αλλά και σε σχέση με τις επιδόσεις που σημειώθηκαν την ίδια περίοδο στην Ευρώπη και τις άλλες ανεπτυγμένες χώρες.

Το 50% της επενδυτικής δραστηριότητας που παρατηρήθηκε την περίοδο αυτή, απορρόφησαν οι τομείς των οικοδομών και των μεταφορών- επικοινωνιών . Αντίθετα, οι επενδύσεις στην μεταποίηση ,που αποτελούσαν την υγιέστερη εξέλιξη για την αντιμετώπιση της ανεργίας και την ανάπτυξη της οικονομίας πάνω σε γερές βάσεις , παρέμειναν σε χαμηλά σχετικά επίπεδα. Παρά τους σχετικά υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης που πέτυχε η οικονομία την δεκαετία '50-'60, η χώρα δεν μπόρεσε να λύσει το πρόβλημα της ανεργίας. Έτσι ,αναγκάστηκαν να μεταναστεύσουν αρκετοί Έλληνες κυρίως στην Δ.Ευρώπη και Αμερική. Όμως ,αυτό το γεγονός στέρησε από την χώρα τα πολλά εργατικά χέρια στα οποία θα μπορούσε να στηρίξει την αργότερα εκβιομηχάνιση της.

Δυσμενή εξέλιξη αποτελεί και η στασιμότητα που παρατηρείται στις επενδύσεις και ειδικότερα στις βιομηχανίες, που το 1980 το ύψος τους εξακολουθεί να υπολείπεται των επενδύσεων που έγιναν το 1974.

Η ελληνική οικονομία μέχρι και τα τέλη της δεκαετίας του '70 σημείωσε ικανοποιητικές εξελίξεις κρινόμενες με ποσοτικά κριτήρια. Όμως ,ο βιομηχανικός κλάδος είχε πολύ μικρή συμμετοχή σε αυτές τις εξελίξεις. Ίσως γιατί δεν υπήρχε η ανάλογη πολιτική βούληση και η αναγκαία διοικητική δομή. Αργότερα η βιομηχανία μαζί με τους υπόλοιπους κλάδους του δευτερογενούς τομέα π.χ ορυχεία, μεταλλεία κτλ. αναπτύχθηκαν και η συμμετοχή τους στο ΑΕΠ

αυξήθηκε από 20,1% το 1950, σε 32,3% το 1980. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των βιομηχανικών καταστημάτων μεταξύ του 1930 που ήταν 64.811, διπλασιάστηκε το 1978 σε 128.978. Παρόλα αυτά , η ελληνική βιομηχανία παρουσίαζε σοβαρές διαρθρωτικές και οργανωτικές αδυναμίες.

	1930	1950	1963	1973	1978
Αριθμός καταστημάτων	65.811	92.750	122.357	121.357	128.988
Αριθμός απασχολούμενων	195.106	296.169	471.564	604.043	671.257

Πίνακας 3

Τα αποτελέσματα είναι ενδεικτικά των βελτιώσεων που σημειώθηκαν στον τομέα μηχανοποίησης της παραγωγής στην ελληνική βιομηχανία. Στο διάστημα 1953-78 σύμφωνα με τον νόμο 2687/1953 περί προστασίας του αλλοδαπού κεφαλαίου , εισήχθησαν 1.430 εκατ. δολάρια στην Ελλάδα , από τα οποία τα 985 εκατ. κατευθύνθηκαν στον μεταποιητικό τομέα. Το μέγεθος αντιπροσωπεύει το 13% περίπου των συνολικών βιομηχανικών επενδύσεων της περιόδου.

Η ελληνική Μεταποίηση σημαδεύτηκε από τις κρίσεις της δεκαετίας του '80 και των αρχών του '90, σε μεγαλύτερο βαθμό από ότι η Μεταποίηση σε άλλες καπιταλιστικές οικονομίες , εξαιτίας της χαμηλής θέσης της στην αγορά της Ε.Ε. Η έξοδος από την κρίση είναι ασταθής , υπόκεινται εντονότερα στην όξυνση του μονοπωλιακού ανταγωνισμού λόγω της απελευθέρωσης των αγορών . Τα βάρη πλήρωσε εξολοκλήρου η εργατική τάξη.

Οι αναδιαρθρώσεις στην ελληνική Μεταποίηση συντελούνται στα πλαίσια γενικότερων αναδιαρθρώσεων στην Ε.Ε. Η διαδικασία των ιδιωτικοποιήσεων , των καπιταλιστικών αναδιαρθρώσεων σε στρατηγικής σημασίας κλάδους της Βιομηχανίας , στην Ενέργεια , στις Επικοινωνίες , στις Μεταφορές , στο Εμπόριο προωθούνται με εξαγορές , συγχωνεύσεις και εμπορικές συμφωνίες με μονοπώλια των ισχυρών ιμπεριαλιστικών κέντρων . Π.χ ,θυγατρική σχέση της Αθηναϊκής Ζυθοποιίας με την ολλανδικής Heineken ,εξαγορά πλειοψηφικού πακέτου μετοχών της ΑΓΕΤ- ΗΡΑΚΛΗΣ από τον αγγλικό όμιλο Blue Circle ,εμπορική σχέση της 3 Ε με την Coca-Cola.

Στα τέλη του 1982 και αρχές του 1983 η κρίση της ελληνικής βιομηχανίας είχε βαθύνει .Πολλές επιχειρήσεις είχαν κλείσει ,ενώ άλλες είχαν φτάσει στο στάδιο της υποχρέωσης κ απειλούνταν με κλείσιμο.

1.3 Η ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

Λιμάνι της Πάτρας ,αρχές 20ου αιώνα
(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Η βιομηχανική ιστορία της περιοχής δεν ακολούθησε μια γραμμική και αδιάσπαστη εξέλιξη, αλλά χαρακτηρίστηκε από διακυμάνσεις, κρίσεις και ανασυντάξεις ,που σχετίζονταν με τις εκάστοτε διεθνείς και εγχώριες κοινωνικοοικονομικές συνθήκες.

Βαθμιαίο είναι το πέρασμα από την βιοτεχνία στην βιομηχανία, μέχρι τα τέλη του 19^{ου} αιώνα, για να ακολουθήσει μια αναπτυξιακή στροφή στις αρχές του 20^{ου} αιώνα.

Έτσι από τα μικρά ατμοκίνητα εργοστάσια των πρώτων μεταεπαναστατικών χρόνων, που παρήγαγαν και επεξεργάζονταν γιάμποζη (οπός γλυκόριζας), μέχρι τα 1850(με κυριότερο το ατμοκίνητο εργοστάσιο του Γ.Κόγκου το 1957), έχουμε το πέρασμα σε μεγαλύτερες παραγωγικές μονάδες όπως τα νηματοουργεία βάμβακος, με πρώτο αυτό των κληρονόμων του Γ.Κόγκου . Πλήθος ατμοκίνητων βιομηχανικών μονάδων άρχισαν να εμφανίζονται και σε άλλα αστικά κέντρα (Αίγιο και Μεσολόγγι) ,ενώ δημιουργούνταν μονάδες που κατασκεύαζαν βαρέλια και κιβώτια για την συσκευασία της σταφίδας, οινοποιητικές μονάδες αλλά και αλευρόμυλοι, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται παραγωγικές και εμπορικές δραστηριότητες , οι οποίες απαιτούσαν πολλά εργατικά χέρια και δημιουργούσαν προϋποθέσεις για συνεχή οικονομική και πολεοδομική ανάπτυξη των αστικών κέντρων.

Η ανάπτυξη του σιδηροδρομικού δικτύου , το οποίο ένωσε την Αθήνα και τον Πειραιά με το Αίγιο, την Πάτρα και τον Πύργο στα τέλη της δεκαετίας του 1880 και αμέσως μετά με το Μεσολόγγι και το Αγρίνιο μέσω του Κρουονερίου ,συνέβαλε στην διακίνηση των προϊόντων και των α' υλών, ενώ η Πάτρα εξελίχθηκε σε κέντρο, όχι μόνο γεωγραφικό αλλά και οικονομικό, της Δυτικής Ελλάδας καθώς από το λιμάνι της γινόταν ο μεγαλύτερος όγκος των εισαγωγών και εξαγωγών, με κυρίαρχη δραστηριότητα την εξαγωγή σταφίδας, που είχε σαν αποτέλεσμα να εγκαταστήσουν

την έδρα τους πολλοί εμπορικοί οίκοι κυρίως αγγλικής προέλευσης.

Η επεξεργασία και εκμετάλλευση των τοπικών προϊόντων ,όπως η σταφίδα και τα παράγωγα της αμπελουργίας εξακολουθούσε να αποτελεί μια από τις βασικές βιομηχανίες και εμπορικές δραστηριότητες στις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου}

αιώνα , όπως αντίστοιχα συνέβαινε με τα καπνά στην Αιτωλοακαρνανία με κέντρο το Αγρίνιο.

Παράλληλα ,συνεχίζονταν να αναπτύσσονται περαιτέρω βιομηχανικές δραστηριότητες όπως αλευροβιομηχανία ,ελαιουργία και σαπωνοποιία, εριουργία και κλωστοϋφαντουργία, χαρτοποιία κτλ. Η Πάτρα το 1931-32, διέθετε 1.349 βιομηχανικά καταστήματα εκ των οποίων τα 54 απασχολούν πάνω από 26 εργάτες το καθένα και το σύνολο των εργαζομένων (στις μεγάλες βιομηχανίες) έφτανε τους 3.401 εργαζόμενους. Ωστόσο οι βιομηχανικές μονάδες που δημιουργούνται στην πόλη πριν το 1922, περιορισμένες στον αριθμό, λειτουργούσαν με υψηλό κόστος και κατά συνέπεια αδυνατούσαν να επιβάλουν τους όρους στην αγορά αγαθών και εργασίας. Το γεγονός αυτό άφηνε περιθώρια για την ανάπτυξη ενός πλήθους μικροεργαστηρίων με έναν ευκαιριακό χαρακτήρα στη λειτουργία τους χάρις τον οικογενειακό τους χαρακτήρα. Τέτοιες μικροεπιχειρήσεις ήταν τα βυρσοδεψεία ,τα σιδεράδικα ,τα κεραμοποιεία που απασχολούσαν περίπου 556 άτομα δηλ. το 17,5% του πληθυσμού της πόλης.

Το 1920 η Πάτρα ήταν το τρίτο βιομηχανικό κέντρο και συγκέντρωνε το 4,71% των μικρών μονάδων , το 6,72% των μεσαίων και το 8,61% των μεγάλων με πρώτη θέση την Αθήνα. Πριν από το 1922 υπήρχαν 124 βιομηχανικές επιχειρήσεις με 113 εργοστάσια {πίνακας1}. Κυριαρχούν τα σταφιδεργοστάσια και τα βυρσοδεψεία με 10,4% και ακολουθούν τα ξυλουργικά εργοστάσια και συναφή π.χ βαρελοποιεία ,με 11,2% .Από τις βιομηχανικές επιχειρήσεις οι 10 ήταν Α.Ε. Ωστόσο, η βιομηχανική άνοδος κατά την μεσοπολεμική περίοδο βασίστηκε στην υποτίμηση της δραχμής ,στα χαμηλά εργατικά ημερομίσθια και στα έντονα προστατευτικά μέσα που από την αρχή ήταν υποχρεωμένο να πάρει το κράτος. Τα φθηνά εργατικά χέρια δεν ήταν μόνο πρόσφυγες της Μικράς Ασίας αλλά και παλιοί πολεμιστές που μετά από μια ολόκληρη δεκαετία συνεχούς επιστράτευσης , μετά την

καταστροφή του 1922, βρίσκονται ξεκομμένοι από τις παλιές παραγωγικές εργασίες τους .Οι μισθοί των εργατών της μεσοπολεμικής περιόδου ήταν πολύ χαμηλοί .Είχε επικρατήσει η αντίληψη, σε αυτούς τους ανθρώπους πως μόνο η ανάπτυξη της βιομηχανίας θα μπορούσε να δράσει αποτελεσματικά κατά της ανεργίας.

{Πίν.4:Επεξεργασία στοιχείων :Ελληνικός Οδηγός Κυριερής- Γιαννόπουλος&Σια,1990}

Εργοστάσια στην Πάτρα το 1920	
Αλευρόμυλοι	4
Βυρσοδεψεία	7
Ελαιουργεία	2
Ζυθοποιείες	1
Κεραμοποιείες	5
Κλωστ/ντουργίες	3
Μακαρονοποιείες	3
Μηχανουργεία	6
Νηματοουργεία	2
Οινοπνευματοποιεία	3
Οινοποιείες	7
Πλαστιγγοποιείες	3
Σαπυνοποιεία	5
Σταφιδεργοστάσια	13
Φανελοποιεία	12
Χυτήρια	3
Χημικά προϊόντα	6
Άλλα μικρότερα	28
Σύνολο	113

Έτσι η εκβιομηχάνιση στηρίχτηκε πάνω σε αυτό το εργατικό δυναμικό που βρισκόταν στα όρια της εξαθλίωσης {πίνακας 2}. Σύμφωνα με μια βρετανική πηγή, "το σημαντικότερο υφαντουργικό εργοστάσιο στην Πάτρα, αντίθετα με τον νόμο για minimum μισθό , συνέχισε να πληρώνει 37 δραχ. την ημέρα σε μερικούς εργάτες του αντί του καθορισμένου των 50 δραχμών, και όταν παρενέβησαν οι αρχές προτίμησε να απολύσει μερικούς εργάτες χωρίς να τους δώσει αποζημίωση ,παρά να πληρώσει τους νόμιμους μισθούς."

Το 1926 ιδρύονται στην Πάτρα 3 μεγάλες βιομηχανίες: η «Εμπορικοβιομηχανική Εταιρεία Αλιπάστων», «η Πατραϊκή Εταιρεία Βαρυμπόμπης» και η «Κυλινδρόμυλοι Πατρών» με το μεγαλύτερο κεφάλαιο πανελληνίως των 18.000.000 δραχ. Επιπλέον, ιδρύονται :

ένα μηχανουργείο, ένα μακαρονοποιείο και δύο ξυλουργεία, ενώ ξεκινά και ο ηλεκτροφωτισμός των Πατρών με ολοκλήρωση των υδραυλικών έργων του Γλαύκου , δύναμης 3.000 HP και θερμικού εργοστασίου 520HP. Την ίδια περίοδο 1926-27 έχουμε μια ακόμα μείωση της σταφιδικής παραγωγής της τάξεως του 15%. Η Πάτρα βρίσκεται στην ένατη θέση με 15.150.000 λίτρα .Το γεγονός αυτό , σε συνδυασμό με τους πολλούς φόρους που επιβαρύνουν της σταφιδοπαραγωγή και την μείωση των εξαγωγών ,ωθούν προς την οινοποιεία , η οποία αναπτύσσεται σημαντικά στην μεσοπολεμική περίοδο.

Προχωρώντας χρονικά και φεύγοντας από της μεσοπολεμική περίοδο και ερχόμενοι στην δεκαετία του '50, έχουμε μια αξιόλογη άνοδο της βιομηχανίας της Πάτρας. Οι δραστηριότητες των βιομηχανιών επεκτείνονται με αντίστοιχη αύξηση της παραγωγής και ανάγκη για δημιουργία νέων , μεγαλύτερων δομών σε μηχανολογικό εξοπλισμό κτίρια. Στην παραπάνω ανάπτυξη της Πατραϊκής βιομηχανίας, σημαντικό ρόλο έπαιξαν και τα νομοθετικά μέτρα που πήρε η Κυβέρνηση περί προστασίας και ανάπτυξης της επαρχιακής βιομηχανίας την δεκαετία του '50 όπως ο νόμος Ν.Δ 2176/52 «Περί μέτρων προστασίας της επαρχιακής βιομηχανίας», ο Ν.3213/55 «Περί τροποποίησης και συμπλήρωσης των διατάξεων περί μέτρων προστασίας της επαρχιακής βιομηχανίας» κτλ. Τα μέτρα αυτά αναμφισβητήτως απέδωσαν αξιόλογους καρπούς υπέρ των σκοπών για τους οποίους θεσπίστηκαν. Έτσι, εκτός των σημαντικών βιομηχανικών μονάδων που εγκαταστάθηκαν στην πόλη , υπήρξε και ανακοπή της "μετανάστευσης" των επαρχιακών βιομηχανιών προς την πρωτεύουσα. Για τον λόγο αυτό και ο ΣΒΠ (Σύνδεσμος Βιομηχανών Πάτρας), έθεσε ως βασική μεριμνά του την παρακολούθηση των μέτρων αυτών καθώς επίσης και την βελτίωση τους, έτσι ώστε να αναπτυχθεί και περαιτέρω η Πατραϊκή βιομηχανία. Συγκεκριμένα ζήτησε: ειδικές εκπτώσεις επί των ακαθάριστων κερδών των επαρχιακών επιχειρήσεων , προορίζοντας αυτά τα χρήματα για νέες εγκαταστάσεις , την αναγκαστική απαλλοτρίωση γηπέδων και χώρων που δεν στεγάζονταν για την επέκταση της βιομηχανίας της πόλεως, την επιδίωξη συγχωνεύσεως περισσότερων ομοειδών επιχειρήσεων για την δημιουργία μεγαλύτερων και πιο ανταγωνιστικών καθώς επίσης την χορήγηση δανείων με χαμηλότερους τόκους από αυτούς που ίσχυαν για την έξω αγορά. Το κέντρο όμως (Αθήνα ,Θεσσαλονίκη) είχε αντίθετη άποψη πάνω σε αυτές τις επιδιώξεις των επαρχιακών βιομηχανιών.

Σημαντικοί παράγοντες όμως για την βιομηχανική ανάπτυξη της μεταπολεμικής Πάτρας, εκτός από τα νομοθετικά μέτρα υπέρ της επαρχιακής βιομηχανίας, ήταν επίσης το ειδικευμένο δυναμικό της , η άφθονη ηλεκτρική ενέργεια, οι κλιματολογικές συνθήκες, η προνομιούχος γεωγραφική θέση, το οδικό, σιδηροδρομικό και αεροπορικό δίκτυο της καθώς επίσης και το λιμάνι της το οποίο ήταν σε απ' ευθείας επαφή με το εξωτερικό.

Η ανάπτυξη και η πρόοδος της Πατραϊκής βιομηχανίας συνεχίστηκε, ακολουθώντας τον γενικότερο ρυθμό της ελληνικής βιομηχανίας , έχοντας όμως ιδιαίτερες επιτεύξεις στον τομέα της κλωστοϋφαντουργίας. Ενδεικτικό ,ωστόσο, της ανοδικής πορείας της βιομηχανίας της περιοχής, τυγχάνει το γεγονός ότι ενώ κατά το

έτος 1957 βεβαιώθηκαν 2.190 απολύσεις εργατών έναντι 3.824 προσλήψεων , κατά το έτος 1958 βεβαιώθηκαν 1.990 απολύσεις , έναντι 4.065 προσλήψεων .Το 1959 σημειώθηκαν 5.123 απολύσεις έναντι 6.967 προσλήψεων ενώ το 1960 σημειώθηκαν 5.766 απολύσεις έναντι 7.589 προσλήψεων.

Η πρόοδος συνεχίζεται και την δεκαετία του '60 που η Πατραϊκές βιομηχανίες συνεχίζουν να παράγουν θετικά αποτελέσματα. Εκτός από την υφαντουργία που αναφέραμε παραπάνω, και η χαρτοποιία αυτή την περίοδο έφτασε στον ανώτατο βαθμό εξοπλισμού της και κρινόταν ικανή να συναγωνιστεί τις ξένες ομοειδείς βιομηχανίες, κατέχοντας έτσι μια καλή θέση μέσα στον χώρο της ΕΟΚ. Ανάλογη ανάπτυξη σημειώνουν οι βιομηχανίες ψύχους, ζαχαρωδών προϊόντων, επεξεργασίας εγχώριας ξυλείας, πυρηνελαιουργίας καθώς επίσης και οινοποιία και ελαιουργία εκμεταλλευόμενες την πλεονάζουσα ποσότητα γεωργικών προϊόντων.

Παρόλα τα νομοθετικά μέτρα που αναφέραμε παραπάνω, ο ΣΒΠ την ίδια περίοδο είχε εκδηλώσει κάποια πικρία προς το πρόσωπο της Κυβέρνησης, η οποία είχε δείξει έντονο ενδιαφέρον στην Βόρεια Ελλάδα μιας και είχε αποφασιστεί η ίδρυση σειράς μεγάλων βιομηχανιών μονάδων, ενώ το ενδιαφέρον που έδειχνε για την δυτική Ελλάδα, η οποία προχωρούσε βραδέως χωρίς κυβερνητική πνοή και περιορισμένη ιδιωτική πρωτοβουλία, δεν ήταν της ίδιας εντάσεως .Η πόλη των Πατρών βεβαίως αποτελούσε βιομηχανικό κέντρο ανεπτυγμένου βαθμού , είχε όμως την ανάγκη συμπάρστασης από το Κράτος της ίδιας εντάσεως που είχε και η Βόρεια Ελλάδα.

Το 1963 η εμπορική κίνηση υπήρξε ανοδική σε παρόμοια με του προηγούμενου έτους επίπεδα , τα οποία ελαφρώς υπερέβη. Μεταξύ των διακινηθέντων προϊόντων , αξιόλογη θέση κατέχουν τα είδη διατροφής, ενώ ακολουθούν τα αγαθά υλικού κεφαλαίου με αισθητή πρωτοπορία των πρώτων υλών της βιομηχανίας. Οι εισαγωγές κατά το 1963 στο λιμάνι της Πάτρας ανήλθαν στις 116.000 τόνους περίπου , ενώ την περίοδο του 1954-1963 μεγαλύτερο ύψος στις εισαγωγές εμφανίζεται το 1957 με 160.331 τόνους εμπορευμάτων .Οι εξαγωγές έφτασαν τους ,35.200 τόνους περίπου με υψηλότερο ποσό το 1958 (μέσα στην περίοδο 1954-1963) 68.749 τόνους εμπορευμάτων.

Ο ρυθμό της βιομηχανικής παραγωγής και της εκβιομηχανίσεως της Πάτρας και της περιοχής της κατά το εν λόγω έτος 1963 ,ήταν ομαλός. Το ύψος της παραγωγής κυμάνθηκε σε βελτιωμένα επίπεδα .Σχετική με τον ρυθμό της εκβιομηχανίσεως της πόλης είναι η σημειωθείσα κατά τα έτη κίνηση στον τομέα της εργατικής απασχόλησης. Συγκεκριμένα, το 1961 απολύθηκαν 5.363 εργάτες

και προσλήφθηκαν 7.622, το 1962 απολύθηκαν 4.944 άτομα και προσλήφθηκαν 7.371 ενώ το 1963 απολύθηκαν (από την βιομηχανία και άλλες απασχολήσεις) 3.800 άτομα και προσλήφθηκαν 6.600 περίπου. Παράλληλως ,συνεχίζονται με την ίδια ένταση οι επεκτάσεις και ο εκσυγχρονισμός των διαφόρων βιομηχανιών. Πρωτοπόρος των επεκτάσεων αυτών και της ιδρύσεως νέων βιομηχανικών μονάδων ,ήταν η Πειραιϊκή-Πατραϊκή Α.Ε της οποίας το δεύτερο εργοστάσιο στην περιοχή Κρύα Πατρών με 15.000 ατράκτους άρχισε να λειτουργεί τμηματικώς από τα μέσα Δεκεμβρίου. Η εκβιομηχάνιση των Πατρών συνεχίζεται ομαλά και το 1964 κατά το οποίο έχουμε και την λειτουργία του νέου εργοστασίου της Πειραιϊκής-Πατραϊκής των 36.000 ατράκτων ,την ανέγερση νέας βιομηχανικής μονάδος της "Μαραγκόπουλος Α.Ε", την ανέγερση βιομηχανικής μονάδος της "Πλέσσα,Φλεβοτόμου & Ιων.Βέτσου Ο.Ε" βιομηχανίας οξυγόνου και ασυτελίνης στην Περιβόλα, την ανέγερση εργοστασίου βιομηχανίας ηλεκτρικών συσκευών του Διον. Κάζαγλη στα Μποζαϊτικά , καθώς επίσης την επέκταση του εργοστασίου της εταιρείας "Β.Γ Σπηλιόπουλος Α.Ε" οιοπνευματοποιίας. Γενικώς και άλλες βιομηχανίες μικρές και μεγάλες προβαίνουν στην επέκταση και στον εκσυγχρονισμό του μηχανικού τους εξοπλισμού για να πετύχουν καλύτερη ποιότητα προϊόντων και μικρότερο κόστος. Το ίδιο έτος γίνεται και η συγχώνευση της μεγάλης Πατρινης βιομηχανίας των Αδελφών Ηλιόπουλου με μεγάλη ομοειδή αμερικάνικη εταιρεία υπό την νέα επωνυμία «ΑΜΓΚΡΕ» με μετοχικό κεφάλαιο 9.000.000 δρχ. η οποία επέκτεινε και εκσυγχρόνισε εν συνεχεία και τον εξοπλισμό της.

Το 1965 και συγκεκριμένα το πρώτο εξάμηνο ,η Πατραϊκή οικονομία δεν σημείωσε δυναμική εξέλιξη ώστε να χαρακτηριστεί ικανοποιητική στις προσδοκίες όλων. Υπέστη και αυτή τις επιδράσεις και διαταραχές της οικονομίας της χώρας και είχε και ανάλογες επιπτώσεις.

Φεύγοντας από την δεκαετία του '60 και ερχόμενοι στο 1971, νέες βιομηχανίες ιδρύονται και άλλες επεκτείνονται, αυξάνοντας την παραγωγή τους και την απασχόληση του εργατικού δυναμικού, συμβάλλοντας όλο και περισσότερο στην οικονομική ανάπτυξη της Αχαΐας. Το ίδιο έτος η «PIRELLI-ΕΛΛΑΣ» ανήγγειλε την επέκταση των δραστηριοτήτων της κατασκευάζοντας νέους τύπους ελαστικών ,ενώ η «Β.Ε.Σ.Ο» ανήγγειλε την επέκταση των οιοποποιείων της. Η Πειραιϊκή-Πατραϊκή με την σειρά της ανήγγειλε ,υπογράφοντας την ειδική σύμβαση, την κατασκευή νέων επενδύσεων που το 1974 θα έφταναν συνολικά τα 200.000.000 δρχ. περίπου. Επιπλέον, η Ελληνική Εταιρεία Τσιμέντων έγινε κατά το 1971 100% ελληνική μέσω της εξαγοράς του μέρους των

ξένων μετοχών και επρόκειτο να την απορροφούσε η εταιρεία «TITAN» .Και αυτή η εταιρεία επέκτεινε με την σειρά της τις δραστηριότητες της ,υπερδιπλασιάζοντας την παραγωγή της και την απασχόληση του εργατικού της δυναμικού ,αναγνωρίζοντας τα πλεονεκτήματα της περιοχής. Εδώ ,αξίζει να αναφερθεί πως η κατανάλωση του ηλεκτρικού ρεύματος από την βιομηχανική χρήση αυξήθηκε ,και έγινε διπλάσια σχεδόν μεταξύ 1965 και 1971.

1965è 111.119.000 KWH

1968è 143.109.000 KWH

1966è 129.840.000 KWH

1969è 159.296.000 KWH

1967è 139.405.000 KWH

1970è 175.013.000 KWH

1971è 210.634.000 KWH

Αντιστοίχως στον εμπορικό τομέα δημιουργούνται νέες μεγάλες και μοντέρνες μονάδες νεωτερισμών και ειδών διατροφής οι οποίες συνυπάρχουν παραλλήλως με τις μικρές .Έτσι, η περιοχή των Πατρών άρχισε ήδη να ανέρχεται την κλίμακα της οικονομικής ανόδου μετά από κάποια χρόνια στασιμότητας, παρόλο την ανάπτυξη της βιομηχανίας της. Το ίδιο έτος έγινε αποδεκτό το αίτημα της εισόδου της Βρετανίας στην ΕΟΚ. Η ΕΟΚ ενισχύεται περισσότερο στον παγκόσμιο στίβο , αλλά και η Ελλάδα ως συνδεδεμένο μέλος αυτής , απόκτα περισσότερες δυνατότητες εισόδου στην Βρετανική αγορά. Ο πρώτος γραμματέας της Βρετανικής πρεσβείας N.W LOMAS επισκέφθηκε το επιμελητήριο της Πάτρας ο οποίος υποσχέθηκε να επανέλθει εκπρόσωπος της πρεσβείας του στην περιοχή για να έρθει σε επικοινωνία με τις επιχειρήσεις και τις βιομηχανίες της περιοχής, πράγμα που σημαίνει ότι δύνονται επιπλέον ευκαιρίες στις βιομηχανίες της πόλης να επεκταθούν και στην αγορά της Βρετανίας.

Το ίδιο έτος όμως ,η υπογεννητικότητα της χώρας αυξάνεται με αποτέλεσμα, η δημογραφική κατάσταση να επιδεινώνεται λόγω της μετακινήσεως στις δύο μεγάλες πόλεις ,Αθήνα και Θεσσαλονίκη, με συνέπεια την μείωση του ενεργού και ιδιαίτερος του απασχολούμενου στην επαρχία και αυτό δυσκολεύει την προσδοκώμενη ανάπτυξη της επαρχίας. Στην Πάτρα οι κάτοικοι το 1951 ήταν 87.570, το 1961έφτασαν τους 96.100 (10% αύξηση) ενώ το 1971 τους 112.228 κατοίκους (ποσοστό αύξησης 17%).

Το 1973, γίνονται έντονα παράπονα από τον επιχειρηματικό κόσμο, κυρίως, της Πάτρας γιατί δεν υπήρχε ακόμα Βιομηχανική Περιοχή και αυτό όπως υποστήριζαν άφηνε πίσω την περαιτέρω βιομηχανική ανάπτυξη της πόλεως μιας και τα τελευταία πέντε χρόνια δεν είχε δημιουργηθεί καμία μεγάλη βιομηχανία. Το ίδιο έτος αξίζει να σημειωθεί πως η δραχμή ανατιμήθηκε και η τιμή του πετρελαίου αυξήθηκε απότομα πράγμα που δεν σύμφερε τις

βιομηχανίες που χρησιμοποιούσαν το πετρέλαιο για την λειτουργία τους.

Το 1975, η περιοχή των Πατρών είναι από τα σημαντικότερα βιομηχανικά κέντρα της χώρας ιδιαίτερα όσο αφορά την κλωστοϋφαντουργία και οινοποιία. Ο νομός της Αχαΐας διαθέτει συγκριτικό πλεονέκτημα στην εγκατάσταση γεωργικών βιομηχανιών λόγω υπάρξεως επιτόπιας παραγωγής και καταναλωτικών αγαθών, λόγω της υπάρξεως ικανοποιητικού εργατικού δυναμικού, παραδόσεως και ευρείας σχετικώς καταναλωτική αγοράς. Ειδικότερα το συγκριτικό πλεονέκτημα της περιφέρειας παρουσιάζεται στους εξής κλάδους:

Επεξεργασίας και συσκευασίας σταφίδας, εσπεριδοειδών , παραγωγή οίνων και χυμών, παραγωγή ζυμαρικών, ειδών αρτοποιίας, ζαχαροπλαστικής και σοκαλατοποιία, παραγωγή φυτικών και λιπαρών ουσιών, οινοπνευμάτων και ειδών σαπωνοποιίας, παραγωγή νημάτων και υφασμάτων ,ειδών ενδυμασίας και υποδήσεως, χάρτου, δέρματος, πλαστικών και ελαστικού, παραγωγή ειδών μετάλλου, κατασκευή μεταφορικών μέσων και παραγωγής ειδών από μη μεταλλικά ορυκτά.

Ο κλάδος της μεταποίησης του νομού , είχε αναπτυχθεί αρκετά ικανοποιητικώς και ήταν συγκεντρωμένος στην Πάτρα όπου βρισκόταν το 62% του συνολικού αριθμού των καταστημάτων του νομού, το 75% των απασχολούμενων και το 71% της εγκατεστημένης ισχύος. Επίσης οι 95 εκ των 120 βιομηχανιών ήταν εγκατεστημένες στην Πάτρα. Επιπλέον, η πολυπόθητη Βιομηχανική Περιοχή της περιοχής των Πατρών αποτελεί πλέον πραγματικότητα και βρισκόταν στην περιοχή των κοινοτήτων Αγίου Στεφάνου και Χαϊκάλη και καταλάμβανε έκταση 4.050 στρεμμάτων προβλεπόμενη υπό του Ν.Δ 4458/65 και καθορισθείσα δια της υπ' αριθμό ΕΠ 2025/206/19-12-1972 κοινής αποφάσεως Υπουργών Προγραμματισμού και Κυβερνητικής Πολιτικής και Εθνικής Οικονομίας.

Την δεκαετία του '80 και του '90 οι διεθνείς και εγχώριες οικονομικές συγκυρίες οδήγησαν την βιομηχανική παραγωγή σε κρίση , η οποία έμελλε να επηρεάσει και την Δυτική Ελλάδα όπου ο αριθμός των μονάδων ελαττώθηκε , ενώ πολλές παραδοσιακές μονάδες έπαψαν την λειτουργία τους , είτε λόγω της αλλαγής των παραγωγικών αλλαγών , της παρακμής και συρρίκνωσης κάποιων άλλων (π.χ παρακμή σταφιδεμπορίου, αλευροβιομηχανίας κτλ.), είτε λόγω της αδυναμίας να αντεπεξέλθουν στον ανταγωνισμό και τις νέες οικονομικές συνθήκες που διαμορφώθηκαν (π.χ κλωστοϋφαντουργία, χαρτοβιομηχανία). Αρκετές από τις μεγάλες Πατραϊκές βιομηχανίες που στήριζαν την οικονομία της πόλης όλα αυτά τα χρόνια , βρέθηκαν υπερχρεωμένες εξαιτίας των

οικονομικών ανοιγμάτων που είχαν κάνει για την επέκτασή τους , σε συνδυασμό με τα υψηλά επιτόκια δανειοδότησης που ανέβηκαν απότομα και ξαφνικά. Έτσι ,των παραπάνω προβλημάτων(για κάθε κλάδο υπήρχαν και διαφορετικά προβλήματα) και της γενικής οικονομικής κρίσης , καθώς επίσης και τον κακό χειρισμό της Κυβέρνησης , οι βασικότερες βιομηχανίες της περιοχής, όπως Πειραιϊκή-Πατραϊκή και Λαδόπουλος ,εντάχθηκαν στο σύνολο των 128 προβληματικών επιχειρήσεων και την δεκαετία του '90 έκλεισαν οριστικά. Ήταν ένα σημαντικό πλήγμα για την Αχαϊκή πρωτεύουσα που εκτός των άλλων ,αύξησε και την ανεργία της πόλης αρκετά.

Το λιμάνι της Πάτρας
(1930)
(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Είδος εργατών Πάτρας	Ημερομίσθιο την δεκαετία του '20
Εργάτες Θαλάσσης	135
Εργάτες Ξηράς	135
Φορτοεκφορτωτές	100-120
Σταφιδοκατασκευαστές	135
Σταφιδοκαρφωτές	135-188
Εργάτες αλευρόμυλων	44
Βυρσοδεφεργάτες	30-51
Αρτεργάτες	30-42
Ελαιουργείο Καράμαλη	35-45
Ειδικευμένος τεχνίτης	90-120
Κλωστοϋφαντουργείο Πειραιϊκή-Πατραϊκή	30-35
Λιθοθραύστες	25-35
Μεταλλουργοί Πραπτόπουλου	40-45
Εταιρεία οίνων & οينوπνευμάτων Μερτεζώτη	30-35
Οινοποιία Σαμαρά	35-42
Οινοποιία Βαρυμπόμπη	25-35
Ραπτεργάτες	55-65
Ζυθοποιία Μάμου	35-45
Καπνεργάτες συσκευής φύλλων	55-75
Εργάτες καπνοβιομηχανίας	1,100-1,300 μισθός
Θερμαστές ξηράς	45-55
Υπάλληλοι Θαλάσσης	95
Υποδηματεργάτες	45-55
Εργάτριες	
Εργοστάσιο Μανδηλιών Κρητικού	16-18
Λιθογραφείο Διακίδου	5-16
Καθρεφτοποιίας	12-15 12ωρο
Βερνικιών	12-19 11ωρο
Φανελοποιία Αναστασόπουλου	7-20
Εργάτριες ειδών πλεκτικής Φανελοποιείων	
Αντωνόπουλου	6-16
Αναγνωστόπουλου	12-17-25
Μαραγκόπουλου	11-16
Εργοστάσιο Καλτσόν Ηλιόπουλου	5-15 11ωρο
Εργάτριες Μεταλλουργίας Πραπτόπουλου	30-60
Μαθητευόμενοι	10-20
Πιλοποιεία Γιαννόπουλου –Λουκόπουλου	15-20

Πίνακας 5:Επεξεργασία στοιχείων εργατικού κέντρου Πατρών, Εφημ. "Ο Νεολόγος" 22-11-1925, Εκθέσεις και πεπραγμένα Σώματος Επιθεωρήσεως Εργασίας επί της εφαρμογής των εργατικών νόμων και των συνθηκών εργασίας στην Ελλάδα.(Πηγή:αναφέρεται στην Βιβλιογραφία)

Εργαζόμενοι στα κυριότερα εργοστάσια της μεσοπολεμικής Πάτρας	
Μύλοι Αγ.Γεωργίου	83
Αφοί Αγγελόπουλοι	30
ΒΕΣΟ	139
ΖΥΜΑΙ Πατρών	17
Ν.Σ. Κανελλόπουλος&Σία	17
ΑΧΑΪΑ ΚΛΑΟΥΣ	214
Γ.Καρέλας&Υιός	15
Β.Γ Σπηλιώπουλος	38
Χ.Γ. Κρητικός	73
Β.Μαραγκόπουλος	450-550
Β.Κ Δημητρόπουλος	14
ΑΒΕΞ Καραπιπέρης	36
ΑΒΕΞ	128
Ν.Αποστολοπούλου &Υιοί	35
Σάββας Φουσκόπαλος	11
Αφοί Π.Παπλά	17
Δ.Θ.Παράσχος	26
Δ.Μαρούντας &Σ.Αγόρας	19
Γ.Α.Μαρνδρέκας	63
Χ.Ι.Καπεράκης	20
Ν.Α.Βέτσος	112
Α.Δ.Αναστασόπουλος	550
Ν.Παπαγιαννόπουλος	100 περίπου
Πειραϊκή-Πατραϊκή	469
ΣΥΝΟΛΟ	2.776

Πίνακας 6:Επεξεργασία στοιχείων Μητρώου Υπηρεσίας Περιφερειακής Ανάπτυξης Πελοποννήσου &Δ. Ελλάδος, 1980 (Πηγή: αναφέρεται στη Βιβλιογραφία)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

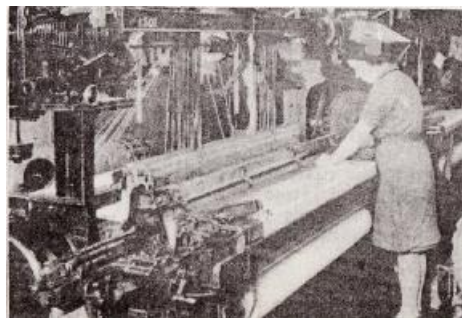
Η υφαντουργία είναι παλαιότατη σύντροφος του ανθρώπου όπως και η γεωργία. Στην αρχή, η υφαντουργία δεν διέφερε από την καλαθοπλεκτική παρά μόνο στις διαστάσεις των φυτικών τις οποίες χρησιμοποιούσε. Αργότερα, οι δύο τέχνες διαχωρίστηκαν και η υφαντουργία άρχισε να χρησιμοποιεί τόσο φυτικές όσο και ζωικές ίνες.

Η υφαντουργία εξελίχθηκε πολύ κατά τους Ελληνιστικούς και Ρωμαϊκούς χρόνους. Σε αυτό συνετέλεσε πολύ η εξέλιξη της συγκοινωνίας. Ο οικονομικός χαρακτήρας της υφαντουργίας την εποχή εκείνη ήταν περιορισμένος.

Για πολλούς αιώνες η ύφανση γινόταν στους χειροκίνητους αργαλειούς. Κατά τον 19^ο αιώνα εφευρέθηκε ο πρώτος μηχανοκίνητος αργαλειός από τον Ζακκάρ και στερεώθηκε η πρώτη υφαντουργική βιομηχανία στην Αγγλία (Μάντσεστερ) και ύστερα ακολούθησαν και άλλες χώρες να υιοθετούν τους μηχανοκίνητους αργαλειούς (ατράκτους) και να αναπτύσσονται κλωστοϋφαντουργικές βιομηχανίες.

Στην δεκαετία του 1920 η κλωστοϋφαντουργία στην Ελλάδα αναπτύχθηκε γρήγορα, με την βοήθεια της φθηνής εργασίας, αλλά και του θεσμικού πλαισίου, ώσπου έγινε από τους σημαντικότερους βιομηχανικούς κλάδους της Ελλάδας και της πόλης της Πάτρας. Σύμφωνα με την απογραφή του 1930, σε σύνολο 7.732 απασχολούμενων στην πατρινή βιομηχανία, ο κλάδος αυτός συγκέντρωνε 1.658 άτομα και στην πλειονότητα τους ήταν εργάτριες (945 γυναίκες) οι οποίες εργάζονταν σε επιχειρήσεις μικρού αλλά και μεγάλου μεγέθους ενώ γενικά στην Ελλάδα, από τα 233.000 άτομα που απασχολούσε η ελληνική βιομηχανία τα 47.000 τα απορροφούσε η κλωστοϋφαντουργία. Συγκεκριμένα στην Πάτρα υπήρχαν 10 μεγάλες επιχειρήσεις του κλάδου άνω των 25 ατόμων, (85 υπήρχαν σε όλη την χώρα), εκ των οποίων τρεις απασχολούσαν άνω των 101 ατόμων που συγκέντρωναν το 50,9% των εργαζομένων.

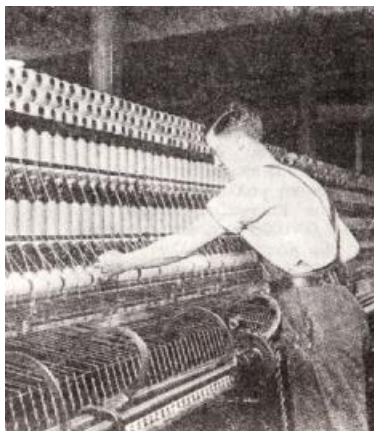

Το κλωστοϋφαντουργείο αποτελούσε έναν αντιπροσωπευτικό χώρο όπου παρουσιαζόταν το φαινόμενο της γυναικείας εργασίας στο εργοστάσιο. Η συγκέντρωση ενός μεγάλου αριθμού εργατριών σε αυτόν τον τομέα δείχνει ότι η εν λόγω βιομηχανία μονοπωλούσε

την γυναικεία απασχόληση . Σε πολλά εργοστάσια προτιμούσαν χήρες και ορφανά και συχνά αυτή η εργασία αποτελούσε το μόνο μέσο βιοπορισμού τους. Η εργασία διαρκούσε 10-12 ώρες και το μεροκάματο σπανίως ξεπερνούσε τις 20 δραχ.

Οι ελληνικές επιχειρήσεις του κλάδου είχαν απαρχαιωμένη τεχνολογία και υπερβολικό ανταγωνισμό από την πλειάδα των μικρών επιχειρήσεων, παρόλη την δασμολογική προστασία ,κυρίως κατά τον μεσοπόλεμο . Είχαν όμως και ένα μεγάλο πλεονέκτημα έναντι των άλλων κλάδων : οι α' ύλες, κυρίως το βαμβάκι, παραγόταν εγχώρια και μάλιστα ήταν εξαιρετικής ποιότητας. Μετά το 1932 η βαμβακοκαλλιέργεια εξαπλώθηκε θεαματικά . Τα κέρδη και η παραγωγή των κλωστοϋφαντουργικών επιχειρήσεων κατά την εν λόγω περίοδο ,δεκαετία του 1930, ανέβηκαν αρκετά, με μια ελαφριά αύξηση και του εργατικού δυναμικού όχι όμως και του τεχνολογικού εξοπλισμού.

Στην Πάτρα οι πρώτες προσπάθειες στον κλάδο της υφαντουργίας έγιναν από τον Π.Φωτεινό το 1846 ιδρύοντας ένα υδροκίνητο κλωστήριο με 384 ατράκτους. Ακολούθησε ο Αλ.Φωκάς το 1866 ιδρύοντας κλωστήριο βάμβακος 660 ατράκτων , το κλωστήριο του Γ. Παπαθεοδώρου το 1873 αποτελούμενο από

880 ατράκτους καθώς επίσης και του Γ.Κόγκου το 1874 με 2.000 ατράκτους. Καθώς τα χρόνια περνούσαν, την θέση αυτών των επιχειρήσεων έπαιρναν άλλες όπως η «Πειραιϊκή-Πατραϊκή» που ήταν η πρώτη βιομηχανία του κλάδου με 7.000 απασχολούμενους και η μεγαλύτερη σε όλη την χώρα και σε όλους τους τομείς με κριτήριο την απασχόληση, ο «Χ.Γ Κρητικός», ο «Β.Γ.Μαραγκόπουλος» καθώς επίσης και ο «Ν.Α.Βέτσος».

Άλλες βιομηχανίες του κλάδου, γενικότερα στην Ελλάδα, ήταν η «Αίγιον Α.Ε», «Βόμβυξ», «Βαμβακουργία Βόλου», «Κλωστήρια Ναούσης», «Βέτλανς Νάουσας» κ.α. Ο κλάδος βιομηχανίας βάμβακος , κλωστοϋφαντουργίας, φανελοποιίας και πλεκτικής, που το αποτελούσαν οι παραπάνω βιομηχανίες, ήταν ο σοβαρότερος σε όγκο και παραγωγικότητα για αρκετές δεκαετίες στην Πάτρα αλλά και γενικά στην Ελλάδα.

Με το πέρασμα των χρόνων η κλωστοϋφαντουργία διαδραμάτιζε σπουδαίο ρόλο στην οικονομία της Ελλάδας, κατέχοντας μια από τις σημαντικότερες θέσεις μέσα στο σύνολο των κλάδων της ελληνικής βιομηχανίας καθώς επίσης ήταν από τους δυναμικότερους από άποψη μεγέθους εξαγωγών. Κατά το 1978 ο τομέας αυτός απασχολούσε 78.000 άτομα ή το 12% των

συνολικά απασχολούμενων ατόμων στην μεταποίηση ενώ το 1980 οι εξαγωγές του ανήλθαν στα 20,6 δις δρχ. καλύπτοντας το 12,3% των βιομηχανικών εξαγωγών της χώρας, το 1981 ανήλθαν σε 26,0 δις δρχ. ,το 1982 σε 27,7 δις δρχ. και τέλος το 1983 ανήλθαν σε 38,6 δις δρχ. Κύριες χώρες προορισμού (κυρίως στα υφάσματα) ήταν οι χώρες της ΕΟΚ και κυρίως η Ιταλία, η Γαλλία και το Βέλγιο. Κατά την περίοδο 1978-1981 η Ελλάδα είχε σχεδόν ελεύθερο εμπόριο στις εισαγωγές αυτών των προϊόντων από τις χώρες της ΕΟΚ, ενώ περιόριζε σημαντικά τις εισαγωγές από τις τρίτες χώρες χαμηλού κυρίως κόστους.

Με την ένταξη στην ΕΟΚ η κλωστοϋφαντουργία φαινόταν ότι θα αντιμετώπιζε έντονο ανταγωνισμό. Η προστασία της ελληνικής κλωστοϋφαντουργίας με την ένταξη , μειώθηκε. Η νέα όμως προστασία δεν ήταν ασήμαντη αφού η ΕΟΚ δεν ήταν διατεθειμένη να αφήσει αυτόν τον τομέα στο έλεος του χαμηλού εργατικού δυναμικού των αναπτυσσόμενων χωρών. Η μόνη επιδότηση που απολάμβανε η ελληνική κλωστοϋφαντουργία ήταν του επιτοκίου που είχε περιοριστεί (για βιομηχανικές επιχειρήσεις) στο 50% της αρχικής επιδότησης 1574/1970, απόφασης της Νομισματικής Επιτροπής. Οι παραγωγοί όμως δεν μπορούσαν να στηριχτούν πάνω σε αυτήν την επιδότηση για τις επενδύσεις τους αφού και το μέλλον της ήταν αβέβαιο. Στον τομέα του βαμβακερού νήματος και των βαμβακερών υφασμάτων υπήρχαν σοβαρές ενδείξεις ότι η Ελλάδα ήταν ανταγωνιστική στην ποιότητα έναντι των άλλων χωρών όχι όμως και στο κόστος παραγωγής. Ο υποκλάδος των ετοιμών ενδυμάτων κατά την δεκαετία 1970-1980 είχε αποτελέσει το σημαντικότερο κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας.

Στην περίοδο μετά το 1978 , οι κλάδοι εντάσεως εργασίας, όπως η κλωστοϋφαντουργία ,αντιμετώπισαν οξύ ανταγωνισμό από χώρες χαμηλού εργατικού κόστους (Ταϊβάν, Ν Κορέα, Βραζιλία κτλ.). Οι εισαγωγές στα συγκεκριμένα προϊόντα αυξάνονταν , γιατί οι Έλληνες καταναλωτές ήθελαν πιο ποιοτικά προϊόντα από αυτά που εύρισκαν στην εγχώρια αγορά τα οποία τους τα πρόσφεραν κυρίως οι άλλες χώρες της ΕΟΚ. Τα χρέη του κλάδου το 1983 έφταναν στα 61.343.000.000 δρχ. με αριθμό επιχειρήσεων 38 και απασχολούμενους 15.680 και οδήγησαν πολλές επιχειρήσεις του κλάδου να μπουν στο σύνολο των “προβληματικών επιχειρήσεων” και αργότερα να κλείσουν οριστικά.

Εικ.1) Χειροκίνητος αργαλειός (Πηγή: “Θησαυρός Γνώσεων” του Χαρίλ.Μηχιώτη εκδόσεις “ΚΑΣΤΑΛΙΑ”)
Εικ.2&3) Μηχανοκίνητοι αργαλειοί κλωστοϋφαντουργείων (Πηγή: ίδια με την παραπάνω)
Εικ.4) Προϊόντα υφαντουργίας (Πηγή: από το αρχείο το δικό μας “Καρρά Βασιλική & Λιάπη Αριστέα”)

2.1.1 ΠΕΙΡΑΪΚΗ-ΠΑΤΡΑΪΚΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΒΑΜΒΑΚΟΣ Α.Ε

Η Πειραιϊκή-Πατραϊκή δημιουργήθηκε (δια συγχωνεύσεως) το 1932, από τον Χριστόφορο Κατσάμπα και Σταμούλη Στράτο, όντας καρπός του νόμου Ν.5261/1931 περί συγχωνεύσεων Ανώνυμων Εταιρειών , δεχόμενη βεβαίως και τις θεσμικές καινοτομίες της δεκαετίας του '30 (υψηλό επίπεδο κλωστοϋφαντουργικών εισαγωγών, οι α' ύλες μπορούσαν να παραχθούν εγχωρίως, η υποτίμηση της δραχμής το 1932-33 που εκτίναξε τις τιμές του βαμβακιού στα ύψη κτλ.) . Αρχικά, το 1919, συνέστησαν την ομόρρυθμη εταιρεία των Χριστόφορου Κατσάμπα, Σταμούλη Στράτου και Αριστείδη Ζαφειρόπουλου με την επωνυμία «Πατραϊκή Εμποροβιομηχανική Εταιρεία». Η εταιρεία αρχικά ασχολήθηκε με την καλτσοποιία, την βαφή και την πώληση νημάτων, το εμπόριο υφασμάτων και από το 1923 με την ταπητουργία. Το 1924 αποφάσισαν να ιδρύσουν κλωστήριο βάμβακος 5.000 ατράκτων.

Έτσι ,το πρώτο εργοστάσιο στην Πάτρα αποτελείτο από ένα μικρό βαφείο ,τμήμα καλτσοποιίας, μια στυπτική μηχανή και τμήμα ταπητουργείου. Βρισκόταν στο δυτικό μέρος της πόλης σε σχέση με το κέντρο της, ανατολικά της σιδηροδρομικής γραμμής και βορειοανατολικά του σιδηροδρομικού σταθμού. Ιδρύθηκε το 1890 από τον Αποσκίτη ως μικρή βιοτεχνία, κατόπιν περιήλθε στην κυριότητα της «Πατραϊκής Εμποροβιομηχανικής Εταιρείας» και εν συνεχεία στην εταιρεία «Πειραιϊκή- Πατραϊκή»(αφού έγινε η συγχώνευση) . Αποτελούταν από δύο ορόφους και προμηθευόταν την ηλεκτρική δύναμη από την ΔΕΗ ενώ είχε έκταση 5 στρέμματα. Διέθετε πολύ καλές εγκαταστάσεις υγιεινής ,εξαεριστήρες, λουτρά και αφοδευτήρια καθώς επίσης όλα τα απαραίτητα εργαλεία για την λειτουργία των μηχανών και άλλων εργασιών. Αργότερα, το 1955, θα μεταφερθεί στη θέση «Κρύα Ιτεών» και θα τεθεί σε λειτουργία το 1956, όπου το νέο εργοστάσιο ήταν όπως είναι λογικό πιο σύγχρονο από το προηγούμενο. Τα σύγχρονα κτίρια από οπλισμένο σκυρόδεμα στέγαζαν τα κλωστήρια, τα βαφεία, τα υφαντήρια, τα φινιριστήρια υφασμάτων, αποθήκες και βοηθητικούς χώρους. Βρισκόταν δυτικά της πόλης και μπροστά από τις εγκαταστάσεις περνούσε η σιδηροδρομική γραμμή. Το επέλεξαν αυτό το μέρος για εγκατάσταση γιατί είχε ευρύ γήπεδο και άφθονο νερό. Το εργοστάσιο κινούνταν με ηλεκτρική δύναμη που έπαιρνε από την ΔΕΗ όμως είχε και δική του ηλεκτρική δύναμη .

Το επόμενο έτος (1925) ,μετά την ίδρυση του κλωστηρίου βάμβακος 5.000 ατράκτων, η ομόρρυθμος εταιρεία μετατρέπεται

σε ανώνυμη, με μετοχικό κεφάλαιο 10.000.000 δρχ. διαιρεμένο σε 100.000 μετοχές των 100 δρχ. και επωνυμία «Ανώνυμος Πατραϊκή Εμποροβιομηχανική Εταιρεία». Μεσολάβησε όμως η παγκόσμια οικονομική κρίση των ετών 1929-1930 ,πλήττοντας την εταιρεία ,η οποία τα προηγούμενα χρόνια είχε προχωρήσει σε μεγάλα επενδυτικά ανοίγματα. Παρά την αναμενόμενη χρεοκοπία , η επιχείρηση κατόρθωσε να επιβιώσει. Το 1931 ,με πρωτοβουλία του διοικητή της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος, Ιωάννη Δροσόπουλου, θα δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις για την συγχώνευση της Πατραϊκής με την Α.Ε Πειραιϊκών Επιχειρήσεων. Η δεύτερη έθεσε υπό τον έλεγχο της νέας εταιρείας «Πειραιϊκή-Πατραϊκή Βιομηχανία Βάμβακος» τα δύο εργοστάσια κλωστοϋφαντουργίας , στον Πειραιά και στην Καλλιθέα, τα οποία λειτουργούσαν από το 1914. Έδρα της εταιρείας ορίστηκε η Αθήνα (Δραγατσανίου 8) και το μετοχικό κεφάλαιο ανήλθε σε 50.125.000 δρχ. Η Εθνική Τράπεζα έλεγχε πλειοψηφικά την εταιρεία και στο πρώτο διοικητικό συμβούλιο πρόεδρος ήταν ο Κάρολος Αρλιώτης , γενικός διευθυντής ο Χρ.Κατσάμπας και τεχνικός διευθυντής ο Στ. Στράτος. Η εταιρεία ήταν εισηγμένη στο Χρηματιστήριο από τις 02-04-1918 ως «Πειραιϊκή Εταιρεία Επιχειρήσεων» και την 01-06-1935 ως «Πειραιϊκή-Πατραϊκή Βιομηχανία Βάμβακος Α.Ε».

Ο Β' Παγκόσμιος πόλεμος και η Κατοχή κλονίζουν οικονομικά την επιχείρηση .Έντονες προσπάθειες ανασυγκρότησης άρχισαν το 1951, με την δημιουργία του νέου μεγάλου εργοστασίου στο Μεγάλο Πεύκο, με 15.000 ατράκτους και την προσπάθεια πραγματοποίησης εξαγωγών ,οι οποίες ξεκίνησαν με μικρή κλίμακα το 1952. Επειδή η βαμβακοβιομηχανία είχε εξαιρεθεί από την αμερικάνικη μεταπολεμική οικονομική ενίσχυση της χώρας, η διοίκηση της επιχείρησης στράφηκε στο εξωτερικό για την ανεύρεση των αναγκαίων κεφαλαίων. Εξασφαλίστηκαν δύο δάνεια από την Βρετανία και την αμερικάνικη τράπεζα Export Import Bank ,τα οποία επέτρεψαν στην εταιρεία να εκσυγχρονίσει τις εγκαταστάσεις της και τον εξοπλισμό της , εκπαιδεύοντας το προσωπικό της αλλά και ανανεώνοντας τις μεθόδους οργάνωσης και λειτουργίας.

Το 1954, όταν ο Χρ.Κατσάμπας ανήγγειλε την είδηση του νέου εργοστασίου στην Πάτρα , η εταιρεία αριθμούσε ήδη 4 παραγωγικές μονάδες : στην Πάτρα, στην Καλλιθέα, στον Πειραιά και στην Νέα Πέραμο. Το νέο εργοστάσιο στην Πάτρα περιλάμβανε υφαντήριο με αυτόματους υφαντικούς ιστούς και βαφείο-φινιριστήριο. Το συνολικό κόστος της νέας παραγωγικής μονάδας ανήλθε σε 5.000.000 δολάρια, σύμφωνα με την έκθεση πεπραγμένων του 1954.Η νέα γενιά των ιδρυτών ,δηλαδή οι αδελφοί Χριστόφορος, Θεόδωρος, Ιάσων και Φαίδων Στράτος και

ο Άρης Κατσάμπας , ενεργοποιείται σταδιακά στην διοίκηση της εταιρείας, ενώ ιδιαίτερο ρόλο διαδραματίζουν στην επιχείρηση η σύζυγος και οι κόρες του Χρ.Κατσάμπα. Κατά τα επόμενα χρόνια δημιουργήθηκε ένα κλωστήριο στην Πάτρα 36.000 ατράκτων ,ενώ αγοράστηκε και εκσυγχρονίστηκε, επίσης, το κλωστήριο της ΑΚΕΣ της Σύρου.

Κατά τις επόμενες δεκαετίες η εταιρεία αναπτύχθηκε με γοργούς ρυθμούς. Στην ανάπτυξη της συνέβαλαν και οι συγχωνεύσεις με άλλες κλωστοϋφαντουργίες (Μουταλάσκη&Γαβριήλ) , η αποκέντρωση των δραστηριοτήτων της (Καρπενήσι, Φιλιάτες, Σάμος, Ερμούπολη Σύρου, Χαλκίδα), οι συνεχείς επενδύσεις και ο εκσυγχρονισμός των παραγωγικών της μονάδων. Ενδεικτικό της ανάπτυξης της η πλειάδα των προϊόντων της : «Τα πανιά αυτού του караβιού ,η τέντα αυτού του ρετιρέ, αυτό το στρώμα, αυτό το κάλυμμα, αυτές οι κουρτίνες, αυτά τα σεντόνια και οι μαξιλαροθήκες, αυτή η τέντα του φορτηγού...και άλλα πολλά, ων ουκ έστι αριθμός, κατασκευάζονται από υφάσματα της Πειραιϊκής-Πατραϊκής» ,όπως χαρακτηριστικά διαβάζουμε σε διαφημιστική καταχώρηση του 1960.

Την ίδια χρονιά η εταιρεία ανέλαβε την πλήρη μελέτη, την επίβλεψη και την τεχνική οργάνωση μεγάλου κλωστοϋφαντουργικού εργοστασίου στο Χαρτούμ (Σουδάν). Η Πειραιϊκή-Πατραϊκή ανέλαβε επίσης την εκπαίδευση του τεχνικού προσωπικού, καθώς και την τεχνική διεύθυνση της εν λόγω εταιρείας SATI, για διάστημα 10 ετών από την έναρξη του έργου. Το 1963 ανακοινώθηκε, ακόμη, η συνεργασία της Πειραιϊκής – Πατραϊκής με τον οίκο Χαμπερλάιν, συνεργασία η οποία έδινε την δυνατότητα εξαγωγής ελληνικών βαμβακερών υφασμάτων σε χώρες της ΕΟΚ. Το ίδιο έτος ανακοινώθηκε και η ίδρυση δύο νέων νηματοουργείων στην Πάτρα, το πρώτο δυναμικότητας 36.000 ατράκτων και το δεύτερο 15.000 ατράκτων. Δυστυχώς όμως, το ίδιο έτος ο ένας εκ των ιδρυτών της εταιρείας, Σ.Στράτος , πέθανε. Για την εκμετάλλευση του πρώτου αποφασίστηκε η σύσταση νέας εταιρείας με την επωνυμία «Ελληνική Εταιρία Βάμβακος» και μετοχικό κεφάλαιο 2.000.000 δολάρια. Η «Ελληνική Εταιρία Βάμβακος» δημιουργήθηκε από την Πειραιϊκή-Πατραϊκή με συμμετοχή της Εθνικής Τράπεζας και του Ο.Β.Α(Οργανισμού Βιομηχανικής Ανάπτυξης) προς παραγωγή νημάτων για εξαγωγές. Τα εγκαίνια έγιναν στις 9 Μαΐου του 1964 και την κορδέλα έκοψε ο τότε βασιλιάς Κων/ντίνος. “Το επιτευχθέν κολοσσιαίο έργο, ενέχει ιδιαίτερη σημασία και ασκεί ψυχολογική επίδραση κατά την κρίσιμη για το Έθνος καμπή(...)Είναι γνωστή στο Πανελλήνιο η κοινωνική δράση της επιχειρήσεως και ο τρόπος με τον οποίο μεταχειρίζεται τον παράγοντα άνθρωπο.” χαρακτηριστικά αναφέρει το δελτίο

τύπου του Εμπορικού&Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών του έτους 1964 ενώ σε ομιλία του ο τότε Υπουργός Βιομηχανίας δήλωσε: «Με την εκβιομηχάνιση θα εξασφαλίσουμε επίπεδο οικονομικώς ανάλογο με τις απαιτήσεις ενός Έθνους...Εάν στο παρελθόν μας χρειάστηκαν ήρωες(...) οι άνθρωποι σαν τον Σ.Στράτο και τον Χρ.Κατσάμπα και τους συνεργάτες τους ,θα είναι η νέα μορφή ηρώων τους οποίους θα σεμνύνεται το Έθνος μας» . Η επέκταση της Π.Π με αυτές τις εγκαταστάσεις στην Πάτρα, εκτός του συναισθηματικού δεσίματος που είχαν οι ιδρυτές της Χρ.Κατσάμπας και Σ.Στράτος με την πόλη και του ότι η Αχαϊκή πρωτεύουσα συγκέντρωνε πολλά πλεονεκτήματα, έγινε και γιατί ήθελαν να προωθηθεί η βιομηχανική αποκέντρωση. Επίσης ,αποφασίστηκε η επέκταση του υφαντηρίου και φινιριστηρίου του παλαιού εργοστασίου Πατρών και έγινε και η εγκατάσταση μηχανημάτων κλωστηρίου νάυλον .

Η Π.Π είχε ήδη πάρει το προβάδισμα στον τομέα βιομηχανικής αναπτύξεως στην Πάτρα σε σχέση με τις άλλες βιομηχανίες . Οι υπάλληλοι και εργάτες της εταιρείας το εν λόγω έτος έφταναν τους 4.500 και οι εξαγωγές της τα 2,5 εκατ. δολάρια ενώ το σύνολο των επενδύσεων της κατά την τελευταία δεκαετία ανερχόταν στα 632 εκατ. δραχμές περίπου .Το 1965 ο όμιλος των εταιρειών διαθέτει 110.000 κλωστικές ατράκτους , 12.000 στυπτικές μηχανές, 800 ιστούς και μηχανήματα με ετήσια ικανότητα παραγωγής 25 εκατομμυρίων μέτρων υφάσματος.

Το 1973 η εταιρεία συμπλήρωσε 20 χρόνια από την στιγμή που άρχισε να εξάγει τα προϊόντα της στο εξωτερικό και παράλες τις δυσκολίες που είχε αντιμετωπίσει, συνέχισε ακλόνητα παραμένοντας στις πρώτες θέσεις του κλάδου της. Το ίδιο έτος, το μετοχικό κεφάλαιο της εταιρείας ανερχόταν στις 476.400.000 δρχ. περίπου και οι μέτοχοι της έφταναν τους 1.500. Ο κύκλος εργασιών της εταιρείας το 1972 έφτασε τις 1.370.000.000 δρχ. έναντι των 1.112.500.000 δρχ. το 1971. Αύξηση σημείωσε και το μικτό κέρδος εκμετάλλευσης το οποίο ανερχόταν στις 433.425.944 δρχ. έναντι των 354.189.915 δρχ. το 1971. Από αυτή την αύξηση κερδών η εταιρεία αποφάσισε να αυξήσει και τα μερίσματα που δίνονται στους μετόχους της από 19.188.450 το 1971 σε 32.853.150 δρχ. το 1972. Επιπλέον αποφασίστηκε και πρόγραμμα επενδύσεων 1.500.000.000δρχ. την τριετία 1973-1976 για τεχνολογική βελτίωση του εξοπλισμού και την ίδρυση νέων κλωστικών και υφαντουργικών μονάδων της εταιρείας εξαιτίας της συνεχούς ζήτησης των προϊόντων του κλάδου διεθνώς. Το 1972 πέτυχαν πληρέστερη αξιοποίηση του παραγωγικού δυναμικού της επιχείρησης και άνετη απορρόφηση των παραχθέντων προϊόντων.

Με βάση τα δημοσιευθέντα στοιχεία του Ιουλίου του 1973 της Π.Π μεταξύ των ετών 1962 και 1972 παρουσιάζεται η ακόλουθη εικόνα:

ΕΤΗ	1962	1972
Κεφάλαια	164.200.000	579.000.000
Πωλήσεις	505.900.000	1.370.000.000
Εξαγωγές	52.850.000	385.000.000
Εργατοϋπαλληλικό προσωπικό	3.889	3.966
Αποδοχές προσωπικού	103.600.000	263.000.000
Συνολική ιπποδύναμη	7.650 HP	24.800 HP
Επενδύσεις προσεχούς έτους	1.500.000.000 δρχ.	

Πίνακας 7 :Πηγή: Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών (1962-1972)

Η Πειραιϊκή-Πατραϊκή ακόμα και το 1980, μια χρονιά που η ύφεση της οικονομίας αποτέλεσε παγκόσμιο φαινόμενο με ανησυχητικές διαστάσεις και που επηρέασε έντονα τον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, είχε μια αρκετά ικανοποιητική πορεία. Ο πληθωρισμός και η ύφεση είχαν σοβαρές επιπτώσεις στην εγχώρια κλωστοϋφαντουργία, που βρέθηκε μπροστά σε σημαντικές δυσκολίες στον εξαγωγικό τομέα. Όμως παρόλα αυτά τα προβλήματα, η Π.Π κατόρθωσε μέσα στο 1980 να επιτύχει αύξηση του κύκλου εργασιών της κατά 17,1% και αύξηση των εξαγωγών της κατά 25,6%, κατάφερε να ανεβάσει την καθαρή αξία των πωλήσεων της από 7.016.784.674 δρχ. το 1979, σε 8.230.111.737 δρχ. κατά το 1980, πέτυχε συνολικά κέρδη (πρό αποσβέσεων) 882.172.085 δρχ. έναντι 824.629.221 δρχ. του 1979 και επιπλέον κατάφερε να συγκρατήσει τις δαπάνες της σε ποσοστά ελαφρώς μικρότερα της προηγούμενης χρήσης(εκτός του ποσοστού χρηματοπιστωτικών δαπανών, που αυξήθηκε κατά 17,8% λόγω της μεγάλης αυξήσεως των επιτοκίων χρηματοδοτήσεως).

Το 1982, μισό αιώνα από τότε που ιδρύθηκε η Πειραιϊκή-Πατραϊκή, κατείχε εξέχουσα θέση στην ελληνική βιομηχανία. Το προσωπικό της ξεπερνούσε τα 7.000 άτομα, διέθετε 9 εργοστάσια σε όλη την χώρα και τα προϊόντα της εξαγονταν σε δεκάδες χώρες σε όλες τις ηπείρους. Ήδη, όμως, είχαν αρχίσει να εμφανίζονται προβλήματα(κυρίως από το 1983), συνδεδόμενα κυρίως με το επαχθές κόστος της χρηματοδότησης(υψηλά επιτόκια), που οδήγησε σε υπερχρέωση αφού η εταιρεία είχε πάρει μεγάλα ποσά σε δάνεια για την επέκταση των εγκαταστάσεων της(το 1983 η οφειλές της έφταναν τα 24.000.000.000 δρχ. σύμφωνα με το

ΥΠ.ΕΘ.Ο) ,την γενικότερη κρίση του κλάδου και τον σκληρό διεθνή ανταγωνισμό ,την αδυναμία περιορισμού του πλεονάζοντος προσωπικού λόγω κυβερνητικών παρεμβάσεων και νομοθετικών εμποδίων(σύμφωνα με το ΥΠ.ΕΘ.Ο το απασχολούμενο προσωπικό της Π.Π κατά το 1983 έφτανε τα 7.700 άτομα) καθώς και την αύξηση του κόστους εργασίας, την αύξηση των εισαγόμενων προϊόντων του κλάδου στην χώρα μας ,τον πληθωρισμό, την αύξηση των τιμών των α' υλών κ.α. Το 1984 όμως, ήταν και το έτος που πέθανε ο ιδρυτής της εταιρείας Χρ.Κατσάμπας .Η επιδείνωση των προβλημάτων αυτών και των συνεπειών τους είχε απόληξη την κρατικοποίηση της εταιρείας και εν συνεχεία, την ένταξη της στην πορεία των 128 "προβληματικών επιχειρήσεων" του υπουργείου Εθνικής Οικονομίας. Μόνο στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας ο αριθμός των προβληματικών επιχειρήσεων το 1983 φτάνει τις 38 με σύνολο απασχολούμενων 15.680 άτομα και συνολικά χρέη 61.343.000.000 δρχ.

Το 1986 με ανακοίνωση της η Βάσω Παπανδρέου ,όπως γράφει και η εφημερίδα Πελοπόννησος, ανέφερε ότι η κυβέρνηση θα προχωρήσει σε οριστικό κλείσιμο 19 "προβληματικών επιχειρήσεων" μέσα στις οποίες ήταν και η Πειραιϊκή-Πατραϊκή. Οι επιχειρήσεις αυτές που θα οδηγούνταν σε εκκαθάριση για κάλυψη των χρεών τους, θα αγοράζονταν από ενδιαφερόμενους μέσω πλειστηριασμού.

Το Μάρτη του 1989 άρχισαν να "ξηλώνουν" τις εγκαταστάσεις του εργοστασίου της Π-Π και να παίρνουν ορισμένα από τα μηχανήματα του εργοστασίου της Πάτρας και να τα μεταφέρουν στην Αθήνα, ενώ τον Απρίλιο του ίδιου έτους πήραν ολόκληρο τμήμα(βαφείο-φινιριστήριο πλεκτών).

ΕΤΗ	1987	1988	1989
Κύκλος εργασιών	9.687.277.180	8.398.134.554	
Κόστος Πωληθέντων	9.923.190.569	10.446.047.292	
Μικτά Κέρδη	-235.913.389	-2.047.912.738	-1.955.807.366
Καθαρά Αποτ.Χρήσεως	-742.662.121	-3.186.603.827	-3.815.815.867
Ζημιές εις νέον	-745.719.272	-3.192.195.278	-7.013.637.164

Πίνακας 8:Πηγή Εφημερίδα Πελοπόννησος

Το 1992 ο υπουργός Βιομηχανίας, Ανδρέας Ανδριανόπουλος υποστηρίζει την άποψη για άμεση πώληση της εταιρείας. Το ίδιο έτος η εταιρεία τίθεται σε ειδική εκκαθάριση η οποία αποφασίστηκε από την διυπουργική επιτροπή αποκρατικοποιήσεων και

συγκεκριμένα αφορούσε τα εργοστάσια της Πάτρας, της Σάμου, της Νέας Περάμου, της Νέας Ιωνίας, του Καρπενησίου και της Χαλκίδας. Το ίδιο έτος σταματά οριστικά και η λειτουργία της Πειραιϊκής-Πατραϊκής. Το εργοστάσιο όταν έκλεισε απασχολούσε 1.800 άτομα σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Βιομηχάνων Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδος.

Πρόσφατα αγοράστηκε από τον οργανισμό Λιμένος Πατρών(ΟΛΠΑ) ο οποίος, σύμφωνα με άρθρο της τοπικής εφημερίδας "Πελοπόννησος", σχεδιάζει να δώσει αξία στο εν λόγω εργοστάσιο, κάνοντάς το εμπορευματικό κέντρο. Συγκεκριμένα, προτάθηκε να γίνει χώρος στάθμευσης για ασυνόδευτες ρυμουλκούμενες πλατφόρμες, στάθμευσης φορτηγών οχημάτων που προορίζονται για επιβίβαση στα πλοία των γραμμών Πάτρας- Ιταλίας, αποθήκευσης κενών εμπορευματοκιβωτίων, σταθμός διαλογής εμπορευματοκιβωτίων και αποθήκευσης και διανομής εμπορευμάτων. Σύμφωνα με αυτό το μοντέλο αξιοποίησης που προτείνεται θα δημιουργηθούν 40 νέες θέσεις εργασίας.

Πρώτες Ύλες: Το βαμβάκι (το περισσότερο το προμηθευόταν από την Ελλάδα) ,το μαλλί και αργότερα οι συνθετικές ίνες ήταν τα βασικά υλικά που χρησιμοποιούσε η εταιρεία

Μετατροπή α' υλών: Το βαμβάκι αρχικά καθαριζόταν από τις ξένες ουσίες και γινόταν η βάτα. Στη συνέχεια απελευθερωνόταν κάθε ίνα και αποχωριζόταν από τις τελευταίες ακαθαρσίες. Κατόπιν διαχωρίζονταν οι ίνες του βαμβακιού ανάλογα με το μήκος τους και χρησιμοποιούνταν μόνο οι ίνες αυτές που παρουσίαζαν αρκετό μήκος. Οι ίνες έπειτα τοποθετούνταν παράλληλα για τον σχηματισμό των κορδελών στις μηχανές που ονομάζονταν "κορδελιάστρες". Από τις κορδέλες αυτές γίνονταν τα φυτίλια Α', Β', Γ' και Δ' από τα οποία δια των κυρίων κλωστικών μηχανών με κατάλληλη λέπτυνση και συστροφή σε ειδικές μηχανές μεταβάλλονταν σε έτοιμα νήματα. Πρώτη ήταν η μηχανή μπομπινουάρ, που τύλιγε το νήμα σε μπομπίνες. Άλλες μηχανές ήταν οι μασουρίτες, οι οποίες μάζευαν το νήμα των υφασμάτων στα μασούρια της σαΐτας. Ύστερα το νήμα πήγαινε διάστρες, στις οποίες παρασκευαζόταν το διασμένο νήμα, προκειμένου να χρησιμοποιηθεί ως στημόνι κατά την ύφανση. Από εκεί προωθούνταν το νήμα στις μηχανές κολλαρίστρες για να κολλαριστεί και να αποκτήσει στιλπνότητα. Μετά τυλιγόταν σε ρολά αργαλειών για την φόρτωση των αργαλειών. Οι αργαλειοί κατασκεύαζαν το ύφασμα και αυτό εν συνεχεία περνούσε από διάφορες μηχανές (ξυριστική, καψαλιστική, λευκαντική, στεγνωτική κτλ)

Εικ.1.Χριστόφορος Α. Κατσάμπας 1893-1984. Από τους μεγάλους βιομηχάνους -δημιουργούς και πρωτοπόρους της ελληνικής βιομηχανίας, ιδρυτής ,μαζί με τον Στ. Στράτο της Πειραιϊκής- Πατραϊκής και επί δεκαετίες ηγέτης της. Πρόεδρος του ΣΕΒ(1945-1949 και 1950-1952)και αργότερα ανακηρύχθηκε ισόβιος πρόεδρος του. Υπήρξε πρόεδρος του ελληνογερμανικού Εμπορ. Επιμελητηρίου, της ένωσης Βιομηχάνων Βαμβακουργιών Ελλάδας κτλ. (Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.2. Ο Χρ.Κατσάμπας δείχνει την πρώτη μηχανή 7 ίππων της εταιρείας από το 1919.(Ν.Σαραφόπουλος)

Προτομή Σταμούλη Θ. Στράτου
Εικ.3.(Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.4.Σταμούλης Θ.Στράτος 1891-1963.Έμπορος ,βιομήχανος, ιδρυτής μαζί με τον Χρ.Κατσάμπα της Π.Π Βιομηχανίας Βάμβακος Α.Ε. Διετέλεσε πρόεδρος της Σιβιτανιδείου Σχολής Τεχνών και Επαγγελματών και της Σχολής Κλωστικής, υφαντικής και πλεκτικής.

Εικ.5.Άποψη των εγκαταστάσεων της Πειραιϊκής-Πατραϊκής μετά τον β' παγκόσμιο πόλεμο (Ν.Σαραφόπουλος)

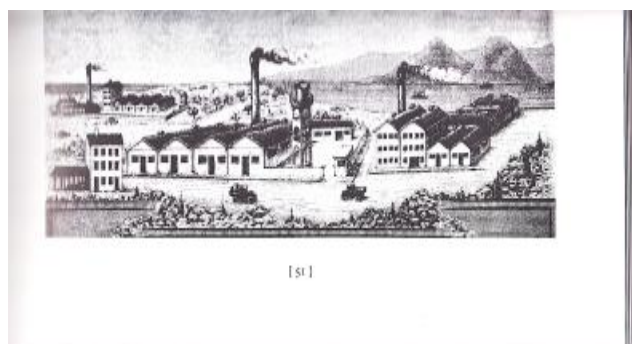
Εικ.6.Ο πρόεδρος του Δ.Σ και Γενικός Διευθυντής της Π.Π, κ.Χρ.Κατσάμπας κατά την διάρκεια της σύντομης ομιλίας του (1980)

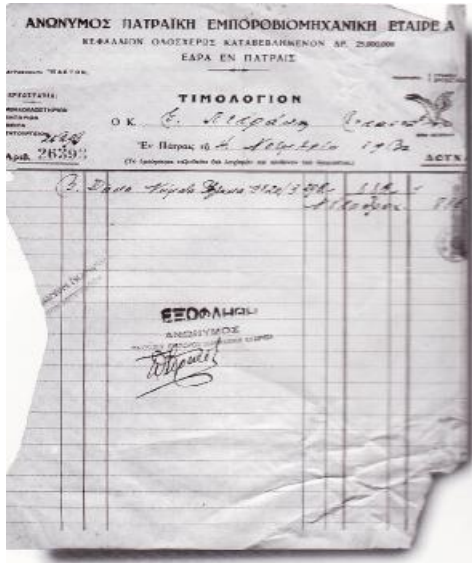
Εικ.7.Γενική άποψη της Πατραϊκής Εμποροβιομηχανικής Εταιρείας (1919)(Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.9.Ο Αντιπρόεδρος του Δ.Σ της Π.Π και Διευθύνων Σύμβουλος, κ. Θεόδ.Στράτος εκθέτει τα πεπραγμένα της εταιρείας (1980)

Εικ.8.Το πρώτο εργοστάσιο της Πειραιϊκής-Πατραϊκής στην Πάτρα(1933)(Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.10. Τιμολόγιο της Πατραϊκής Εμποροβιομηχανικής Εταιρείας (04-11-1932) (Ν. Σαραφόπουλος)

Εικ.11. Στιγμιότυπο από την επίσκεψη του Γερμανού υπουργού Εθνικής Οικονομίας, Λ. Έρχαρτ, στο εργοστάσιο της Π.Π στην Ν. Πέραμο (1954).

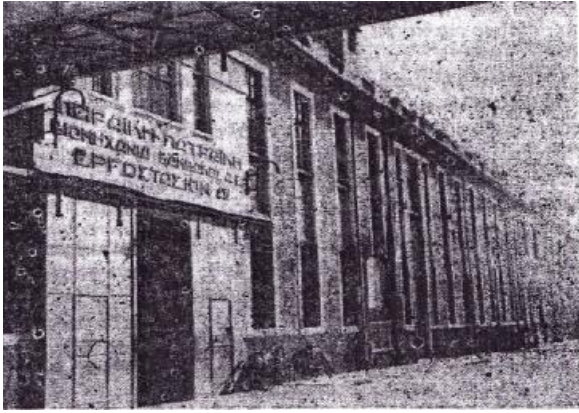
Εικ.12. Εργάτριες της Π.Π ενώ δουλεύουν (1959) (Πηγή: Ηνωμένοι Φωτορεπόρτερ Σύλλογος Ν.ΤΟΛΗ)

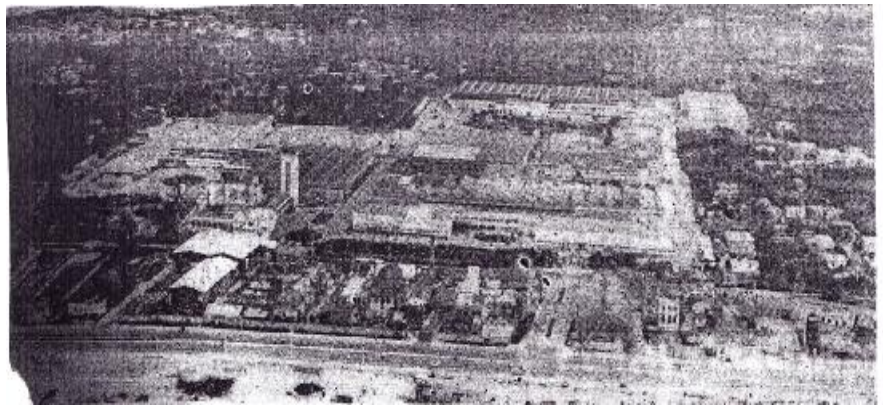
Εικ.14. Διαφημιστική καταχώρηση της Π.Π στη Βιομηχανική Επιθεώρηση (1959)

Εικ.13. Ο βασιλιάς κόβει την ταινία εγκαινιάζοντας τις νέες εγκαταστάσεις της Π.Π στην Πάτρα το 1964 (Αρχείο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών)

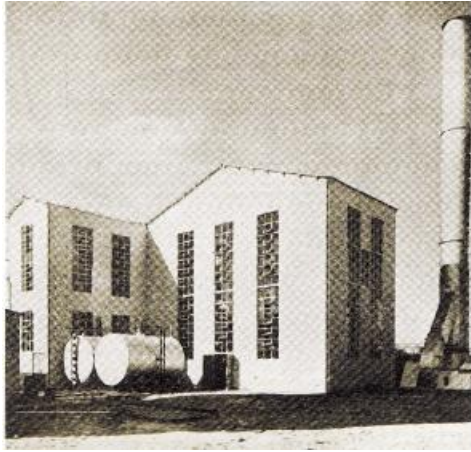
Εικ.15. Το παλιό εργοστάσιο των Πατρών στην οδό Μαιζώνος (Πηγή:Δελτίο Εμπορικού&Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών 1972-73)

Εικ.16.Αεροφωτογραφία του εργοστασίου της Π-Π την δεκαετία του 1970 (Πηγή:Δελτίο Εμπορικού&Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών 1972-73)

Εικ.17.Τελευταίου τύπου ταχύτατα μηχανήματα της δεκαετίας του1970 κάνοντας την απασχόληση πιο ξεκούραστη για τους εργάτες της Π-Π (Πηγή:Δελτίο Εμπορικού&Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών 1972-73)

Εικ.18.Κτίριο λεβητοστάσιο τέλος δεκαετίας '50(περιοδικό Πειραϊκής-Πατραϊκής)

Εικ.19.Άποψη του εργοστασίου στα τέλη της δεκαετίας του '60(περιοδικό Πειραϊκής-Πατραϊκής)

Εικ.20."Πατραϊκή Εμποροβιομηχανία Βάμβακος"σε χρωμολιθογραφη διαφήμιση εποχής(αρχείο Ξ.Α.Παπαευθυμίου)

Εικ.21.Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων(Βιομηχανικά Κτίρια ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007,φωτογ.Ν.Ψαθογιαννάκης& Β.Πέττας)

Εικ.22&23.Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων (Πηγή: Αρχείο Καρρά Βασιλική, Αριστεία Λιάπη)

2.1.2 ΚΛΩΣΤΟΥΦΑΝΤΟΥΡΓΕΙΟ «Β. ΜΑΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ»

Το κλωστοϋφαντουργείο «Β.Μαραγκόπουλος» δημιουργήθηκε από τον Βασίλειο Μαραγκόπουλο, που ίδρυσε την πρώτη του βιοτεχνία το 1920.

Το 1927 ιδρύει το πρώτο εργοστάσιο στις εγκαταστάσεις της οδού Μαιζώνος τις οποίες επεκτείνει μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '30 και στο υπόλοιπο οικοδομικό τετράγωνο, με την δημιουργία σύγχρονων κλωστηρίων βάμβακος, ενώ από το 1931 διατηρεί μεγάλο και πολυτελές εμπορικό κατάστημα στο κτίριο της οδού Αγ. Ανδρέου και Βότση.

Η έκταση του εργοστασίου ήταν 6.404 τ.μ. Την δεκαετία του 1960 (σύμφωνα με πηγές), το εργοστάσιο διεύθυνε ο Ηλίας Φωτόπουλος, προϊστάμενος λογιστηρίου ήταν ο Ν. Σιμονοβίκης και μηχανικός ο Φώτιος Φωτόπουλος. Η εργατική του δύναμη ήταν 100 άνδρες και 400 γυναίκες και εργάζονταν έξι ημέρες την εβδομάδα

, ενώ οι υπάλληλοι του έφταναν τους 80. Την δεκαετία του 1920 το μεροκάματο των εργατριών του εργοστασίου έφτανε τις 11-16 δρχ.

Το κτιριακό συγκρότημα της κλωστοϋφαντουργίας Β.Μαραγκόπουλου βρίσκεται στο οικοδομικό τετράγωνο που οριοθετείται από τις οδούς Κορίνθου, Σωσιπάτρου, Μαιζώνος και Σμύρνης, απέναντι από το Σιδηροδρομικό Σταθμό του Αγ.Ανδρέα.

Η πρώτη ύλη του εργοστασίου ήταν το βαμβάκι, εγχώριο και εξωτερικό καθώς και το μαλλί. Το εργοστάσιο αποτελούταν από τρία τμήματα: το βαμβακλωστήριο με 14.200 ατράκτους που έφτιαχνε νήματα από βαμβάκι, το εριοκλωστήριο με 1.600 ατράκτους που έφτιαχνε νήματα από μαλλί και το φανελλοποιείο με 125 φανελλομηχανές. Την δεκαετία του 1960 από όσο γνωρίζουμε, παρήγαγε ετησίως 300.000 πάκα νήματα των 4 ½ κιλών, σε ποιότητες καρντέ, πενιέ, μεσεριζέ και γκαζέ και σε νούμερα από 3-60, 30.000 δωδεκάδες φανέλες βαμβακερές, μάλλινες και μαλλινοβαμβακερές και 70.000 κιλά μάλλινα νήματα.

Τα προϊόντα του εργοστασίου ήταν: νήματα βαμβακερά, νήματα μάλλινα, φανέλες βαμβακερές, φανέλες μάλλινες, φανέλες μαλλινοβαμβακερές. Τα προϊόντα της εταιρείας ήταν πολύ καλής ποιότητας και τα περισσότερα καταναλώνονταν στο εσωτερικό της χώρας αλλά αποστέλλονταν και στο εξωτερικό.

Μετά τον θάνατο του ιδρυτή ,Β.Μαραγκόπουλου το 1944, ανέλαβε την επιχείρηση ο γιος του Γεώργιος που το 1957 επέκτεινε τις εγκαταστάσεις της εταιρείας. Την δεκαετία του 1960 επέκτεινε εκ νέου τις εγκαταστάσεις του αλλά αυτήν την φορά στην περιοχή “Κόκκινος Μύλος” της Πάτρας ,δίπλα από το εργοστάσιο της PIRELLI .Εκεί όμως προέκυψαν κάποια προβλήματα. Συγκεκριμένα ο Πρόεδρος των Πρωτοδικών είχε εκδώσει απόφαση που καθόριζε την τιμή του στρέμματος στην περιοχή 100.000 δρχ., η οποία θεωρούταν ασύμφορη από την εταιρεία Μαραγκόπουλου .Τελικώς όμως η έκταση αγοράστηκε το 1963 και το 1964 άρχισε την ανέγερση του νέου εργοστασίου.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1970, μετά τον θάνατο του Γεωργίου Μαραγκόπουλου, η εταιρεία άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα. Το Ιούνιο του 1980 οι εργαζόμενοι του εργοστασίου Πατρών της εταιρείας ,Μαιζώνος 299, απειλούνται καθημερινά με απολύσεις με βάση τον Ν.99/67 , αλλά μέχρι εκείνη την στιγμή κανείς δεν είχε απολυθεί. Όσο αφορούσε την τύχη του εργοστασίου της εταιρείας στον Κόκκινο Μύλο, που απασχολούσε 80 εργατοϋπαλλήλους, ως υποψήφιος αγοραστής , φερόταν ο Αθηναίος επιχειρηματίας κ. Σακαλίδης .Ο ίδιος έχει αγοράσει και την φανελλοποιία ΕΡΙΟΜΑΡ των επιχειρήσεων Μαραγκόπουλου στον Πειραιά. Οι εργαζόμενοι διαμαρτύρονταν και ζητούσαν από την Κυβέρνηση να πάρει μέτρα για να μην κλείσουν τα εργοστάσια του Μαραγκόπουλου καθώς επίσης να μην χορηγηθεί άδεια στην εταιρεία από το Υπουργείο Εργασίας για ομαδική απόλυση γιατί αυτό θα δημιουργούσε αναταραχή στους εργαζόμενους με αποτέλεσμα την δημιουργία κοινωνικού προβλήματος. Η εταιρεία όμως παρόλο τις αντιδράσεις των εργαζομένων, που υποστήριζαν ότι βρισκόταν σε καλή οικονομική κατάσταση και πως δεν υπήρχαν λόγοι να πάψει την λειτουργία του το εργοστάσιο, αποφάσισε να διακόψει την λειτουργία του εργοστασίου φανελοποιίας τον Ιούλιο του 1980 απολύοντας 85 εργατοϋπαλλήλους. Ο εκπρόσωπος της βιομηχανίας, ωστόσο, ανακοίνωσε ότι έκλεισε για οικονομικούς λόγους.

Η βιομηχανία Μαραγκόπουλου είχε το 1979 Παθητικό 14.000.000 δρχ. γεγονός που οφειλόταν στον παλιό και ξεπερασμένο μηχανικό εξοπλισμό της. Γενικά η οικονομική κατάσταση της δεν ήταν καθόλου καλή και τα χρέη της για διάφορους λόγους ανέρχονταν σε 150.000.000 δρχ. Οι δυσκολίες προέκυψαν μετά τον θάνατο του Γ. Μαραγκόπουλου όταν η επιχείρηση έμεινε ακέφαλη μέχρις ότου ενηλικιωθούν τα παιδιά του . Ο φόρος κληρονομιάς είχε ξεπεράσει το 35% των ολικών κεφαλαίων.

Όσο αναφορά το δεύτερο εργοστάσιο της εταιρείας λειτουργούσε μέσα στην Πάτρα το 1980 αλλά η εταιρεία ήταν αποφασισμένη να το παραχωρήσει σε Όμιλο ενδιαφερομένων. Έτσι μέρος των εγκαταστάσεων στις αρχές της δεκαετίας του '80 αγοράζονται από την εταιρεία ετοιμών ενδυμάτων DRESSCO , που διέκοψε την λειτουργία της το 1993.

Για την φανελλοποιία που έκλεισε (τμήμα των εγκαταστάσεων μέσα στην Πάτρα) κανείς δεν ενδιαφέρθηκε να την αγοράσει, λόγω του παλιού εξοπλισμού της . Οι εργαζόμενοι ,ωστόσο , υποστήριζαν ότι ο παλιός εξοπλισμός του εργοστασίου καθώς επίσης το γεγονός ότι δεν ανανέωνε η εταιρεία τις συμβάσεις της με τον Στρατό ήταν δείγμα ότι από καιρό ήθελε να κλείσει την φανελλοποιία και δεν είχε οικονομικά προβλήματα όπως υποστήριζαν οι εκπρόσωποι της.

Τα υπάρχοντα κτίρια του Μαραγκόπουλου διακρίνονται για τις δύο οικοδομικές τους φάσεις , της δεκαετίας του '20 από οπλισμένο σκυρόδεμα με συνεχόμενες δίρριχτες κεραμοσκεπείς στέγες επί τις οδού Μαιζώνος και της δεκαετίας του '30 επίσης από οπλισμένο σκυρόδεμα με χαρακτηριστικά BAUHAUS στην πλευρά των οδών Κορίνθου και Σωσιπάτρου , σημαντικής αρχιτεκτονικής αξίας όλα.

Σήμερα τα κτίρια ανήκουν σε ιδιώτες και τα μεν της πρώτης φάσης στεγάζουν εμπορικές επιχειρήσεις ανταλλακτικών και μηχανημάτων , τα δε νεότερα βρίσκονται σε φάση ανακαίνισης για την στέγαση νέων χρήσεων.

Εικ.1. Το πρώτο εργοστάσιο του ΜΒ.Μαραγκόπουλου (1927) στην οδό Μαιζώνος (Αρχείο Φ. Φωτόπουλος)

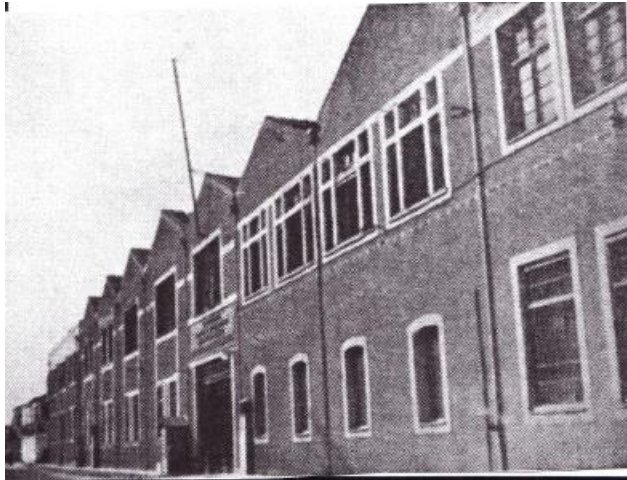

Εικ.2. Το εμπορικό σήμα της Β.Μαραγκόπουλος (Πηγή: Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.3. Το μεγάλο κατάστημα Μαραγκόπουλου ,Αγ.Ανδρέου&Βότση (Πηγή: Ν.Σαραφόπουλος)

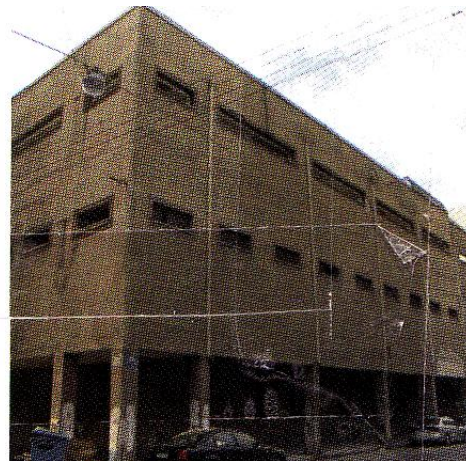
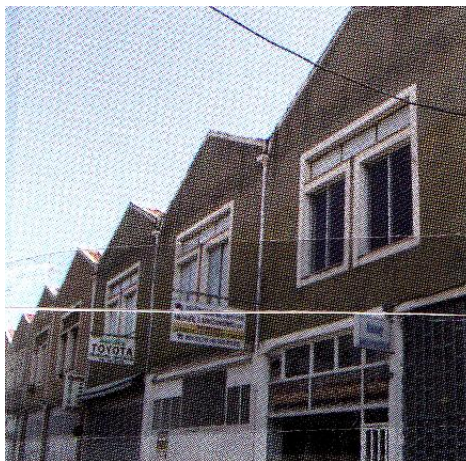
Εικ.4. Οι εργάτες προσέρχονται στο Εργοστάσιο Β.Μαραγκόπουλος, 1935 (Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.5. Εργοστάσιο υφαντουργίας του Β.Μαραγκόπουλου, 1927 στην οδό Κορίνθου (Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.6. Εσωτερικό του εργοστασίου Β.Μαραγκόπουλου στα τέλη της δεκαετίας του 1930. (πηγή: Θ.Ραυτόπουλος 1939)

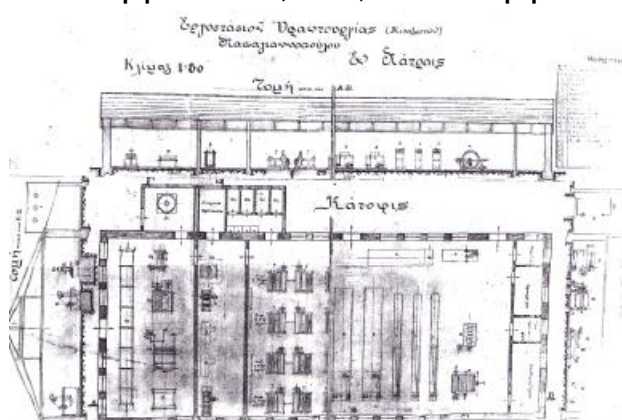
Εικ.7. Σημερινή άποψη των κτιρίων της οδού Κορίνθου.(Πηγή: Βιομηχανικά κτίρια της Δυτ.Ελλάδας, ΚΕΤΑ-ΔΕ εκδόσεις ΤΟ ΔΟΝΤΙ ,φωτογ.ν.Ψαθογιαννάκης&Β.Πέττας)

2.1.3 ΥΦΑΝΤΗΡΙΟ «ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ Α.Ε» -«ΑΧΑΪΚΗ Α.Ε»

Το εργοστάσιο ιδρύθηκε από τον έμπορο υφασμάτων Νικόλαο Παπαγιαννόπουλο το 1932, σε ιδιόκτητη έκταση 6,5 στρεμμάτων που βρισκόταν στην τοποθεσία «Τουρκομνήματα» ή Εβραιομνήματα», έξω από την Άνω πόλη της Πάτρας. Ήταν μια περιοχή με αγρούς και περιβόλια .

Η παλαιότερη μελέτη που εντοπίστηκε για το εργοστάσιο αυτό φέρει την υπογραφή του Π. Μιχελή και είναι χρονολογημένη στα 1931. Προέβλεπε την εγκατάσταση ενός ηλεκτροκίνητου υφαντηρίου μεταξωτών με 32 αργαλειούς (από τους οποίους οι 16 σε πρώτη φάση), προπαρασκευαστικό τμήμα με τρεις πάγκους νηματοστριπτικής , 2 ανέμες, καρουλίστρα κτλ, και τέλος πλυντήριο, βαφείο και φινιριστήριο υφασμάτων. Ο Μιχέλης σχεδίασε ένα απλό ,μονόχωρο και μακρόστενο κτίριο (52x16 μ.)με ενιαία δίρριχτη στέγη καθ'όλο το μήκος του.

Η μελέτη υποβλήθηκε στο αρμόδιο ,τότε, Υπουργείο Συγκοινωνιών τον Δεκέμβριο του 1931. Μαζί με τα αρχιτεκτονικά σχέδια του Π.Μιχελή σε κλίμακα 1:100, που περιλάμβαναν σχηματική μόνο διάταξη των μηχανημάτων , υποβλήθηκε αναλυτικό σχέδιο σε κλίμακα 1:50, όπου φαίνονται σε κάτοψη και τομή όλα τα προβλεπόμενα μηχανήματα . Από το συνοδευτικό υπόμνημα , που υπογράφει ο Νικόλαος Παπαγιαννόπουλος (25-01-1932), φαίνεται ότι ήταν καλός γνώστης της τεχνικής της μεταξοφαντουργίας και βαφικής. Με το δυναμικό αυτό , τα εργοστάσιο προβλεπόταν να απασχολεί 58 άτομα.

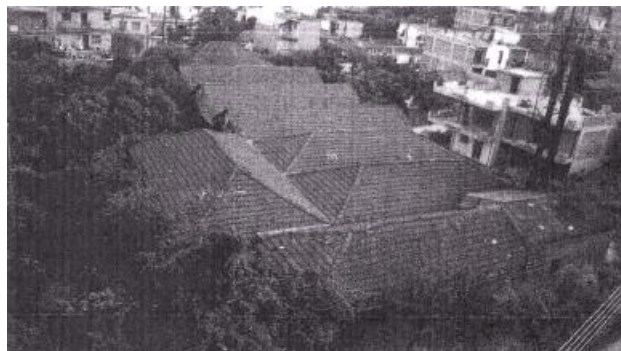

Η άδεια εγκατάστασης δόθηκε τον Μάρτιο του 1932 , με την υπόδειξη να αυξηθεί το καθαρό ύψος του χώρου στα 4 μ. (η μελέτη Μιχελή προέβλεπε 3 μ),να κρατηθεί απόσταση 0,90 μ. ανάμεσα στα μηχανήματα και να τροποποιηθεί το λεβητοστάσιο . Οι παρατηρήσεις αυτές υποδεικνύουν ότι η ελληνική διοίκηση είχε τότε ενσωματώσει στην τρέχουσα πρακτική της μερικούς βασικούς κανόνες ασφάλειας για την λειτουργία των εργοστασίων.

Η μελέτη Μιχελή δεν εφαρμόστηκε , κυρίως όσο αφορά την στέγαση , ίσως επειδή το εργοστάσιο χτίστηκε και άρχισε να λειτουργεί τμηματικά, για να ολοκληρωθεί το 1937 . Είναι επίσης

πιθανό ότι η διαθέσιμη τεχνολογία και τα υλικά (μεγέθη ξύλου), δεν επέτρεπαν την κατασκευή της μεγάλης δίρριχτης στέγης που προέβλεπε η μελέτη του Μιχελή. Έτσι, στα ίχνη του αρχικού σχεδίου, προέκυψε ένα μακρόστενο κτίριο με διαφοροποιημένη στέγαση, μια σειρά δηλαδή από δίρριχτες και τετραρριχτες στέγες διατεταγμένες κάθετα προς τον επιμήκη άξονα του.

Το 1932-33 οικοδομήθηκε το πρώτο τμήμα του εργοστασίου, που στέγασε βαφείο, πλυντήριο και φινιριστήριο υφασμάτων: η επιχείρηση ξεκίνησε δηλαδή από τα τελευταία στάδια της παραγωγικής διαδικασίας, για να επεκταθεί σταδιακά προς τα πίσω. Η οικοδομή ήταν λιθόκτιστη και κάλυπτε τα τρία πρώτα «μάτια» της μελέτης Μιχελή, από τα οποία το πρώτο ήταν υπόστεγος χώρος, ανοιχτός στο μεγαλύτερο μέρος του, και τα άλλα δύο στεγάζονταν με τετράρριχτες στέγες.

Το εργοστάσιο διέθετε 4 ηλεκτροκινητήρες, από 3 έως 12 HP, που ο καθένας έδινε κίνηση σε σειρά σε σειρά μηχανημάτων μέσω άξονα και ιμάντων. Η επόμενη φάση που έμελλε να εμφανιστεί και στο εργοστάσιο αυτό, είναι η αυτονόμηση του κάθε μηχανήματος, που διαθέτει δικό του κινητήρα και η κατάργηση των αξόνων και των ιμάντων.

Στο τέλος του 1933 ιδρύθηκε η «Εμποροβιομηχανική ανώνυμος εταιρεία Νικόλαος και Γεώργιος Παπαγιαννόπουλος & ΣΙΑ», η επωνυμία της οποίας τροποποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1934 σε «Νικόλαος Παπαγιαννόπουλος Α.Ε.». Τον Ιούλιο του 1937, η εταιρεία είχε ήδη επεκτείνει τις εγκαταστάσεις της και υπέβαλε νέα αίτηση για άδεια λειτουργίας του διευρυμένου πλέον εργοστασίου. Στο σχετικό μηχανολογικό σχέδιο φαίνεται ότι το κεντρικό κτίριο είχε ολοκληρωθεί στις αρχικά προβλεπόμενες διαστάσεις, ενώ στο ένα άκρο, έχει προστεθεί μια ακόμη αίθουσα από πίσω και το υπόστεγο έχει χτιστεί ολόκληρο.

Εκτός από ορισμένες αλλαγές και εμπλουτισμούς των υπαρχόντων τμημάτων, στην εγκατάσταση είχε προστεθεί λευκαντήριο-βαφείο νημάτων και το υφαντουργείο. Το πρώτο είχε ολοκληρωθεί κατά την υποβολή της αίτησης αλλά δεν λειτουργούσε ακόμη, ενώ από τους προβλεπόμενους 30 αργαιούς είχαν εγκατασταθεί οι 6.

Ας σημειωθεί ότι από την εποχή αυτή και έπειτα, το εργοστάσιο αναφέρεται στα έγγραφα άλλοτε ως μεταξοϋφαντήριο και άλλοτε ως υφαντήριο βαμβακερών. Το πιθανότερο είναι ότι τόσο το

βαφείο όσο και το υφαντήριο εργαζόταν και για μεταξωτά και για βαμβακερά (όπως και για ανάμικτα) υφάσματα.

Τέλος , όλοι οι ηλεκτροκινητήρες του εργοστασίου ήταν εναλλασσόμενου ρεύματος , ενώ υπήρχε μετασχηματιστής για την παραγωγή συνεχούς ρεύματος για φωτισμό του χώρου. Στον χώρο του λεβητοστασίου ακόμη, είχαν διαμορφωθεί ουρητήρια για τους εργαζομένους.

Μέχρι το 1939, τοποθετήθηκαν στο υφαντουργείο η διάστρα και η μασουρίστρα , και ακόμη μια καρουλίστρα και ένα μπομπινουάρ, μια μηχανική «σουρώστρα» στο λευκαντήριο, ενώ δεν είναι γνωστό πόσοι από τους προβλεπόμενους αργαλειούς τοποθετήθηκαν . Η εγκατάσταση συμπληρώθηκε επίσης με έναν υποσταθμό υποβιβασμού του ρεύματος υψηλής τάσεως.

Γύρω στο 1950 , «Ν.Παπαγιαννόπουλος Α.Ε» (ο ιδρυτής της οποίας πιθανότατα είχε πεθάνει) είχε περιέλθει στον έλεγχο της εταιρείας «Υφαντουργική Πατρών Α. Κούκουνας & ΣΙΑ» των Α.Ν Κούκουνα και Γ.Σ.Ζαφειρόπουλου, διατηρώντας όμως την αρχική της επωνυμία. Η επωνυμία μετατράπηκε σε «Αχαϊκή» το 1952, όταν οι Κούκουνας και Ζαφειρόπουλος , μαζί με τον Νικόλαο Β.Τασσόπουλο και τους αδελφούς Σκεπαρνιά , ίδρυσαν μια νέα ετερόρρυθμο εταιρεία, την «Βιομηχανία Υφασμάτων Αχαϊκή» - Σκεπαρνιας & Τασσόπουλος» στην οποία μεταβίβασαν τα εργοστάσιο αντί 200.000.000 δρχ. Τα κεφάλαια της νέας εταιρείας ανέρχονταν σε 746.460.000 δρχ.

Το 1953 η Αχαϊκή ζήτησε ανανέωση της άδειας λειτουργίας του εργοστασίου. Το 1966-67 το βαφείο υφασμάτων , η πρώτη δραστηριότητα της επιχείρησης , είχε καταργηθεί και υπήρχε μόνο το βαφείο των νημάτων . Το υφαντήριο είχε 28 παλαιότερους αργαλειούς και 13 νεότερους με τις απαραίτητες διάστρες , μασουρίστρες και διπλωτικές μηχανές. Στο φινιριστήριο υπήρχαν 2 κολλαρίστρες και ένα σιδερωτήριο. Ο ατμολέβητας της εγκαταστάσεως ήταν οριζόντιος τύπου Λοκομομπίλ, πίεσεως 5 ατμ. και εγκατεστημένος από το 1955 .Το εργοστάσιο λειτουργούσε με οχτάωρη βάση και απασχολούσε 31 άτομα.

Το εργοστάσιο έκλεισε περίπου το 1982 . Σήμερα στη θέση λειτουργεί πλυντήριο χαλιών ενώ δεν διασώζεται κανένα ίχνος από τον παλαιό εξοπλισμό του.

Σημείωση: Το κείμενο είναι των: Β.Δεσποινιάδου & Χ.Αγριαντώνη

Εικ1) μηχανολογικό σχέδιο Πηγή: Αρχείο Περιφερειακής Διεύθυνσης Βιομηχανίας, Πάτρα)

Εικ.2)Το εργοστάσιο του Παπαγιαννόπουλου από φωτογραφία της δεκαετίας του 1990 Πηγή: Β.Δεσποινιάδου & Χ. Αγριαντώνη)

2.2 Η ΧΑΡΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Από τους αρχαίους Έλληνες, το φύλλο του παπύρου, το οποίο χρησιμοποιούσαν οι αρχαίοι Αιγύπτιοι, ονομαζόταν χάρτης. Αυτό το έφτιαχναν από ένα είδος κοινού καλάμιού το οποίο φύτευαν στους βάλτους της Αφρικής. Η κατεργασία του απαιτούσε πολύ κόπο. Άλλο μέσο γραφής ήταν η περγαμινή, αρχαιότερη από τον πάπυρο.

Οι Κινέζοι ήταν αυτοί που κατασκεύασαν πραγματικό χαρτί πρώτοι από όλους. Η τέχνη τους μεταδόθηκε στους Ιάπωνες και αργότερα στους Άραβες οι οποίοι κατασκεύασαν μεγάλα αλεστικά συγκροτήματα που κινούνταν με νερό. Έτσι μεταδόθηκε και σε άλλες χώρες ανά τον κόσμο και με τις συνεχώς αυξανόμενες ανάγκες των λαών άρχισε να δημιουργείται η χαρτοβιομηχανία. Ενημερωτικά, η βασική πρώτη ύλη για την παραγωγή του χαρτιού έως τον 19^ο αιώνα ήταν τα κουρέλια από υφάσματα, κυρίως βαμβακερά και λινά. Στο τέλος του 19^{ου} αιώνα η χημική μέθοδος παραγωγής χαρτοπολλτού από ξύλο κωνοφόρων δέντρων είχε οριστικοποιηθεί και από τότε γενικεύτηκε.

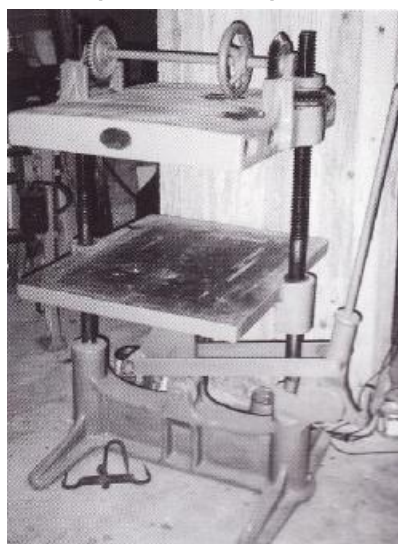
Η χαρτοβιομηχανία εισάχθηκε στην Ελλάδα κατευθείαν με την βιομηχανική μορφή της, καθώς δεν υπήρχαν στην χώρα προβιομηχανικοί μύλοι χαρτιού.

Το πρώτο εργοστάσιο χαρτιού ιδρύθηκε τελικά στον Πειραιά το 1877. Ήταν από τα τελευταία του πρώτου κύματος εργοστασίων της περιόδου 1868-75. Ιδρυτής του ήταν ο Βασίλειος Βαρουζάκης.

Αργότερα στην διάρκεια της πολεμικής δεκαετίας 1912-22, στη χαρτοποιία όπως και σε άλλους κλάδους της βιομηχανίας, η ανωμαλία στις επικοινωνίες και η έλλειψη εισαγόμενων προϊόντων οδήγησαν στη δημιουργία νέων εργοστασίων που επιχείρησαν να καλύψουν την εγχώρια ζήτηση.

Έτσι μεταξύ 1912 και 1917 ιδρύθηκαν άλλες πέντε επιχειρήσεις χαρτοποιίας, τρεις στην Αθήνα, μια στον Πειραιά και μια στην Κέρκυρα- σε πόλεις δηλαδή όπου υπήρχε αυξημένη ζήτηση χαρτου.

Μεταξύ 1923 και 1927 ιδρύθηκαν άλλα έξι εργοστάσια χαρτοποιίας και με την αποκατάσταση των προσφύγων, την

Χειροκίνητη πρέσα γαοτιού

εξομάλυνση της μεταπολεμικής έκρηξης υπερπληθωρισμού και την ευνοϊκή νομοθεσία , η βιομηχανία γνώρισε τότε στην Ελλάδα την χρυσή εποχή της.

Η ανάπτυξη της χαρτοβιομηχανίας την εποχή εκείνη οφείλεται εν μέρει και στην ανάπτυξη της καπνοβιομηχανίας. Πράγματι όλα σχεδόν τα χαρτοποιεία έβγαζαν φθινό χαρτί περιτύλιξης και χαρτόνια που προορίζονταν κατά κύριο λόγο για τα πακέτα των τσιγάρων και φυσικά για τα πακέτα κάθε λογής που έφτιαχναν τα πολυπληθή μικρά κυτιοποιεία των αστικών κέντρων.

Τομή στην εξέλιξη της χαρτοβιομηχανίας την εποχή εκείνη αποτελεί η ίδρυση των δυο μεγάλων χαρτοποιείων του Αιγίου στα

1925 και της Πάτρας στα 1928 από τις εταιρείες «ΑΕΕ Χαρτοποιία Αιγίου» και «Ε.Γ Λαδόπουλος» αντίστοιχα. Τα χαρτοποιεία αυτά, εξοπλισμένα με νεότερα μηχανήματα, άρχισαν να παράγουν χαρτί καλής ποιότητας τυπογραφικό, γραφής, λεπτό ιχνογραφίας και γραφομηχανής , «μπιστρόλ», «κραφτ» , και πλήθος άλλων ποικιλιών και ποιοτήτων. Στο τυπογραφικό χαρτί ειδικότερα , τα ελληνικά χαρτοποιεία δεν κατάφεραν να υποκαταστήσουν πλήρως τις

εισαγωγές , γιατί το χαρτί αυτό εισαγόταν πάντοτε ατελώς , με τιμές ασυναγώνιστες.

Στο τέλος της μεσοπολεμικής περιόδου , το 1939, καταγράφονταν σε όλη τη χώρα 18 επιχειρήσεις χαρτοποιίας .Μόνο του Αιγίου, της Πάτρας ,η παλιότερη στον Πειραιά «ΕΡΜΗΣ» και η Αθηναϊκή Χαρτοποιία παρήγαγαν χαρτί τυπογραφικό και ποικιλίες χαρτιού γραφής. Όλα τα υπόλοιπα εργοστάσια έβγαζαν αποκλειστικά πρόχειρο χαρτί περιτυλίγματος και χαρτόνια.

Τα περισσότερα από αυτά τα εργοστάσια επέζησαν του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου ενώ την περίοδο του 1954 τα εργοστάσια του Αιγίου και της Πάτρας διέθεταν τις μεγαλύτερες μηχανές πλάτους 3,10 μέτρων.

Εικ.1)Χειροκίνητη πρέσα χαρτιού (Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.2)Κατασκευή χαρτιού με τον παραδοσιακό τρόπο. Ο πολτός περνά μέσα από τελέρα (Πηγή: Μουσείο Capallades της Καταλωνίας).

2.2.1 «ΕΓΛ»- ΧΑΡΤΟΠΟΙΙΑ Ε.Γ. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ: Η εγκατάσταση της πρώτης χαρτοποιητικής μηχανής στο εργοστάσιο της Πάτρας ολοκληρώθηκε το 1928, οπότε και ιδρύθηκε από τον Ευάγγελο Γ. Λαδόπουλο η εταιρεία «ΕΓΛ- ΧΑΡΤΟΠΟΙΙΑ Ε.Γ. ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΥ». Η ανάπτυξη της εταιρείας υπήρξε συνεχής και στη δεκαετία του 1930 (το 1935) εγκαταστάθηκε η δεύτερη μηχανή και αυτή η επέκταση του παραγωγικού της δυναμικού την έκανε την μεγαλύτερη χαρτοποιία στη Ελλάδα. Το 1955 τοποθετήθηκε και τρίτη μηχανή.

Το 1959 η εταιρεία μετατράπηκε σε ανώνυμη και έως το 1963 ενίσχυε τον εξοπλισμό της με άλλες τρεις χαρτοποιητικές μηχανές.

Το 1961 η βιομηχανία Ε.Γ.Λ Λαδόπουλου κατείχε την πρώτη θέση στην Ελλάδα για το είδος της και κάλυπτε το 50% περίπου της Ελληνικής παραγωγής χάρτου. Ο όγκος του μηχανικού εξοπλισμού της διπλασίασε την παραγωγική ικανότητα και έγινε ο κυριότερος φορέας εξυπηρέτησης της Ελληνικής κατανάλωσης.

Το 1968 πέθανε ο ιδρυτής της Ευάγγελος Λαδόπουλος και τη διεύθυνση της εταιρείας ανέλαβε τον επόμενο χρόνο ο γιος του Γεώργιος. Στο μεταξύ τον Οκτώβριο του 1968, η ΕΓΛ εξαγόρασε την Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία Χαρτοποιίας, που είχε ιδρυθεί το 1924 και διέθετε ένα εργοστάσιο στο Αίγιο, με τέσσερις χαρτοποιητικές μηχανές, από τις οποίες οι τρεις ήταν προπολεμικές. Το νέο σχήμα, με τα δύο εργοστάσια δεν ευοδώθηκε. Η εταιρεία άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα και να δανείζεται, με αποτέλεσμα το 1976 η πλειοψηφία των μετόχων να περιέλθει στον έλεγχο της Εθνικής Τράπεζας, ενώ δεν γινόταν καμία ανανέωση του εξοπλισμού της .

Το 1978 η ΕΤΕ ανέθεσε στο φιλανδικό οίκο Jaako Pouri την εκπόνηση μελέτης εκσυγχρονισμού για το εργοστάσιο της Πάτρας, η οποία πρότεινε σοβαρές επενδύσεις για την προσαρμογή στις σύγχρονες απαιτήσεις. Η μελέτη αυτή όμως δεν εφαρμόστηκε. Την ίδια εποχή η ΕΤΕ προχώρησε σε παραγγελία νέου εξοπλισμού για τον εκσυγχρονισμό των δύο νεότερων χαρτοποιητικών μηχανών του εργοστασίου του Αιγίου, ο εξοπλισμός έφθασε στο Αίγιο αλλά δεν τοποθετήθηκε ποτέ .

Ερχόμενοι στο 1979 , η εταιρεία αντιμετώπιζε οικονομικά προβλήματα και στο τέλος της διαχειριστική χρήσης του 1979 ,σύμφωνα με τον δημοσιευμένο ισολογισμό της εταιρείας στην εφημερίδα Πελοπόννησος, οι ζημιές της εταιρείας υπερέβαιναν τα 9/10 του συνόλου των κεφαλαίων της. Η ζημία χρήσεως εις νέον

της εταιρείας από 737.463.086 δρχ. που έφτανε το 1978, ανήλθε στα 1.154.777.392 δρχ. το 1979.

Τον Ιούλιο του 1980 ,που Πρόεδρος της εταιρείας ήταν ο κ. Βουλγαράκης και που ο οποίος παραιτήθηκε, η διαχείριση της εταιρείας δόθηκε στον Γ.Λαδόπουλο αλλά κύριος μέτοχος και πιστωτής εξακολουθούσε να είναι η Εθνική Τράπεζα .Τον Ιούλιο του 1984 η εταιρεία ΕΓΛ κηρύχθηκε σε κατάσταση πτώχευσης και στη συνέχεια εντάχθηκε στις προβληματικές επιχειρήσεις του Οργανισμού Οικονομικής Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων. Η ΕΓΛ πέρασε σε εκκαθάριση από το 1986 και όλο το προσωπικό της απειλούταν με απόλυση. Τον Νοέμβριο του 1987 ο ΟΟΑΕ αγόρασε σε πλειστηριασμό το εργοστάσιο και το 1988 ίδρυσε μια νέα εταιρεία την «ΕΓΛ-Χαρτοποιίες Δυτικής Ελλάδας Α.Ε» στην οποία συμμετείχε με μικρό ποσοστό (0,3%) και η Μακεδονική Εταιρεία Χάρτου Α.Ε στην οποία εντάχθηκε και το εργοστάσιο της Πάτρας. Η νέα διοίκηση της εταιρείας κατάρτισε επενδυτικό πρόγραμμα που προέβλεπε εκσυγχρονισμό των χαρτοποιητικών μηχανών 5 και 6 στο εργοστάσιο της Πάτρας. Το 1989 έφτασαν στο εργοστάσιο νέα μηχανήματα για τον εκσυγχρονισμό αυτό και ως το 1990, το πρόγραμμα αυτό είχε εν μέρει υλοποιηθεί .

Καθ' όλη αυτήν την περίοδο δηλαδή από το 1984 που εντάχθηκε στις προβληματικές επιχειρήσεις μέχρι το 1991 που έκλεισε, υπήρχαν προβλήματα για την εταιρεία αλλά και για τους εργαζομένους της. Οι εργαζόμενοι διαμαρτύρονταν συνεχώς για την κατάσταση στην οποία είχε φτάσει η εταιρεία και ήθελαν να πάρουν την διοίκηση στα χέρια τους. Δεν ήταν λίγες και οι φορές που προέβαιναν σε απεργίες για να τους δοθούν τα δεδουλευμένα .Τελικά τον Μάη του 1990 οι εργαζόμενοι θα πληρώνονταν αφού είχε υπογραφεί από τον Πρόεδρο του Οργανισμού Ανασυγκρότησης Επιχειρήσεων ,επιταγή ύψους 20.000.000 δρχ. περίπου για αυτόν τον σκοπό. Λίγες μέρες μετά την παραπάνω απόφαση η ΔΕΗ έκοψε το ρεύμα στην εταιρεία λόγω οφειλών ύψους 7.000.000 δρχ.(το ακριβές ποσό ήταν 11.000.000 δρχ. αλλά είχε δοθεί έναντι 4.000.000 δρχ.) .Παρόλα τα προβλήματα που αντιμετώπιζε το εργοστάσιο λόγω της διακοπής του ρεύματος , συνέχισε να λειτουργεί σε κάποιο βαθμό γιατί έπρεπε να μειώσει το μηνιαίο έλλειμμα του που είχε φτάσει στα 60.000.000 δρχ . Η ΔΕΗ τον Ιούνιο του ίδιου έτους ξανακόβει το ρεύμα στο εργοστάσιο αυτή την φορά για οφειλή ύψους 15-17 εκατομμύρια δραχμές.

Η πολιτική των κυβερνήσεων μετά το 1991 στο θέμα των προβληματικών επιχειρήσεων οδήγησε σε οριστική διακοπή της λειτουργίας της χαρτοβιομηχανίας της Πάτρας και του Αιγίου.

ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ - ΚΤΙΡΙΑ - ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ :Το εργοστάσιο χαρτοποιίας της ΕΓΛ στην Πάτρα καταλαμβάνει έκταση 48.000 τ.μ περίπου, τα κτίρια καλύπτουν σήμερα συνολική επιφάνεια 29.000 τ.μ. Το συγκρότημα βρίσκεται στο ΝΔ άκρο της πόλης, επί της παραλιακής οδού (Ακτή Δυμαίων) και στην έξοδο προς τον Πύργο, και στην ανατολική πλευρά του εφάπτεται με τη σιδηροδρομική γραμμή του ΣΕ (πρώην ΣΠΑΠ), από όπου παρακαμπτήριος κλάδος οδηγεί σε ράμπα εκφόρτωσης εντός του συγκροτήματος. Η θέση αυτή εξυπηρετούσε άριστα την τροφοδοσία του εργοστασίου με εισαγόμενες πρώτες ύλες, που έφθαναν ατμοπλοϊκώς και σιδηροδρομικώς.

Το απαιτούμενο νερό εξασφαλιζόταν από 30 γεωτρήσεις που πραγματοποιήθηκαν σταδιακά στον χώρο του εργοστασίου καθώς αύξανε η δυναμικότητά του. Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια η υπεράντληση του νερού στην περιοχή, τόσο από την ΕΓΛ όσο και από τις άλλες βιομηχανίες αλλά και από τον Δήμο της Πάτρας, έχει προκαλέσει διείσδυση του μετώπου της θάλασσας στην ξηρά, με αποτέλεσμα 25-50% του αντλούμενου νερού να είναι υφάλμυρο και να προκαλεί αυξημένη φθορά στα μηχανήματα.

Τα κυρίως παραγωγικά κτίρια βρίσκονται στο αρχικό (νότιο) τμήμα της εγκατάστασης, πρόκειται για τρία επιμήκη κτιριακά συγκροτήματα που στεγάζουν έξι γραμμές παραγωγής (PM I-VI) ανά ζεύγη. Στη μια πτέρυγα του κτιρίου Α στεγάζεται η παλαιότερη γραμμή παραγωγής, η PM I του 1928, με δυναμικότητα 6-8 τόνους το 24ωρο. Στο ίδιο συγκρότημα βρίσκονται και ορισμένα άλλα μηχανήματα, όπως ο μύλος πολτοποίησης, που μαρτυρούν ότι το εργοστάσιο αρχικά τροφοδοτούσε ένα (μικρό) τμήμα της παραγωγής του με χαρτοπολλτό που παρασκεύαζε το ίδιο από εγχώρια υλικά. Το γεγονός αυτό μαρτυρείται και από ένα γεωργικό μηχάνημα συμπίεσης χόρτου, κατασκευασμένο στο μηχανουργείο Γκλαβάνη του Βόλου, που βρίσκεται εκτεθειμένο στο προαύλιο του εργοστασίου.

Η μονάδα PM I διέκοψε τη λειτουργία της περί το τέλος της δεκαετίας του 1960. Η δεύτερη πτέρυγα του κτιρίου Α στεγάζει τη γραμμή παραγωγής PM II, η εγκατάσταση της οποίας ολοκληρώθηκε περί το 1935. Η μηχανή αυτή είχε δυναμικότητα 10-12 τόνους το 24ωρο. Κια αυτή διέκοψε την λειτουργία της γύρω στα 1970.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1950 πραγματοποιήθηκε η πρώτη σημαντική επέκταση της κτιριακής υποδομής του εργοστασίου, με την οικοδόμηση του συγκροτήματος, στο οποίο στεγάστηκε η νέα γραμμή παραγωγής PM III. Η γραμμή άρχισε να λειτουργεί τον Μάιο του 1955. Είχε δυναμικότητα 30-35 τόνους το 24ωρο, δηλαδή

τριπλάσια από εκείνη της PM II και πενταπλάσια της PM I. Μπορούσε να παράγει 11-12.000 τόνους δημοσιογραφικό χαρτί το χρόνο, όγκος που κάλυπτε τότε τις ανάγκες της χώρας. Την ίδια εποχή επισκευάστηκαν και συμπληρώθηκαν οι γραμμές παραγωγής PM I και PM II, με σκοπό την αύξηση της δυναμικότητάς τους.

Με το δυναμικό αυτό, η συνολική παραγωγική ικανότητα του εργοστασίου στα 1955 ήταν 15.000 τόνοι χαρτιού κάθε είδους και 4.500-5.000 τόνοι χαρτονιού καπνοβιομηχανίας τον χρόνο. Αναλυτικότερα, τα προϊόντα του εργοστασίου, όπως διαφημίζονται σε οδηγούς της εποχής, ήταν: χαρτί γραφής, τυπογραφίας, γραφομηχανής, ιχνογραφίας, εξώφυλλων, πολυγράφου, μπρίστολ, περιτυλίξεως, σελιλόζα, κραφτ, μακαρονοποιείων, καπνού, νηματουργίας, αδιάβροχο, σακουλόχαρτο, περγαμηνή, σταφοδόχαρτο, πετσετόχαρτο και χαρτόνι λευκό καπνοβιομηχανίας, ζαχαροπλαστικής και λοιπών χρήσεων.

Η τέταρτη γραμμή παραγωγής εγκαταστάθηκε στο ίδιο συγκρότημα Β περί το τέλος της δεκαετίας του 1950 και δεν είναι γνωστά περισσότερα στοιχεία για την δυναμικότητά της. Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 πραγματοποιήθηκε η δεύτερη σημαντική επέκταση των οικοδομών και εξοπλισμών του εργοστασίου, με την οικοδόμηση του κτιριακού συγκροτήματος Γ, που στέγασε τις νέες γραμμές παραγωγής PM V και PM VI (πρέπει να είχε ολοκληρωθεί το 1961). Η τελευταία και μεγαλύτερη χαρτοποιητική μηχανή, η PM VI, είχε δυναμικότητα 45 τόνων την ημέρα και προοριζόταν για την παραγωγή χαρτιού γραφής.

Γύρω στα 1980, όταν είχαν παροπλιστεί οι δύο παλαιότερες γραμμές παραγωγής, το εργοστάσιο έβγαζε 55 τόνους χαρτιού ανά 8ωρο. Εργαζόταν τότε σε 24ωρη βάση και απασχολούσε 774 άτομα, από τα οποία 198 γυναίκες. Η εγκαταστημένη ισχύς του ήταν 18.000 HP και απορροφούσε 26-30.000 τόνους πρώτης ύλης το χρόνο.

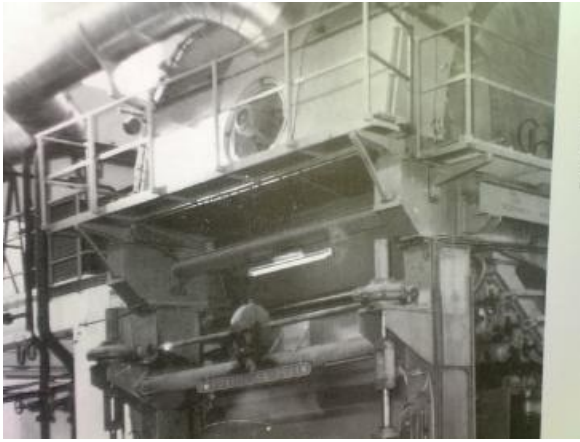
Το εργοστάσιο Λαδόπουλου διέθετε δικό του σταθμό παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος που λειτουργούσε με πετρελαιομηχανές Ντίζελ και με τους στροβίλους AEG που διασώζονται ανέπαφοι στο κτίριο Δ, όπως και ο αντίστοιχος πίνακας ελέγχου. Ο σταθμός αυτός τροφοδοτούσε το δίκτυο του « Γλαύκου» σε περιόδους ανεπάρκειας του υδροηλεκτρικού σταθμού.

Το εργοστάσιο χαρτοποιίας στην Πάτρα αποτελεί σπάνιο δείγμα παραγωγικής μονάδας με τέτοια ποικιλία μηχανημάτων, που καλύπτουν την εξέλιξη της τεχνολογίας του χαρτιού από την δεκαετία του 1920 μέχρι της μέρες μας.

Το συγκρότημα έχει χαρακτηριστεί διατηρητέο από το ΥΠΠΟ και τα κτίρια χρειάζονται αποκατάσταση καθώς παρουσιάζουν φθορές λόγω των σεισμών και της εγκατάλειψης, ενώ μέσα σε αυτά σώζεται σημαντικής ιστορικής αξίας μηχανολογικός εξοπλισμός και αρχαιακό υλικό.

Μόνο ένας χώρος παραγωγής αξιοποιήθηκε από τον Οργανισμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης 2006, για τη φιλοξενία σημαντικών εκθέσεων ενώ το κτίριο των διοικητικών υπηρεσιών στέγασε τις υπηρεσίες του οργανισμού μετά από κατάλληλες επεμβάσεις.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ: Παροχή εργασίας σε πολλά άτομα καθώς επίσης συνέβαλε και στην ανάπτυξη της Εθνικής Οικονομίας.

Εικ.1 Τμήμα της χαρτοποιητικής μηχανής PM V που εγκαταστάθηκε στο "ΕΓΛ" το 1961 περίπου. (Πηγή: Συλλογή Θ. Χονδρού, Πάτρα)

Εικ.2. Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων. Εξωτερικοί χώροι (Πηγή: Βιομηχανική Κτίρια της Δ. Ελλάδος ΚΕΤΑ-ΔΕ, φωτογ. Ν. Ψαθογιαννάκης & Β. Πέττας)

Εικ.3. Η εγκαταστάσεις της χαρτοβιομηχανίας "Ε.Γ. Λαδόπουλος", φωτογραφημένη από την πλευρά της σιδηροδρομικής γραμμής.

Εικ.4. Η χαρτοποιητική μηχανή PM IV σε φωτογραφία του 1990 περίπου. (Πηγή: Συλλογή Θ. Χονδρού, Πάτρα)

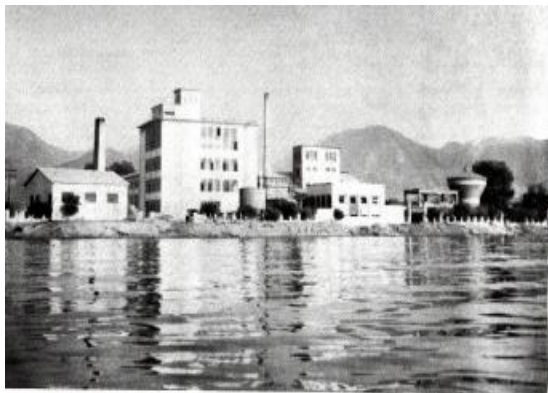
Εικ.5. Μέρος των εγκαταστάσεων "ΕΓΛ" στις αρχές της δεκαετίας του 1990

Εικ.6.Εγκαταστάσεις του "ΕΓΛ" στην θέση Κρύα στις αρχές του 2000

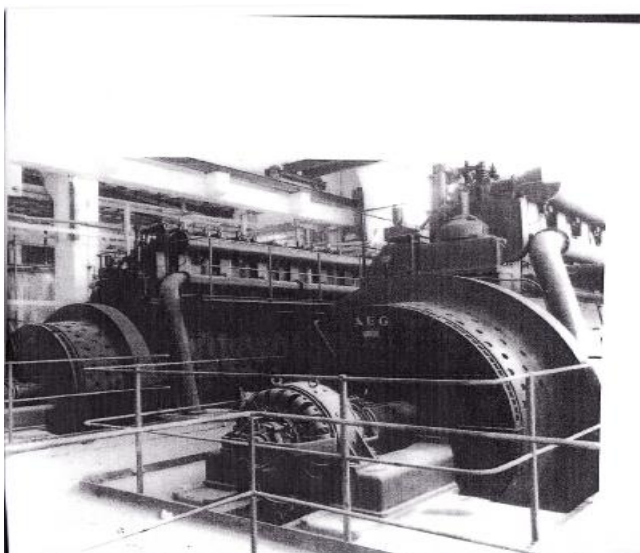
Εικ.7.Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων. Μηχανολογικός εξοπλισμός(Πηγή:Βιομηχανική Κτίρια της Δ.Ελλάδος ΚΕΤΑ-ΔΕ, φωτογ.Ν.Ψαθογιαννάκης& Β.Πέττας)

Εικ.9..Γενική άποψη της χαρτοποιίας Λαδόπουλου από την Παραλία Πατρών

Εικ.8.Φωτογραφία από τα εγκαίνια της χαρτοποιοτικής μηχανής PM III, 27-05-1955(Πηγή: Συλλογή Θ.Χονδρού, Πάτρα)

Εικ.10.Οι στρόβιλοι AEG του ηλεκτρικού σταθμού του εργοστασίου (Πηγή: Συλλογή Θ.Χονδρού,Πάτρα)

Εικ.15.Γενική άποψη χαρτοποιητικής μηχανής της χαρτοποιίας "ΕΓΛ"(Πηγή:N.Σαραφόπουλος)

Εικ.16.Εσωτερικό του εργοστασίου , μηχανολογικός εξοπλισμός .Δεκαετία του '80.(Παν. Χολιαστός-Αρχείο Σ.Β.Π & Δ.Ε)

Εικ.17.Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων .Εσωτερικοί χώροι (Πηγή:Βιομηχανική Κτίρια της Δ.Ελλάδος ΚΕΤΑ-ΔΕ, φωτογ.Ν.Ψαθογιαννάκης& Β.Πέττας).

Εικ.18. Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων (Πηγή:Αρχείο Καρρά Βασιλική, Λιάπη Αριστεά)

Εικ.19.Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων (Πηγή:Αρχείο Καρρά Βασιλική, Λιάπη Αριστεά)

Εφευρέτης του ελαστικού είναι ο Σκώτος Ρόμπερτ Γουίλιαμ Τόμσον (1822-1873) . Στις 10 Δεκεμβρίου 1845 πήρε το υπ' αριθμόν 10.990 δίπλωμα ευρεσιτεχνίας (Αγγλία), σχετικά με την χρήση ελαστικών υποστηριγμάτων τα οποία προσαρμόζονται γύρω από τους τροχούς ενός οχήματος. Το ελαστικό επανεφευρέθηκε πολύ αργότερα από έναν κτηνίατρο του Μπέλφαστ , τον Τζον Μπούντ Ντάνλοπ (1840-1921) ,ο οποίος αγνοώντας τις έρευνες του Τόμσον, πήρε δίπλωμα ευρεσιτεχνίας το 1888 ,που περιέγραφε έναν φουσκωμένο σωλήνα , προστατευμένο από ύφασμα καλυμμένο με καουτσούκ, κολλημένο στη στεφάνη του τροχού . Η εφεύρεση του Ντάνλοπ εφαρμόστηκε στο ποδήλατο , αλλά η επισκευή του ελαστικού ήταν δύσκολη και απαιτούσε πολύ χρόνο . Το 1891 οι αδελφοί Αντρέ και Εντουάρ Μισελέν, πήραν δίπλωμα ευρεσιτεχνίας για το ελαστικό που μπορεί να αντικατασταθεί και το 1895 εφοδίασαν με ελαστικά ένα αυτοκίνητο , την «Αστραπή», που πήρε μέρος στον αγώνα Παρίσι-Μπορντώ.

Το ελαστικό μπορεί να χωριστεί σε τρία βασικά μέρη :

- ✚ την ζώνη κύλισης , το μέρος που έρχεται σε επαφή με το έδαφος κατά την διάρκεια της κίνησης
- ✚ το κυρίως σώμα ή σκελετό, που αποτελείται από ένα ή περισσότερα στρώματα νημάτων ή καλωδίων που εμπεριέχονται στο καουτσούκ
- ✚ το μέρος που εξασφαλίζει την καλή εφαρμογή του ελαστικού στη στεφάνη του τροχού.

Τα συστατικά του ελαστικού αποτελούνται από α) τα μείγματα και β) τα υλικά του σκελετού.

Τα μείγματα ,αποτελούν τον «συνδετικό ιστό» του ελαστικού. Στην σύνθεση των μειγμάτων υπεισέρχονται τρεις μεγάλες κατηγορίες ουσιών :

- τα καουτσούκ ,φυσικά ή συνθετικά
- τα ενισχυτικά γομωτικά υλικά , συνήθως άνθρακας, τα οποία αυξάνουν σημαντικά την μηχανική αντοχή του καουτσούκ, ιδίως όσο αφορά την ρήξη και την φθορά
- τα υλικά που χρησιμοποιούνται στον βουλκανισμό του καουτσούκ (θείο και επιταχυντικά).

Τα υλικά του σκελετού είναι ποικίλης φύσης και στις περισσότερες περιπτώσεις χρησιμοποιούνται υπό μορφή νημάτων παράλληλα τοποθετημένων, ώστε να σχηματίζουν στρώματα. Αυτά είναι:

ü Το βαμβάκι. Σήμερα έχει σχεδόν εγκαταλειφθεί από τις βιομηχανίες ελαστικών ,αλλά μέχρι το 1938 ήταν το μόνο χρησιμοποιούμενο υλικό για την κατασκευή του σκελετού. Η αιτία της εγκατάλειψης του βαμβακιού ήταν η μικρή αντοχή του στη ρήξη και την κόπωση.

ü Η τεχνική μέταξα. Αφού αντικατέστησε το βαμβάκι , χρησιμοποιήθηκε ευρύτατα λόγω της συνεκτικότητας και της αντοχής της.

ü Τα πολυαμίδια . Πολυσυμπυκνωμένες ύλες , συχνά γνωστές με την ονομασία νάυλον (Nylon). Παρουσιάζουν υψηλότερη συνεκτικότητα και μεγαλύτερη αντοχή στη μηχανική κόπωση ,από την τεχνική μέταξα.

ü Οι πολυεστέρες. Παρουσιάζουν τα πλεονεκτήματα της εξαιρετικής συνεκτικότητας , σταθερότητας σχήματος και αντοχής στη μηχανική κόπωση. Το μειονέκτημα τους είναι ανέκαθεν η δυσκολία συγκόλλησης τους με τα μείγματα για την ενίσχυση των οποίων προορίζονται .Η δυσκολία αυτή έχει σήμερα ξεπεραστεί.

ü Το γυαλί. Διαθέτει υψηλή συνεκτικότητα και τέλεια σταθερότητα σχήματος στις θερμοκρασίες οι οποίες αναπτύσσονται κατά την κατασκευή ή τη χρήση των ελαστικών.

ü Ο χάλυβας. Το 1931 έγινε αντικείμενο ερευνών από την εταιρεία Michelin. Οι έρευνες αυτές οδήγησαν στη χρήση συρμάτων για την κατασκευή των ελαστικών .Το πρώτο ελαστικό με σκελετό από χάλυβα διοχετεύθηκε στην αγορά από την ίδια εταιρεία το 1937 με την εμπορική ονομασία Metallic και προοριζόταν για βαρέα οχήματα.

2.3.1

PIRELLI HELLAS A.E

Η PIRELLI ήταν ένα από τα κυριότερα συγκροτήματα κατεργασίας ελαστικού του κόσμου. Το όνομα PIRELLI ήταν αχώριστα συνδεδεμένο με την έννοια του ελαστικού σε πολλές χώρες γιατί το 1872 πρωτοπόρος της PIRELLI άρχισε πρώτος να φτιάχνει ελαστικούς σωλήνες και ταινίες σ' ένα μικρό εργοστάσιο στην πόλη Μιλάνο της Ιταλίας. Διευθυντής του εργοστασίου ήταν ο ELIO DE FILIPPO.

Το συγκρότημα PIRELLI στην Ιταλία αποτελούνταν από την PIRELLI S.P.A του Μιλάνου και από πολλές άλλες εταιρείες, των οποίων τα γραφεία στεγάζονταν σ' ένα ουρανοξύστη με 33 ορόφους, που ήταν κτισμένος εκεί που ήταν το πρώτο εργοστάσιο G.PIRELLI. Το κυριότερο εργοστάσιο της βρισκόταν στη BICCOCA, έξω από το Μιλάνο. Είχε σε διάφορες πόλεις της Ιταλίας άλλα 45 μικρότερα εργοστάσια καθώς επίσης σε όλο τον κόσμο όπως στην Μ.Βρετανία, την Ιταλία, την Γαλλία, το Βέλγιο, την Αργεντινή, την Βραζιλία, το Μεξικό και στη Τουρκία .

Το 1959 η PIRELLI προτιμήθηκε από πολλές ξένες βιομηχανίες να εγκαταστήσει στην Ελλάδα εργοστάσιο ελαστικού και ίδρυσε για το σκοπό αυτό την Ανώνυμη Ελληνική Εταιρεία , με την επωνυμία «PIRELLI-HELLAS».

Η Α.Ε ΠΙΡΕΛΛΙ-ΕΛΛΑΣ με 7.000.000 δολάρια κεφαλαίων του εξωτερικού και τη συμμετοχή Ελληνικών κεφαλαίων στις 2 Νοεμβρίου 1960 άρχισε την ανέγερση του εργοστασίου της, σε έκταση 170.000 τ.μ. εκ των οποίων 20.000 τ.μ. κάλυπταν τα κτίρια. Για την πραγματοποίηση των εγκαταστάσεων συνέβαλαν εργάτες και τεχνικοί Ιταλοί και Έλληνες με αποτελεσματική συνεργασία. Βρισκόταν κοντά στη σιδηροδρομική γραμμή Πατρών- Πύργου και πάνω από τις Ιτιές, σε απόσταση 4 χιλ. από το κέντρο. Οι κτιριακές υποδομές της εταιρείας ήταν από τις πιο σύγχρονες και άρτιες της εποχής, καλύπτοντας τις ανάγκες παραγωγής και αποθήκευσης των προϊόντων του εργοστασίου.

Έπειτα από 14 μόνο μήνες οι κτιριακές εγκαταστάσεις είχαν σχεδόν τελειώσει, και η εγκατάσταση του λοιπού εξοπλισμού του εργοστασίου πλησιάζει στο τέλος. Σε 4-5 μήνες θα άρχιζε η λειτουργία του και παραγωγή των προϊόντων .

Στην αρχή της λειτουργίας του

απασχολούσε 30 υπαλλήλους, 20 τεχνικούς, και 350 εργάτες. Κατά την στιγμή των εγκαινίων η παραγωγική ικανότητα του εργοστασίου ανερχόταν στα 140.000 ελαστικά ετησίως που αυτή την ποσότητα την αύξησε με την πάροδο των χρόνων. Παρήγαγε ελαστικά και σαμπρέλες όλων των τύπων, αυτοκινήτων, τρακτέρ, βιομηχανικών οχημάτων και μοτοσικλετών. Κάλυπτε όλες τις ανάγκες σε λάστιχα της Ελλάδας.

Στα εγκαινία παρευρέθησαν οι βασιλείς, ο διάδοχος Κωνσταντίνος, η πριγκίπισσα Ειρήνη, ο αντιπρόεδρος της Κυβέρνησης, ο υφυπουργός της Βιομηχανίας, κ. Μπουρνιάς, καθώς επίσης και οι βουλευτές της Πάτρας. Επίσης στην τελετή των εγκαινίων παρέστησαν και από την Αθήνα ο πρεσβευτής Ιταλίας του Μιλάνου κ. Λεοπόλδος Πιρέλλι, ο πρόεδρος της Διεθνούς εταιρείας «Πιρέλλι» της βασιλείας και ο γενικός διευθυντής της «Πιρέλλι- Ελλάς» κ. Βιτορέλλι. Την οργάνωση των εγκαινίων επέβλεπε ο διευθυντής του εργοστασίου Πατρών κ. Ντε Φιλίππο καθώς επίσης είχε παρευρεθεί και ο Δήμαρχος Πατρών κ. Βέτσος.

Το εργοστάσιο είχε τα εξής τμήματα: α) Τεχνικό γραφείο, β) Τεχνολογικό γραφείο (μελετών) και παραγωγής, το οποίο χωριζόταν σε δύο υποτμήματα. Για πρώτη ύλη χρησιμοποιούσε φυσικό και σύνθετο καουτσούκ και πολλά χημικά είδη.

Για την καλύτερη λειτουργία του εργοστασίου είχαν σταλεί πάνω από 50 τεχνίτες και εργάτες για ετήσια εκπαίδευση στο Μιλάνο και άλλες Ιταλικές πόλεις, οι οποίοι αποτελούσαν τον πυρήνα του τεχνικού και διοικητικού προσωπικού του εργοστασίου.

Το 1970 τα ελαστικά επίσοτρα υπέρ τριπλασιάστηκαν έναντι του 1969. Έτσι το 1970 ανέρχονταν σε 72.781.941 δρχ., ενώ το 1969 είχαν ανέλθει σε 19.252.336 δρχ., κατατασσόμενοι στην 4^η θέση των εξαγωγών της περιοχής.

Τον Απρίλιο του 1977 είχε γίνει έρευνα για ανεύρεση κοιτασμάτων πετρελαίου και ιδιαίτερα στο Πατραϊκό κόλπο, που είχε μεγάλη σημασία για το οικονομικό μέλλον των Πατρών, διότι αν απέβαιναν θετικές θα προκαλούσαν και τη σύσταση άλλων εκμεταλλεύσεων, βασιζόμενοι στη χρησιμοποίηση των παραγώγων πετρελαίων ή των υποπροϊόντων της επεξεργασίας των πρώτων υλών. Έτσι η βιομηχανία PIRELLI Πατρών,

συναισθανόμενη την ανάγκη της πόλεως για την οικονομία ύδατος, προέβη στην εγκατάσταση συστήματος ανακυκλώσεως των χρησιμοποιούμενων υδάτων. Η κατανάλωση ύδατος μειώθηκε κατά 80%, με αποτέλεσμα η στάθμη των υπογείων υδάτων από τα οποία αντλούσε για τις ανάγκες της η PIRELLI, είχε ανέλθει σημαντικά σε απόσταση ακτίνων 2 χιλιομ., από του σημείου αντλήσεως. Το παράδειγμα αυτό της PIRELLI έπρεπε να ακολουθήσουν και άλλες βιομηχανίες της περιοχής που χρησιμοποιούσαν ύδατα σε μεγάλες ποσότητες.

Το 1986 παρατηρείται προστριβή στις σχέσεις PIRELLI-εργατών με αιτία την απόλυση ορισμένων εργαζομένων που για αυτόν ακριβώς τον λόγο οι εναπομείναντες εργαζόμενοι έκαναν στάσεις εργασίας για να ξανά προσληφθούν. Υπάρχουν και αντίστοιχα δημοσιεύματα στον τοπικό τύπο της Πάτρας. Συγκεκριμένα η εφημερίδα Πελοπόννησος δημοσιεύει « ΑΠΕΙΛΗ ΓΙΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΤΗΤΑ» και ειδικά:

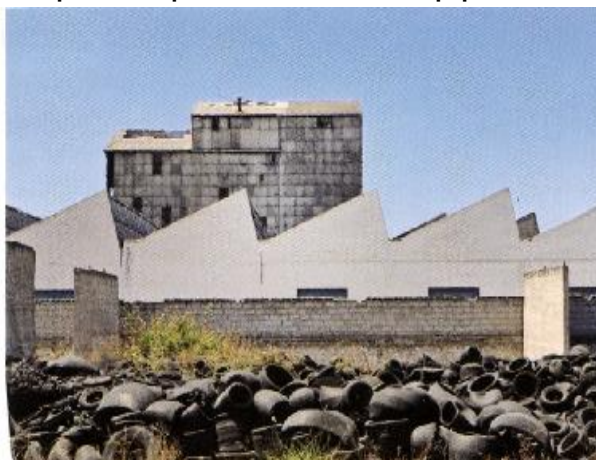
«Δημιουργούνται στάσεις εργασίας κάθε μισή ώρα. Για αύριο Παρασκευή έχουν κληθεί από το σωματείο βουλευτές του νομού, για ενημέρωση. Στο μεταξύ σε τριμερή που έγινε στην Επιθεώρηση Εργασίας η Εταιρεία δέχτηκε να συζητήσει με το προσωπικό, αφού όμως σταματήσουν οι στάσεις εργασίας. Επίσης η Εταιρεία με δικαστικό επιμελητή, σε εξώδικο έκανε γνωστό μεταξύ άλλων τα ακόλουθα:

‘Η απεργία είναι παράνομη και για πολλούς άλλους λόγους, μεταξύ των οποίων και εκείνων που ιστορούμε στην ήδη συζητηθείσα εναντίον σας αγωγή, αλλά επίσης και λόγω της συγκεκριμένης απεργιακής μορφής που επιλέξατε με στόχο η εργασία που μας προσφέρετε να είναι για εμάς άχρηστη και να μην μπορεί να αξιοποιηθεί παραγωγικά, πράγμα που αποδείχτηκε και στην πράξη, καθώς επίσης να συνεπάγεται κινδύνους καταστροφής των εγκαταστάσεων μας. Όπως σας δηλώσαμε και σήμερα το πρωί στην Επιθεώρηση Εργασίας σας καλούμε να διακόψετε την παράνομη απεργιακή σας κινητοποίηση και σας δηλώνουμε ότι από την λήψη της παρούσας αποκρούουμε την κακόπιστος προσφερόμενη από εσάς και τα μέλη σας εργασία κατά των μεταξύ των στάσεων διαλείμματα. Αυτό σημαίνει ότι δεν θέλουμε την μεταξύ των στάσεων εργασία, για την οποία και δεν αμείβονται οι μετέχοντες των στάσεων.’

Στα μέσα της δεκαετίας του '90 η εταιρία σταμάτησε τη λειτουργία του εργοστασίου του οποίου τα κτίρια παραμένουν από τότε ανενεργά. Το εργοστάσιο της εταιρείας μεταφέρθηκε στην Τουρκία λόγω φθηνού εργατικού κόστους μιας και το εργατικό κόστος στην χώρα μας τα τελευταία έτη είχε αυξηθεί αρκετά και δεν

σύμφερε την εταιρεία .Το απολυμένο προσωπικό του εργοστασίου εκτιμάται ότι ήταν 450 άτομα. Οι εγκαταστάσεις του εργοστασίου που ανήκουν σε ιδιωτική εταιρία με περιορισμένες σχετικά επεμβάσεις μπορούν να αξιοποιηθούν με τη στέγαση δραστηριοτήτων.

Γενική είναι η γνώμη ότι το εργοστάσιο PIRELLI-HELLAS εκτός του ότι

προσέφερε εργασία σε πολλούς κατοίκους της Πάτρας ενίσχυσε την Εθνική μας οικονομία και αποτέλεσε ένα ακόμα βήμα της χώρας μας προς την εκβιομηχάνιση.

Εικ.1) Εγκαίνια του εργοστασίου PIRELLI (Πηγή: Δελτίο Εμπορικού & βιομηχανικού επιμελητηρίου)

Εικ.2) Άποψη του εργοστασίου στις αρχές της δεκαετίας 1960 (Σπ. Δημητράκος1970)

Εικ.3) Σημερινή άποψη του εργοστασίου (Πηγή: Βιομηχανικά Κτίρια Δ.Ελλάδας ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007 ,Εκδόσεις ΤΟ ΔΟΝΤΙ, Φωτογ. Ν Ψαθογιαννάκης&Β.Πέττας)

2.4

ΖΥΘΟΠΟΙΙΑ

Ο ζύθος θεωρείται ως ένα από τα αρχαιότατα ευφραντικά που χρησιμοποιήθηκαν από τον άνθρωπο . Η παρασκευή του ζύθου ανάγεται μέχρι των προϊστορικών χρόνων. Οι Ασσύριοι, οι Βαβυλώνιοι και οι Αιγύπτιοι ήξεραν να παρασκευάζουν μπύρα 2.500 και περισσότερα χρόνια π.Χ. Την συνήθιζαν μάλιστα τόσο πολύ που η παρασκευή της μπύρας ήταν ένα από τα καθήκοντα της καλής νοικοκυράς. Οι αρχαίοι Έλληνες δεν έπιναν μπύρα , αλλά προτιμούσαν το κρασί κι αυτή η συνήθεια κράτησε ως τα νεότερα χρόνια. Από τον 19^ο αιώνα γενικεύτηκε η χρησιμοποίηση της μπύρας , που ξεκίνησε αυτή τη φορά από τη Γερμανία. Θεωρείται ότι παρασκευάστηκε σε πολλά μέρη όπου καλλιεργούνταν σιτηρά. Ο ζύθος θεωρείται πλέον ως το ποτό των απολίτιστων λαών.

Οι ζύθοι στην παλιά εποχή κατασκευάζονταν από βυνοποιηθέντα και μη βυνοποιηθέντα δημητριακά σε διάφορες αναλογίες. Στα πρώτα είδη ζύθου δεν γίνονταν προσθήκη λυκίσκου, κάτι που τέτοιο σήμερα δίνει στο ζύθο την χαρακτηριστική γεύση και οσμή.

Στην Ελλάδα το πρώτο εργοστάσιο παρασκευής ζύθου εγκαταστάθηκε το 1864 από τον Ιωάννη Γεώργιο Φιξ. Το εργοστάσιο αυτό εγκαταστάθηκε στην συνοικία του Κολωνακίου Αθηνών. Αργότερα και άλλοι Γερμανοί και έλληνες εγκατάστησαν σε διάφορα μέρη της Ελλάδας μικρά χειροκίνητα ζυθοποιεία, όπως οι Μάμος, Μέλχερ, Μπαχάουερ, Φίσερ, Κλάιαν, Μπερνιουδάκης, Τσοκαρόπουλος και άλλοι.

Το 1928 και τα ζυθοποιεία της Θεσσαλονίκης συγχωνεύτηκαν με την εταιρεία Φιξ, όπως και η εταιρεία Μάμου στην Πάτρα. Το 1977 κυκλοφορούσαν στην Ελλάδα διάφορα είδη ελληνικών ζύθων που παρασκευάζονταν από εργοστάσια ελληνικής ιδιοκτησίας καθώς και ξένοι ζύθοι παρασκευαζόμενοι έχοντας άδεια από ελληνικά εργοστάσια ή ακόμα από εργοστάσια ξένης συνιδιοκτησίας.

Κατά την απογραφή της Βιομηχανίας της 30/09/1978 η ζυθοποιία διέθετε 8 εργοστάσια παραγωγής βύνης και μπύρας και 4 βοηθητικές μονάδες(γραφεία, αποθήκες). Στα εργοστάσια απασχολήθηκαν κατά μέσο όρο το τελευταίο 12μηνο πριν από την απογραφή 1.789 άτομα και η συνολική εγκαταστημένη

μηχανική κινητήρια δύναμη έφθανε τους 13.157 ίππους. Στα 4 βοηθητικά καταστήματα απασχολήθηκαν 107 άτομα. Η παραγωγή μπίρας στην Ελλάδα κατά την περίοδο 1921-1971 ανά δεκαετία ήταν η ακόλουθη σε τόνους:

1921 è	12.500	1951 è	19.200
1931 è	8.003	1961 è	46.653
1939 è	9.776	1971 è	91.502

Κατά την περίοδο 1972-1980 η παραγωγή βύνης (πρώτης ύλης) και μπίρας στην Ελλάδα αυξήθηκε ακόμη περισσότερο και ήταν οι εξής:

ΕΤΗ	ΒΥΝΗ	ΜΠΥΡΑ	ΕΤΗ	ΒΥΝΗ	ΜΠΥΡΑ
1972 è	16.114	100.625	1976 è	18.332	137.678
1973 è	16.665	117.463	1977 è	29.367	179.537
1974 è	22.130	146.651	1978 è	28.858	199.204
1975 è	21.442	137.678	1979 è	28.583	245.970
			1980 è	33.000	256.000

Τα υλικά από τα οποία παρασκευάζεται η μπίρα είναι η βύνη, ο λυκίσκος και το νερό.

Η βύνη είναι κριθάρι που βρίσκεται στο αρχικό στάδιο βλάστησης. Ο λυκίσκος είναι αναρριχητικό φυτό που προσδίδει στην μπίρα το άρωμα και την υπόπικρη γεύση της, ενώ συμβάλλει και στη συντήρηση της. Τέλος, το νερό πρέπει να είναι πόσιμο καλής ποιότητας. Η παρασκευή της μπίρας ακολουθεί τα παρακάτω στάδια:

Βυνοποίηση: Για να μετατραπεί το κριθάρι σε βύνη, μαλακώνουν οι κόκκοι του σε νερού που εναλλάσσεται συχνά και στη συνέχεια απλώνονται σε στρώματα 30-50 εκατοστών και αφήνονται να βλαστήσουν. Κατά την ανάπτυξη του φύτρου σχηματίζεται εντός του κόκκου μια χημική ουσία που έχει την ιδιότητα να μετατρέπει το άμυλο σε σάκχαρο. Όταν, σε 7-10 ημέρες, το μήκος του φύτρου φτάσει στο μήκος του κόκκου περίπου, διακόπτεται η βλάστηση και η βύνη (φυτρωμένο κριθάρι) αποξηραίνεται (φρύγεται) σε ειδικούς φούρνους. Από τον βαθμό φρύξης εξαρτάται το άρωμα και το χρώμα της μπίρας (ξανθιά, μαύρη κ.λ.π).

Παρασκευή ζυθογλεύκους: Η πεφρυγμένη βύνη απαλλάσσεται από τα φύτρα σε μηχανές καθαρισμού, στη συνέχεια αλέθεται και αναμιγνύεται με νερό μέσα σε ειδικά δοχεία όπου συντελείται υπό ορισμένη θερμοκρασία η σακχαροποίηση. Το υγρό απαλλάσσεται έπειτα από τα αδιάλυτα συστατικά (φλοιούς) σε εγκαταστάσεις διήθησης. Προκύπτει έτσι το καθαρό ζυθογλεύκος, που

διοχετεύεται σε λέβητες (βραστήρες) όπου προστίθεται και ο λυκίσκος. Μετά τη βράση απομακρύνεται ο λυκίσκος και το ζυθογλεύκος διοχετεύεται σε δεξαμενή, όπου παραμένει για ένα διάστημα ώστε να προσλάβει χαρακτηριστικά από την ατμόσφαιρα και να αποκτήσει τη θερμοκρασία της.

Ζύμωση και μεταζύμωση: Το ζυθογλεύκος ψύχεται σε ειδικές εγκαταστάσεις και διοχετεύεται σε δοχεία όπου συντελείται η ζύμωση με την προσθήκη κατάλληλα παρασκευασμένης ζύμης (μαγιά). Κατά τη ζύμωση το σάκχαρο μετατρέπεται σε αλκοόλη και διοξείδιο του άνθρακα. Έπειτα ο πρώτος αυτός ζύθος διυλίζεται και μεταγγίζεται σε βαρέλια (ξύλινα ή μεταλλικά) που βρίσκονται συνήθως σε μεγάλα υπόγεια με σταθερή θερμοκρασία 1-2⁰ Κελσίου, η οποία διατηρείται από ισχυρές ψυκτικές μηχανές. Εκεί ο ζύθος υφίσταται τη λεγόμενη μεταζύμωση (σίτευση, ωρίμανση) η οποία βελτιώνει την ποιότητά του. Η μπύρα που δεν έχει υποστεί επαρκή ωρίμανση, κάτι που συμβαίνει όταν οι παραγωγοί βιάζονται να τη διαθέσουν στην κατανάλωση σε περιόδους υψηλής ζήτησης, υστερεί σημαντικά σε ποιότητα.

Συσκευασία: Μετά την ωρίμανση η μπύρα μεταγγίζεται σε βαρέλια ή φιάλες αφού προηγουμένως παστεριωθεί. Η παστερίωση διαφέρει ανάλογα με τη συσκευασία: η μπύρα που μπαίνει σε βαρέλια υφίσταται συντομότερη παστερίωση, που επιβαρύνει πολύ λιγότερο τη γεύση και το άρωμά της.

2.4.1 ΖΥΘΟΠΟΙΕΙΟ ΠΕΤΡΟΥ Λ. ΜΑΜΟΥ

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΝ:

Αρχικά το 1891, στο κτήμα εκτάσεως 40 στρεμμάτων κατασκευάστηκε το εργοστάσιο οινοποιίας του Γερμανού σταφιδέμπορου Άμβουργερ, το οποίο μετά την πτώχευση της εταιρείας «Άμβουργερ & Σία» περιήλθε στην ιδιοκτησία της «Ελληνικής Εμπορικής Εταιρίας Εισαγωγής -Εξαγωγής» («5 Ε»), που ιδρύθηκε σαν διάδοχος κατάσταση το 1912 και ασχολήθηκε με εισαγωγικό και εξαγωγικό εμπόριο (κυρίως εξαγωγή σταφίδας μέχρι το 1926, και από το 1940 μέχρι το 1963) και τη βιομηχανία οίνων και οινοπνευμάτων.

Μετά το 1965, τις εγκαταστάσεις ενοικιάζει η «ΤΡΑΝΣΤΕΚΟΜ» που παράγει οινοπνεύματα, οίνους, αποστάγματα, και γλεύκη για την εσωτερική και εξωτερική αγορά. Από το 1976 διακόπτει τις δραστηριότητες της και τα κτίρια εγκαταλείπονται ενώ ο μηχανολογικός εξοπλισμός απομακρύνεται.

Σήμερα το συγκρότημα που ανήκει σε ιδιωτική εταιρία διασώζονται κτίρια αποθηκών κατά μήκος της οδού Αμερικής, στη συμβολή της την οδό Ηρώων Πολυτεχνείου.

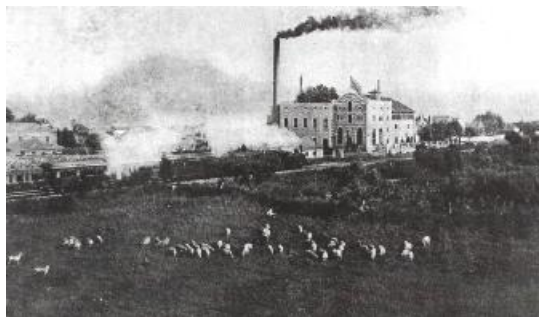
ΜΑΜΟΣ Α.Ε

Σε τμήμα του οικοπέδου των εγκαταστάσεων Άμβουργερ, το 1908 θεμελιώθηκε η Ζυθοποιία-Παγοποιία του Π.Μάμου, με την συμμετοχή του οίκου Άμβουργερ και τον Νοέμβριο του 1909 εγκαινιάστηκε σε οικόπεδο 7.110 τ.μ που βρισκόταν στη θέση Αγυιά, έξω από την Πάτρα δίπλα στη σιδηροδρομική γραμμή του τότε ΣΠΑΠ και σε απόσταση 150μ. από τη θάλασσα. Ο 28χρονος ιδρυτής, Πέτρος Λ. Μάμος, ήταν ζυθοποιός με

εξειδικευμένες σπουδές στο Μόναχο και εμπειρία από εργοστάσια της Γερμανίας και της Αυστρίας.

Οι πρώτες εγκαταστάσεις συμπληρώθηκαν σταδιακά έως το 1912, βάσει σχεδίων που εκπονήθηκαν στη Γερμανία, αλλά που δεν φαίνεται να εφαρμόστηκαν με απόλυτη ακρίβεια, τουλάχιστον όσον αφορά την κτιριακή υποδομή. Σε μεταπολεμικές περιγραφές, τα περισσότερα κτίρια του

συγκροτήματος περιγράφονται ως λιθόκτιστα, με πατώματα από οπλισμένο σκυρόδεμα (για τα πολυώροφα) και στέγες από ξύλινα ζευκτά, κεραμοσκεπείς (αυτή πρέπει να ήταν η αρχική κατασκευή τους). Από το 1914 και έπειτα έγιναν προσθήκες και μετατροπές που αλλοίωσαν σημαντικά την αρχική όψη του συγκροτήματος.

Την κίνηση του εργοστασίου εξασφάλισαν αρχικά δύο, τουλάχιστον, ατμομηχανές (η μία ήταν 75 ίππων) που βρίσκονταν ακόμη στη θέση τους, παροπλισμένες το 1950. Η πρώτη πετρελαιομηχανή τύπου Diesel εγκαταστάθηκε στο εργοστάσιο το 1921. Το 1916 τοποθετήθηκε και ο πρώτος ηλεκτροκινητήρας, αλλά η ηλεκτροκίνηση επεκτάθηκε ουσιαστικά μετά το 1925.

Η ψύξη είναι απαραίτητο στοιχείο στη διαδικασία παραγωγής της μπύρας. Το ζυθοποιείο Μάμου, όπως άλλωστε και όλα τα ζυθοποιεία, διέθετε ισχυρές ψυκτικές μηχανές για τις δικές του ανάγκες, κι έτσι λειτούργησε εξ αρχής και ως παγοποιείο για την παραγωγή πάγου, πριν από την διάδοση του οικιακού ψυγείου, και ως ψυγείο αποθήκευσης στη συνέχεια.

Αρχικά το εργοστάσιο λειτουργούσε με την επωνυμία «Πατραϊκόν εργοστάσιον Ζυθοποιίας και Παγοποιίας» και με την πτώχευση του οίκου Άμβουργερ το 1912, χωρίς να συνδέεται με την «5 E», σενεχίζει την λειτουργία του με την επωνυμία «ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΜΟΣ» όπου το 1930 η εταιρεία μετατράπηκε σε ανώνυμη και διευρύνεται με την συμμετοχή κεφαλαίων της ΦΙΞ. Την διεύθυνση ανέλαβε ο Λορέντζος Μάμος, γιος του ιδρυτή. Διοικούταν από το Διοικητικό Συμβούλιο των μετόχων του οποίου Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος είναι ο Νικόλαος Ασημάκος, Διευθυντής Λογιστηρίου ο Αριστείδης Σπηλιώτης.

Την ίδια εποχή πραγματοποιήθηκε εκτεταμένη ανανέωση του εξοπλισμού (σε καταγραφή του 1962, τα περισσότερα μηχανήματα χρονολογούνται μετά το 1925) και η εγκατάσταση εξηλεκτρίστηκε. Έως το 1935 είχαν εγκατασταθεί συνολικά 28 ηλεκτροκινητήρες συνεχούς ρεύματος και δύο ηλεκτρογεννήτριες 250 και 140 αμπερ.

Μετά το 1935 εγκαταστάθηκε επίσης στο χώρο του εργοστασίου ένας υποσταθμός της υδροηλεκτρικής εταιρείας «Γλαύκος». Το εργοστάσιο απασχολούσε τότε 100 άτομα περίπου και η παραγωγή έφτανε 3.000 τόνους μπίρας το χρόνο και 1.100 στήλες πάγου την ημέρα. Γύρω στα 1930-1931 όμως, το ζυθοποιείο διέκοψε τη λειτουργία του, ενώ συνέχισε να εργάζεται το παγοποιείο. Την εποχή εκείνη μονοπωλούσε την ελληνική αγορά το ζυθοποιείο Φιξ, που είχε εξαγοράσει και το δεύτερο ζυθοποιείο της Αθήνας, του Κλωνάρη (Πατήσια). Κατά την ιταλογερμανική κατοχή το εργοστάσιο επιτάχθηκε.

Τον Μάιο του 1950 επισκευάστηκαν οι εγκαταστάσεις και άρχισε να επαναλειτουργεί το ζυθοποιείο. Διέθετε τότε τρεις πετρελαιομηχανές, ισάριθμες γεννήτριες και 32 ηλεκτροκινητήρες συνολικής ισχύος 329,7 HP. Το 1961 η ισχύς του είχε φτάσει στους 463HP, με 68 ηλεκτροκινητήρες.

Στο κεντρικό συγκρότημα βρισκόταν το τμήμα παραγωγής του ζυθογλεύκου («ζυθυβραστήριον»). Σε μια μακρόστενη πτέρυγα με τέσσερα επίπεδα- υπόγειο και τρεις ορόφους- βρισκόταν το τμήμα της ζυθοποίησης. Πίσω από το μηχανοστάσιο, στο κεντρικό συγκρότημα βρισκόταν και το παγοποιείο, με τρεις παγολεκάνες.

Με τον εξοπλισμό αυτό, σύμφωνα με τα σχέδια του 1950, και με επιμέρους μόνο αλλαγές, το εργοστάσιο λειτούργησε για τρεις ακόμα δεκαετίες. Γύρω στα 1960 η παραγωγή του ανερχόταν σε 280 τόνους μπίρας τον μήνα και 1.000 στήλες πάγου την ημέρα, ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων ήταν 71 άτομα. Στα μέσα της δεκαετίας του 1960 όμως κλείνει το παγοποιείο.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η επιχείρηση προχώρησε σε ανανέωση του εξοπλισμού στο μηχανοστάσιο και το λεβητοστάσιο (εγκαταστάθηκαν 5 ατμογεννήτριες, 4 Clayton και 1 τύπου Varogax), και στην εγκατάσταση νέου εμφιαλωτηρίου, που εκτελούσε και εμφιάλωση κρασιών και χυμών (η επωνυμία της επιχείρησης την εποχή εκείνη ήταν «Ζυθοποιείον- Εμφιαλωτήριον Πέτρος Μάμος Α. Ε»). Το συγκρότημα απασχολούσε το 1974, 90 άτομα. Διέκοψε την λειτουργία του το 1980.

Από τα ιστορικά κτίρια ΜΑΜΟΣ Α.Ε που ανήκουν σε ιδιώτη έχει απομείνει το κεντρικό τετραώροφο μαζί με μερικά γειτονικά ισόγεια βοηθητικά και δύο υψικαμίνους κηρυγμένα διατηρητέα από το ΥΠΠΟ εξαιρετικά δείγματα βιομηχανικής αρχιτεκτονικής της δεκαετίας του 20^{ου} αιώνα, που χρήζουν ανακαίνισης και αξιοποίησης μαζί τον περιβάλλοντα ελεύθερο διαθέσιμο χώρο.

Πως έκαναν την μετατροπή πρώτων υλών και τι χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη?

Καταρχάς το εργοστάσιο είχε τα εξής τμήματα: μηχανοστάσιο, ζυθοβραστήριο, σίτευσης και ζύμωσης μπύρας, εμφιαλωτήριο και εμβαλερωτήριο.

Παρήγαγε μπύρα και χυμούς φρούτων(πορτοκαλάδα, λεμονάδες). Πρώτη ύλη που χρησιμοποιούσε για τη μπύρα ήταν η βύνη. Η βύνη είναι κριθάρι παρασκευασμένο για τη παραγωγή μπύρας. Την προμηθεύεται από τα βυνοποιεία της Αθήνας.

Για τους χυμούς φρούτων χρησιμοποιούσε συμπυκνωμένους χυμούς λεμονιού και πορτοκαλιού που τους προμηθευόταν από εργοστάσια της Αθήνας.

Η βύνη έβραζε στο ζυθοβραστήριο σε πελώρια καζάνια. Μέσα σ' αυτή έριχναν και λυκίσκο που λεγόταν και ζυθοβότανο.

Το χόρτο αυτό έδινε στην μπύρα την πικράδα.

Από το ζυθοβραστήριο μεταφερόταν σε άλλα πελώρια καζάνια της σίτευσης όπου η μπύρα σιτευόταν σε ανάλογο χρονικό διάστημα.

Όταν σιτευόταν η μπύρα ,μεταφερόταν στο εμφιαλωτήριο όπου την έβαζαν στα γνωστά μπουκάλια ή στο εμβαλωτήριο σε ειδικά βαρέλια.

Η μπύρα Μάμου ήταν εκλεκτής ποιότητας.

ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΜΟΣ : Ο ΙΔΡΥΤΗΣ

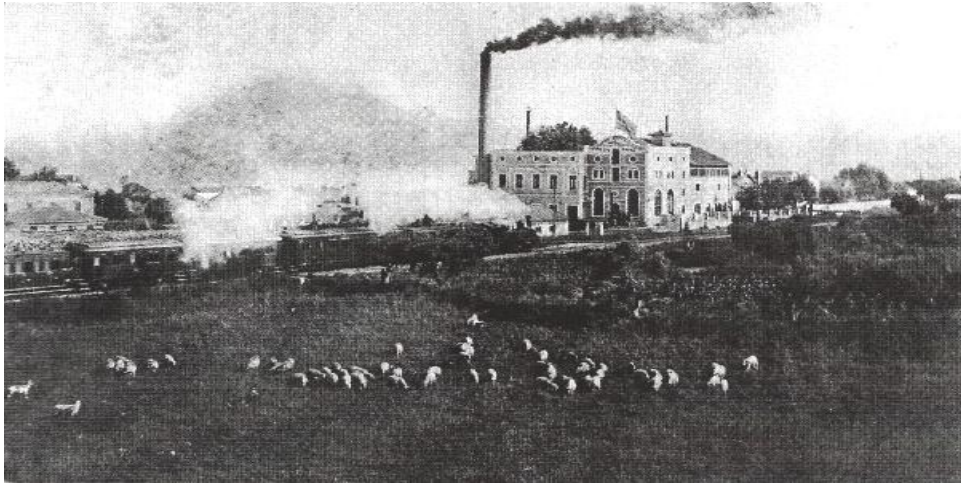
Ο Πέτρος Μάμος γεννήθηκε τον Φεβρουάριο του 1880 στην Αθήνα. Ήταν γιος του Λορέντζο Μάμου ,επιχειρηματία γεννημένου στην Ζάκυνθο και της αδερφής του ζυθοποιού, βαυαρικής καταγωγής ,Κάρολου Φιξ .Ο πατέρας του

Λορέντζος είχε ξεκινήσει τη σταδιοδρομία του στη βιομηχανία με ένα αμαξοποιείο που είχε ιδρύσει το 1866 στην Πάτρα και που μετέφερε στη συνέχεια στην Αθήνα (το αμαξοποιείο και στη συνέχεια εργοστάσιο αυτοκινήτων «Αθηνά» στην Αθήνα στο Μεταξουργείο. Μετά το γάμο του με την κόρη του Φιξ , ο Λορέντζο Μάμος δοκίμασε

την τύχη του και στην ζυθοποιία , ιδρύοντας αρχικά ένα μικρό ζυθοποιείο στην Πάτρα και από το 1896 ένα δεύτερο στην Αθήνα. Και τα δυο αυτά ζυθοποιεία απέτυχαν, αλλά ο Λορέντζος Μάμος είχε ήδη δρομολογήσει την καριέρα του γιου του στον κλάδο αυτό, στέλνοντας τον το 1898 να σπουδάσει ζυθοποιία στην γνωστή Ακαδημία του Μόναχο. Ο Πέτρος Μάμος επέστρεψε στην Αθήνα το 1901, αφού είχε εργαστεί για εξάσκηση και σε εργοστάσιο της

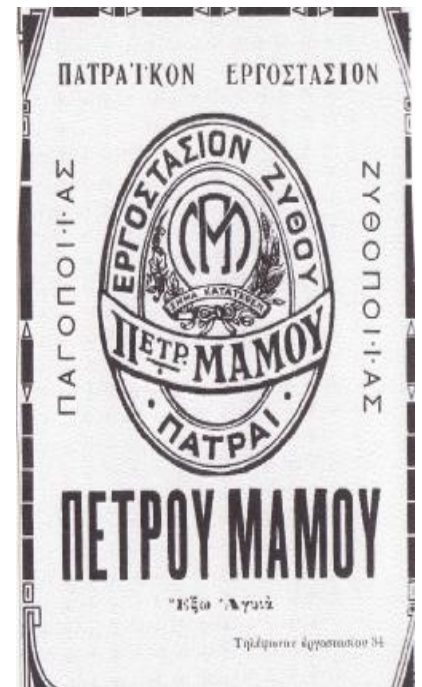
Γερμανίας , και ανέλαβε αρχικά την διεύθυνση του ζυθοποιείου στην Αθήνα. Το 1905 το ζυθοποιείο έκλεισε και ο Πέτρος Μάμος έφυγε για το εξωτερικό και πάλι , όπου εργάστηκε στο ζυθοποιείο της λουτρόπολης Bad Bruckenaу της Βαυαρίας και έπειτα στο εργοστάσιο της «Burgerliches Brauhaus» στο Πίλσεν της Αυστρίας. Επέστρεψε στην Ελλάδα το 1907 και το 1908 ίδρυσε το νέο μεγάλο ζυθοποιείο στην Πάτρα. Γύρω στα 1925-30 τον διαδέχτηκε ο γιος του Λορέντζο. Ο Πέτρος Μάμος πέθανε το 1979.

Εικ.1.Γενική άποψη του εργοστασίου (1920) στην Αγιά Πατρών(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.2.Αποθήκη ζυμωτηρίου του εργοστασίου Μάμου ,δρύινοι κάδοι 2.500 οκάδων έκαστος.(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.3.Διαφημιστική καταχώρηση του Π.Μάμου (1938)(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

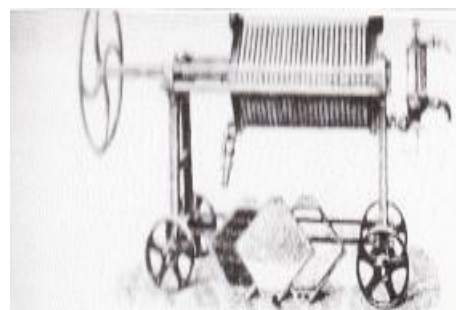
Εικ.4.Το σήμα κατατεθέν των εργοστασίων του Π.Μάμου(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.5.Αμαξες και αυτοκίνητα έξω από το εργοστάσιο για φόρτωση ζύθου και πάγου(1920)(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.7.ζυθοβραστήριο του εργοστασίου(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.6.Διυλιστήριο έτοιμου ζύθου(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.8.Εγκαίνια του Πατραϊκού Εργοστασίου ζύθου και πάγου Π.Μάμου&Σία (07-11-1909)(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

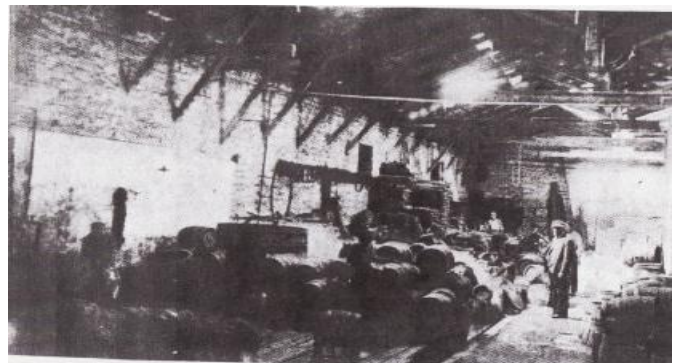
Εικ.9.Λορέντζος ιαμος (επιχειρηματίας), του οποίου το τέταρτο παιδί (Πέτρος) εκ των δώδεκα συνολικά, ίδρυσε την ομώνυμη Ζυθοποιία(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

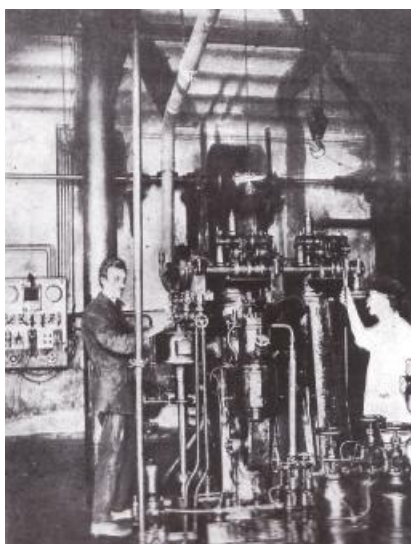
Εικ.10.Εγκαίνια του ζυθοεργοστασίου
Π.Μάμου(πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

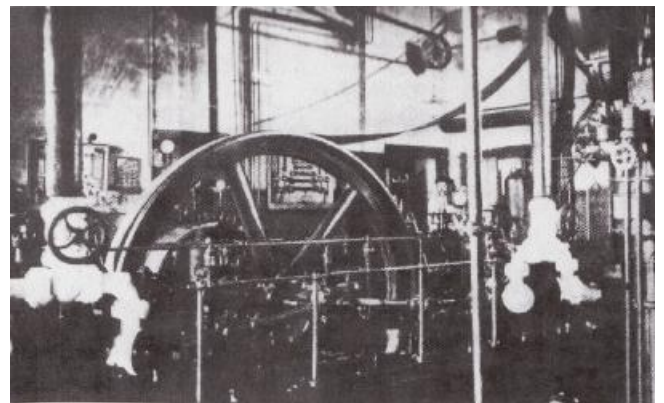
Εικ.12.(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.11.Αίθουσα καθαρισμού βαρελιών του
εργοστασίου(πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.14.Πετρελαιοκινητήρας της δεύτερης
παγομηχανής Π.Μάμου
(1920)(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.13.Ατμομηχανή και παγομηχανή του
εργοστασίου(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.15.Φόρτωση βαγονιών τραίνου με βαρέλια ζύθου(Πηγή:N.Σαραφόπουλος)

Εικ.16. Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων από την οδό Αθηνών(Πηγή:Αρχείο Καρρά Βασιλική, Λιάπη Αριστέα)

Εικ.17.Εργοστάσιο Μάμου στις αρχές τις δεκαετίας του 1990(Πηγή:Βιβλίο "Πάτρα" του Παναγ.Σωτηρόπουλου)

Εικ.18.Εργοστάσιο Μάμου (Πηγή:"Το πρόσωπο της πόλης" Εκδόσεις:ΤΟΠΙΟ, φωτογ.Δ.Ταλιάνης)

Εικ.19.Το εργοστάσιο του Π.Μάμου Α185σήμερα(Πηγή:Βιομηχανικά Κτίρια Δ.Ελλάδος ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007,φωτογ.Ν.Ψαθογιάννης&Β.Πέττας)

Εικ.20.Απεικόνιση του εργοστασίου από λιθογραφία των αρχών του 20ού αιώνα(Πηγή:Βιομηχανικά Κτίρια της Δ.Ελλάδος.ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007)

Αντικείμενο των μονάδων που ανήκουν στον κλάδο της αλευροβιομηχανίας είναι η παραγωγή αλεύρων από το μαλακό σιτάρι και σιμιγδαλιού από το σκληρό σιτάρι με την διαδικασία της άλεσης. Οι τύποι αλεύρων που παράγονται χαρακτηρίζονται από τον βαθμό άλεσης .

Η ποιότητα του αλεύρου και οι χρήσεις που μπορεί να έχει εξαρτώνται τόσο από τις συνθήκες άλεσης στις οποίες υποβάλλεται όσο και από τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του σταριού που χρησιμοποιείται για την παραγωγή του.

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια η παραγωγή μαλακού σιταριού ήταν κατά μέσο όρο 1.700 χιλιάδες τόνους περίπου, ενώ η παραγωγή σκληρού σιταριού που αυξανόταν ραγδαία ήταν κατά μέσο όρο 725.000 χιλιάδες τόνους.

Η Θράκη, η Μακεδονία, η Θεσσαλία καλύπτουν κατά μέσο όρο το 87% της συνολικής παραγωγής μαλακού σιταριού, ενώ το 82% της παραγωγής σκληρού σιταριού παράγεται στην Μακεδονία, τη Θεσσαλία και την Στερεά Ελλάδα.

Την δεκαετία 1970-1980 και ιδιαίτερα μετά το 1975 ο αριθμός των μονάδων και τον απασχολούμενων ατόμων στον κλάδο μειώθηκε, ενώ παράλληλα η παραγωγικότητα αυξήθηκε με αποτέλεσμα το 1980 να είναι κατά 43,6% πάνω από το μέσο όρο του κλάδου των τροφίμων και κατά 28,2% πάνω από το σύνολο της βιομηχανίας.

Το ισοζύγιο του εξωτερικού εμπορίου σιταριού για 10 χρόνια ήταν σχεδόν πάντοτε θετικό με εξαίρεση μόνο το 1985 που εισήχθησαν σημαντικές ποσότητες μαλακού σιταριού από την Γαλλία λόγω μειωμένης εγχώριας παραγωγής.

Η συνολική ποσότητα σιταριού που καταναλώθηκε από τους αλευρόμυλους που εργάζονται με εμπορία ή με το μεικτό σύστημα αυξήθηκε κατά 80% στην πενταετία 1975-1980 φτάνοντας τους 1.829 χιλιάδες τόνους. Από το 1981 όμως και μετά η κατανάλωση σιταριού για αλευροποίηση μειωνόταν σταθερά και το 1985 ήταν 1.237 χιλιάδες τόνους.

Το σύστημα εμπορίας του σιταριού που είχε σαν κύριο χαρακτηριστικό την έντονη κρατική παρέμβαση μέχρι το 1980 περιλάμβανε την ελάχιστη τιμή που έπαιρναν οι παραγωγοί όταν παρέδιδαν το σιτάρι τους στις αποθήκες του δημοσίου, ενώ ταυτόχρονα καθοριζόταν χαμηλότερες τιμές αγοράς σιταριού από τους μύλους με πολύ χαμηλό επιτόκιο (2-4%). Μετά τη ένταξη τη

Ελλάδας στην ΕΟΚ εφαρμόζεται το κοινοτικό σύστημα οργάνωσης της αγοράς σιταριού.

Όσο αφορά τις μονάδες του κλάδου, αυτές διακρίνονται ανάλογα με τον τρόπο προμήθειας της πρώτης ύλης και διάθεσης των προϊόντων τους στις εξής δύο κατηγορίες:

α)οι κυλινδρόμυλοι που λειτουργούν με το σύστημα του 'αλεστικού δικαιώματος'

β)οι κυλινδρόμυλοι που λειτουργούν με εμπορία ή με το μεικτό σύστημα.

Η μεγάλη ανομοιογένεια των επιχειρήσεων του κλάδου γίνεται πιο φανερή από την ανάλυση των στοιχείων της Έρευνας Βιομηχανίας διαφόρων ετών. Το 1980 η μικρή βιομηχανία(μονάδες που απασχολούσαν λιγότερα από 10 άτομα) αν και αποτελούσε το 92% του αριθμού των μονάδων του κλάδου συμμετείχε με 48,2% στην απασχόληση και με 18,15 στην συνολική Προστιθέμενη Αξία του κλάδου. Η οικονομική σημασία των μεγάλων βιομηχανικών μονάδων (με τουλάχιστον 10 απασχολούμενους) έναντι των μικρών γίνεται επομένως προφανής εφόσον παρόλο που έχουν μικρό ποσοστό του αριθμού των μονάδων, προσφέρουν πάνω από την μισή απασχόληση του κλάδου και τον μεγαλύτερο όγκο της συνολικής Προστιθέμενης Αξίας (81,95).Επιπλέον η οικονομική σημασία αυτών των μονάδων αυξάνεται διαχρονικά.

Ο συνολικός αριθμός κυλινδρόμυλων που εργαζόταν με εμπορία ή με το μεικτό σύστημα ακολούθησε μια ανοδική πορεία το 1980 φτάνοντας τις 274. Από το 1981 όμως και μετά ο αριθμός τους μειωνόταν φτάνοντας το 1985 τις 215 μονάδες. Οι μεγαλύτερες μονάδες από άποψη της 24ωρης δυναμικότητας είναι εγκατεστημένες κοντά σε λιμάνια σε μεγάλα αστικά κέντρα και κοντά στους τόπους παραγωγής σιταριού.

Από το σύνολο των 215 κυλινδρόμυλων μόνο 9 μονάδες έκαναν παραγωγή σιμιγδαλιού .Ο βαθμός απασχόλησης του δυναμικού των αλευρόμυλων ήταν 36% ενώ το αντίστοιχο για τους σιμιγδαλόμυλους ήταν 43%.

Η τεχνολογική στάθμη των μεγάλων και μεσαίων μονάδων του κλάδου είναι στη μεγάλη τους πλειοψηφία καλή, με τις μεγάλες να υπερτερούν έναντι των μεσαίων μονάδων. Το τεχνολογικό επίπεδο όμως των μικρών μονάδων συνολικά είναι αρκετά χαμηλό. Τέλος αναφέρεται ότι αν και όλες οι μονάδες υποχρεούνται να απασχολούν χημικό κατά αποκλειστικότητα ή με μερική απασχόληση(ανάλογο με το μέγεθος τους) για τον έλεγχο της ποιότητας των παραγόμενων προϊόντων αυτό δεν γίνεται σε αρκετές περιπτώσεις, με αποτέλεσμα την παραγωγή υποβαθμισμένων προϊόντων.

Η παραγωγή των διαφόρων τύπων αλεύρου και σιμιγδαλιού κατά την διάρκεια της περιόδου 1979-1985 μειώθηκε κατά 34% φτάνοντας το 1985 τους 837.381 τόνους.

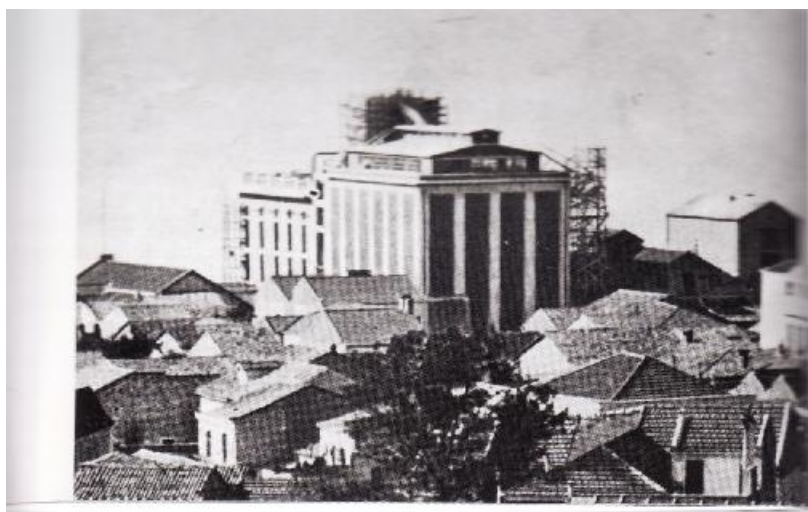
Το ύψος της εγχώριας κατανάλωσης αλεύρου εκτιμάται ότι το 1985 ανερχόταν στους 748.000 τόνους, και του σιμιγδαλιού στους 93.000 τόνους. Καθώς οι αυξήσεις στο εισόδημα έχουν πολύ μικρή αυξητική επίδραση στην δαπάνη για αλεύρι – ψωμί- δημητριακά, εκτιμάται ότι οι προοπτικές της εγχώριας ζήτησης δεν είναι πολύ ευνοϊκές.

Το εξωτερικό ισοζύγιο για το αλεύρι και το σιμιγδάλι μαζί είναι θετικό την τελευταία δεκαετία φτάνοντας το μέγιστο σημείο το 1979. Από το 1980 άρχισε η κάμψη των εξαγωγών οι οποίες μετά την ένταξη της Ελλάδας στην ΕΟΚ και την αντικατάσταση των εθνικών εξαγωγικών επιδοτήσεων με τις κοινοτικές ενισχύσεις έπεσαν στο επίπεδο των 300.000 τόνων περίπου. Προορισμός του κυρίου όγκου των εξαγωγών της Μέσης Ανατολής της Αφρικής και της Άπω Ανατολής.

Ο ελληνικός κλάδος αποτελείτο από έναν μεγάλο αριθμό μονάδων σε σχέση με τους κλάδους των άλλων χωρών. Η παραγωγικότητα του κλάδου ήταν πολύ χαμηλή (στις διάφορες χώρες της ΕΟΚ ήταν τουλάχιστον διπλάσια) φανέρωνε έτσι την διαφορά στον βαθμό εκμηχάνισης και αυτοματοποίησης στη διαδικασία της παραγωγής. Έτσι ο εξωτερικός ανταγωνισμός που αντιμετώπιζε ο ελληνικός κλάδος ήταν αρκετά έντονος, ιδιαίτερα από χώρες που είχαν χαμηλή αμοιβή εργασίας συνδυασμένη με σύγχρονη τεχνολογία παραγωγής και αυτοματισμούς και υψηλή παραγωγικότητα όπως η Ιταλία.

Η πολιτική που ακολουθούσαν οι επιχειρήσεις για να αυξήσουν τις πωλήσεις τους ήταν: παροχή μακροχρόνιων πιστώσεων, διάφορες οικονομικές διευκολύνσεις στην μεταφορά, η παροχή εκπτώσεων από 1-6% πάνω στην τιμή που ορίζει το Υπουργείο Εμπορίου, η προσφορά μεγάλης ποικιλίας και σταθερής ποιότητας αλεύρων καθώς επίσης και η δυνατότητα πωλήσεων στα αρτοποιεία χωρίς τιμολόγιο.

Ορισμένες επίσης επιχειρήσεις που διέθεταν συσκευασμένα άλευρα και σιμιγδάλι σε μικρά πακέτα έκαναν διαφημιστικές δαπάνες για την προώθηση των πωλήσεων.

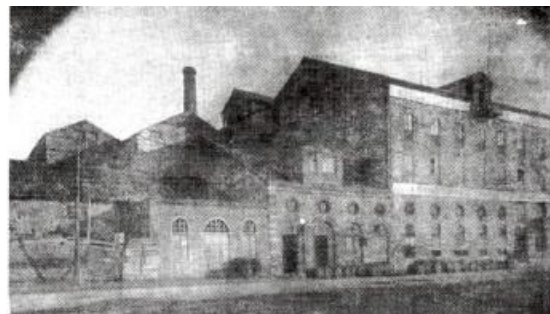

(οι Μύλοι Αγίου Γεωργίου στα τέλη της δεκαετίας του '30.
Θ.Ραυτόπουλου 1939)

2.5.1 ΜΥΛΟΙ ΑΓΙΟΥ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Η αλευροβιομηχανία «Μύλοι Αγίου Γεωργίου» ιδρύθηκε το 1927 με έδρα τον Πειραιά και εγκαταστάθηκε στην Πάτρα το 1936 αγοράζοντας τις εγκαταστάσεις της πτωχευμένης εταιρείας «Κυλινδρόμυλοι Πατρών Χαράλαμπου Τριάντη», συνεχίζοντας τη δραστηριότητα της.

Εκτός από το ήδη υπάρχον δόροφο κτίριο των αρχών της δεκαετίας του 1930, (κατασκευασμένο με οπλισμένο σκυρόδεμα, τυπικό δείγμα του μεσοπολεμικού ευρωπαϊκού μοντερνισμού), προστέθηκε

μετά το '36 και ένα κτίριο ανάλογο ύψους προς την πλευρά της οδού Σανταρόζα, που είχε την χρήση σιλό.

Προς βορρά υπήρχαν τα κτίρια ιδιοκτησίας Μεσσηνέζη τα οποία αργότερα κατεδαφίστηκαν.

Οι Μύλοι Αγίου Γεωργίου παρήγαγαν άλευρα, σιμιγδάλι, και προϊόντα σιταριού (πίτουρα κτλ.)

Το 1990 η εταιρεία σταμάτησε την λειτουργία της ενώ απασχολούσε περίπου 80 εργαζομένους, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Βιομηχανιών Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδος, και οι εγκαταστάσεις πουλήθηκαν στο υπεραστικό ΚΤΕΛ Αχαΐας, το οποίο απομάκρυνε όλο τον τεχνολογικό εξοπλισμό.

Σήμερα τα δύο δώροφα κτίρια παραμένουν αχρησιμοποίητα περιμένοντας την αξιοποίηση τους.

Εικ.2: Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος

Εικ.1.Σημερινή άποψη των Μύλων από την οδό Όθωνος Αμαλίας.(Πηγή: Βιομηχανικά Κτίρια της Δ.Ελλάδος ΚΕΤΑ-ΔΕ Φωτόγ. Ν.Ψαθογιαννάκης&Β.Πέττας)

Εικ.2.Σημερινή άποψη των Μύλων από την οδό Νόρμαν.(Πηγή: Βιομηχανικά Κτίρια της Δ.Ελλάδος ΚΕΤΑ-ΔΕ Φωτόγ. Ν.Ψαθογιαννάκης&Β.Πέττας)

Εικ.3.Μύλοι Αγ.Γεωργίου.

Εκ.4.Σημερινή άποψη των εγκαταστάσεων (Πηγή: Αρχείο Καρρά Βασιλική, Λιάπη Αριστεά)

Εικ.5.Μύλοι Αγ. Γεωργίου.(Πηγή: Πάτρα, το πρόσωπο της πόλης, Εκδόσεις Τοπίο, φωτογ. Δ.Ταλιάνης)

Μακαρονοποιΐα ονομάζεται η βιομηχανία που ασχολείται με την παραγωγή των ζυμαρικών , λαμβάνοντας το όνομα της από το κυριότερο προϊόν της που είναι τα μακαρόνια.

Η πρώτη ύλη της βιομηχανίας ζυμαρικών είναι το αλεύρι και το σιμιγδάλι και η διαδικασία παρασκευής της είναι απλή και γρήγορη. Το αλεύρι πολτοποιείται με νερό μέσα στα ζυμωτήρια , χωρίς την προσθήκη ζύμης, και όταν ο πολτός ζυμωθεί επαρκώς , τοποθετείται μέσα στα πιεστήρια τα οποία είναι εφοδιασμένα με κατάλληλους τύπους καλουπιών τα οποία είναι απαραίτητα για να παίρνουν τα ποικίλα σχήματα τους τα ζυμαρικά που πωλούνται στο εμπόριο. Εν συνεχεία τα ήδη διαμορφωμένα ζυμαρικά μπαίνουν μέσα σε ξηραντήρες όπου αποβάλλουν το νερό και αφού τελειώσει αυτή η διαδικασία συσκευάζονται και δίνονται στο εμπόριο. Η αποξηράνση απαιτεί μεγάλη προσοχή ,γιατί τα ανεπαρκώς αποξηραμένα ζυμαρικά υπόκεινται στον κίνδυνο της οξινίσεως (ξινίσματος). Οι μεγάλες βιομηχανίες για αυτόν τον σκοπό διαθέτουν μεγάλα διαμερίσματα στα οποία επικρατεί σταθερή θερμοκρασία και ο αερισμός γίνεται με ειδικά μηχανήματα.

Κυριότερα είδη ζυμαρικών είναι τα μακαρόνια , υπάρχουν όμως επιπλέον οι χυλοπίτες, το κριθαράκι, ο φιδές, το πεπονάκι, τα λαζάνια κτλ.

Η βιομηχανία της μακαρονοποιΐας άρχισε να λαμβάνει μεγάλη ανάπτυξη στην Ελλάδα στις αρχές της δεκαετίας του 1920 και οι ποσότητες που παρήγαγαν τα ελληνικά εργοστάσια επαρκούσαν εξ ολοκλήρου για τις εγχώριες ανάγκες, οι

εξαγόμενες ποσότητες όμως ήταν ελάχιστες (προς Αίγυπτο, Συρία και Αβησσυνία) ,αν και τα ελληνικά προϊόντα συναγωνίζονταν επιτυχώς τα ξένα από απόψεως τιμής και ποιότητας. Η κυριότερη παραγωγός χώρα ζυμαρικών ήταν η Ιταλία που κατέχει ακόμα και σήμερα εξέχουσα θέση στον συγκεκριμένο κλάδο. Την δεκαετία τουλάχιστον του 1920 εξήγαγε ετησίως 20.000 τόνους ζυμαρικών.

Κι άλλες ευρωπαϊκές χώρες όμως είχαν αξιόλογη μακαρονοποιΐα όπως η Γαλλία, το Βέλγιο και η Ισπανία .

Τα εργοστάσια της χώρας μας την εν λόγω δεκαετία, που άρχισε η μακαρονοποιΐα να γνωρίζει κάποια ιδιαίτερη άνθηση , διέθεταν μικρές και μεγάλες εγκαταστάσεις με συνολική μηχανική δύναμη 2.000 ίππων. Συνολικά στην Ελλάδα υπήρχαν 150 και τα μεγαλύτερα από αυτά βρίσκονταν στον Πειραιά , στην Αθήνα και την Θεσσαλονίκη. Ακολουθούσε η Πάτρα με 8 εργοστάσια (στην αρχή της δεκαετίας του 1920 είχε μόνο 3 εργοστάσια), η Καλαμάτα με 5, η Κέρκυρα με 4, ο Βόλος, η Χαλκίδα, η Μυτιλήνη, η Λαμία, το Άργος ,το Ηράκλειο, ο Πύργος κτλ. Εκτός αυτού οι περισσότερες υπόλοιπες επαρχιακές πόλεις είχαν από μια μικρή μακαρονοποιητική εγκατάσταση. Οι τεχνίτες που απαιτούσε η βιομηχανία ζυμαρικών ήταν ελάχιστοι, 5-10 άτομα σε κάθε εργοστάσιο κατά μέσο όρο, ενώ αυτοί που δεν είχαν πολλές τεχνικές γνώσεις (γυναίκες κυρίως) χρησιμοποιούνταν για την μεταφορά των ζυμαρικών στα ξηραντήρια και για άλλες δευτερεύουσες εργασίες. Οι ειδικοί τεχνίτες έφταναν τους 750 εκ των οποίων οι 631 ήταν άντρες και οι 32 γυναίκες (Αθήνα 123, Πειραιάς 177, Θεσσαλονίκη 75 και λοιπή Ελλάδα 358). Το ποσό των παραχθέντων ζυμαρικών το 1928 από αυτές τις βιομηχανίες ανήλθε στους 14.700 τόνους αξίας 147.000.000 δρχ. ενώ το 1929 ανήλθε στους 16.700 τόνους αξίας 167.000.000 δρχ. Ο Πειραιάς ήταν αυτός που παρουσίαζε μεγαλύτερη αύξηση της παραγωγής εν συγκρίσει με τις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις τα συγκεκριμένα έτη ,και μάλιστα σχεδόν διπλάσια . Οι εισαγωγές ζυμαρικών από την Ιταλία άρχιζαν και μειώνονταν αισθητά και ενώ το 1928 σε ποσότητα έφταναν τα 146.970 κιλά αξίας 2.218.700 δρχ. ,το 1929 έπεσαν στα 96.300 αξία 1.332.200 δρχ. με τάση να εκμηδενιστούν.

Το 1922 ιδρύθηκε και η μεγάλη μακαρονοποιΐα «ΜΙΣΚΟ» στον Πειραιά και το 1953 μεταφέρθηκε στην Πάτρα , η οποία παρήγαγε και παράγει εξαιρετικής ποιότητας ζυμαρικά ακόμα και σήμερα. Άλλες σημαντικές ελληνικές μακαρονοβιομηχανίες σήμερα, εκτός από την «ΜΙΣΚΟ» είναι η «STELLA» ,η «MELISSA» και η «ΗΛΙΟΣ».

2.6.1

ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟ ΖΥΜΑΡΙΚΩΝ «ΜΙΣΚΟ»

Η εταιρεία ζυμαρικών ΜΙΣΚΟ , ιδρύθηκε το 1922 στον Πειραιά. Το 1953 μεταφέρθηκε στην Πάτρα. Βρισκόταν στη συνοικία Μάμου, κοντά στο στάδιο της Παναχαϊκής. Την ίδρυσαν οι Μιχαηλίδης και Κωνσταντίνης. Η έδρα της επιχειρήσεως βρισκόταν στην Αθήνα. Λειτουργούσε με ηλεκτρική δύναμη που προμηθευόταν από την ΔΕΗ και ξόδευε 83.000 κιλοβάτ περίπου τον μήνα την δεκαετία του 1960.

Το εργοστάσιο είχε τρία κύρια τμήματα:α)παραγωγής, β)συσκευασίας και γ)αποθήκης. Συγκεκριμένα:Στο τμήμα παραγωγής το σιμιγδάλι το ανακάτευαν με νερό ορισμένης θερμοκρασίας και αναλογίας και έτσι έφτιαχναν την ζύμη. Η ζύμη έμπαινε στις μήτρες(καλούπια) διαφόρων σχημάτων και έπαιρνε τη μορφή διαφόρων ζυμαρικών. Από εκεί τα έβαζαν στο ξηραντήριο, όπου έμενα 18-48 ώρες και με την επίδραση της θερμοκρασίας αποξηραίνονταν σιγά- σιγά. Κατόπιν μαζεύονταν , κόβονταν, συσκευάζονταν σε πακέτα από το τμήμα συσκευασίας και ύστερα τοποθετούνταν στις αποθήκες όπου τέλος μεταφέρονταν στην κατανάλωση. Για πρώτη ύλη χρησιμοποιούσε σιμιγδάλια ενώ παρήγαγε ζυμαρικά όλων των ειδών: μακαρόνια, κριθαράκι, πεπονάκι, φιδέ κτλ. ενώ η παραγωγή του έφτανε περίπου τους 30 τόνους ημερησίως κατά την δεκαετία του 1960. Το εργοστάσιο αυτό ενίσχυε σημαντικά την οικονομία της Πάτρας και τροφοδοτούσε όλη την Ελλάδα με τα εκλεκτότερα ζυμαρικά της ΜΙΣΚΟ.

Η εταιρεία ήταν αρκετά ευαισθητοποιημένη απέναντι στα κοινωνικά ζητήματα και κοντά στους εργαζομένους της . Πολλές φορές δώριζε ποσότητες ζυμαριών σε ιδρύματα όπως και στις 17-02-1981 που δώρισε 30 κιλά ζυμαρικών στην "Μέριμνα". Το 1980 με απόφαση της Διευθύνσεως της ,παραχώρησε στους εργαζομένους της που μόλις είχαν βγει σε σύνταξη , ζυμαρικά για αυτούς και την οικογένεια τους εφ' όρου ζωής.

Φτάνοντας όμως στο 1989 ,οι εργαζόμενοι εργοστασίου δεν ήταν και τόσο ευχαριστημένοι από τους μισθούς και τις συνθήκες εργασίας που τους πρόσφερε η εταιρεία και προέβησαν σε απεργίες και στάσεις εργασίας ούτως ώστε να τους βελτιωθούν οι μέχρι εκείνη στιγμή αποδοχές τους οι συνθήκες εργασίας κάτω από τις οποίες εργάζονταν. Η εταιρεία όμως δεν υπέγραφε τις συλλογικές συμβάσεις που ζητούσαν οι εργαζόμενοι. Τελικώς ,

στις 10-03-1989 η αναταραχή είχε σταματήσει μετά από υπογραφή διμερούς συλλογικής σύμβασης εργασίας που χορηγούσε στο προσωπικό της εταιρείας αύξηση της τάξεως του 13,4%. Αυτές οι αυξήσεις όμως ,αύξαναν το κόστος εργασίας και κατ' επέκταση και το κόστος των προϊόντων της εταιρείας ,πράγμα που μέσα σε ένα ήδη έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον ,από τις χώρες κυρίως της ΕΟΚ , της μείωναν την ανταγωνιστικότητα (όπως θα δούμε και στο κεφάλαιο 3).

Η ΜΙΣΚΟ το 1991 συγχωνεύτηκε με την ιταλική εταιρεία ζυμαρικών BARILLA λόγω του έντονου ανταγωνισμού που υπήρχε στα προϊόντα του κλάδου από τις χώρες τις ΕΟΚ (και όχι μόνο) και ιδίως των ιταλικών ζυμαρικών που κατέκλυζαν την ελληνική αγορά. Η Κυβέρνηση αυτή την περίοδο

παρότρυνε επίσης και τις ελληνικές επιχειρήσεις να προβούν σε συγχωνεύσεις δίνοντας τους φορολογικά κίνητρα . Τα ελληνικά ζυμαρικά είχαν μεγαλύτερο κόστος παραγωγής από τα

ξένα. Επίσης οι ελληνικές μακαρονοβιομηχανίες δεν είχαν τόσο σύγχρονο και εξελιγμένο μηχανικό εξοπλισμό ,πράγμα που τις καθιστούσε λιγότερο ανταγωνιστικές από τις ξένες και κυρίως τις ιταλικές. Η ΜΙΣΚΟ προέβη στην συγχώνευση κρατώντας όμως την ονομασία της και συνεχίζοντας να παράγει τα προϊόντα της με την δική της "υπογραφή" . Την περίοδο που έγινε η συγχώνευση η εταιρεία απασχολούσε σύμφωνα με πληροφορίες περίπου 400 άτομα.

Το εργοστάσιο το 1999 (10 Σεπτεμβρίου 1999) σταμάτησε να λειτουργεί στην πόλη της Πάτρας. Για αυτόν τον λόγο από την αρχή κυρίως του Σεπτεμβρίου είχαν αρχίσει οι αντιδράσεις από τους εργαζόμενους που δεν ήθελαν να κλείσει το εργοστάσιο και να μείνουν χωρίς δουλειά. Υποστήριζαν πως η Barilla με την υποστήριξη της Κυβέρνησης ,η οποία είχε εγκρίνει την επιδότηση ύψους 1,7 δις περίπου για την δημιουργία του νέου εργοστασίου της εταιρείας, έκλεισαν την ΜΙΣΚΟ στην Πάτρα και δημιούργησαν με αυτό τον τρόπο νέα στρατιά ανέργων. Η διεύθυνση της εταιρείας έδωσε το δικαίωμα στους εργαζομένους του εν λόγω εργοστασίου να επιλέξουν αν θέλουν να ακολουθήσουν την εταιρεία στην Βοιωτία συνεχίζοντας την εργασία τους ή να την διακόψουν, λαμβάνοντας εννέα μισθούς σαν αποζημίωση μόνο αν είχαν υποβάλει αίτηση μέχρι τις 05-09-1999. Αυτό όμως ξεσήκωσε αντιδράσεις στον χώρο των εργαζομένων που υποστήριζαν πως η

επένδυση αυτή στην Βοιωτία ήταν μια απάτη από πλευράς της εταιρείας για να πάρουν τα δισ της επιδότησης και οι περισσότεροι από αυτούς έκαναν κατάληψη στο εργοστάσιο η οποία συνεχίστηκε μέχρι και την διακοπή της λειτουργίας του. Στις 15-09 όμως η ΜΙΣΚΟ με αγωγή της, διεκδικούσε 100.000 δρχ. από το Διοικητικό Συμβούλιο των εργαζομένων λόγω ζημιών που προκάλεσαν κατά την διάρκεια αυτής της κατάληψης στο κτίριο, στα ημιτελή προϊόντα και στις πρώτες ύλες αλλά και λόγω της μείωσης των πωλήσεων που επέφεραν με την ενέργεια τους αυτή. Ορισμένοι εργαζόμενοι ωστόσο που δεν λάμβαναν μέρος στη κατάληψη, ζήτησαν την παρέμβαση της εισαγγελίας για να λυθεί το θέμα αυτό , αλλά επειδή δεν υπήρχε μηνυτήρια αναφορά από πλευράς της εταιρείας , η εισαγγελία δεν μπορούσε να προβεί σε καμία ενέργεια.

Το σωματείο των εργαζομένων της εταιρείας στις 04-09 έστειλε εξώδικο στην εταιρεία που την καλούσε σε συνάντηση στο Εργατικό Κέντρο η οποία όμως δεν πραγματοποιήθηκε , αφού η εταιρεία δεν ήταν διατεθειμένη να συζητήσει κάτω από καθεστώς ομηρίας όπως χαρακτηριστικά είχε δηλώσει. Το σωματείο λίγες μέρες αργότερα κατέφυγε δια του πληρεξουσίου δικηγόρου του, Δημ. Ρήγα, στην Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και κατήγγειλε την Barilla για παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου. Η εταιρεία αφού είχαν κορυφωθεί οι αντιδράσεις των εργαζομένων , δήλωσε πως η απόφαση για την τοποθεσία εγκατάστασης μιας επιχείρησης αποτελεί διευθυντικό δικαίωμα του εργοδότη που προβλέπεται ρητά από την Ελληνική Νομοθεσία και το οποίο δεν μπορεί κανείς να ανατρέψει.

Στις 14-09 ο γενικός διευθυντής της εταιρείας, Α.Γεωργίσης, αναφέρει πως οι λόγοι που οδήγησαν την ΜΙΣΚΟ στο να κλείσει το εργοστάσιο στην Πάτρα ήταν: οι συνθήκες αγοράς οι οποίες δεν ήταν ευνοϊκές , ο ισχυρός ανταγωνισμός στον χώρο των ζυμαρικών, ενώ συνέβαλε και η κακή εργασιακή σχέση με το Διοικητικό Συμβούλιο των εργαζομένων. Όπως είχε πει , από τα τέλη του 1991 που η Barilla αγόρασε το εργοστάσιο της ΜΙΣΚΟ και μέχρι το 1997 διαπιστώθηκε ότι η εταιρεία έχανε την ανταγωνιστικότητα της και έπρεπε να πάρει κάποιες σημαντικές αποφάσεις, δηλαδή ή να φύγει από την χώρα ή να βρει εναλλακτικούς τρόπους που θα της διασφάλιζαν την παραμονή της υπό πιο ανταγωνιστικές συνθήκες. Από την μελέτη προέκυψε η δημιουργία νέας μονάδας στην Θήβα και το σχέδιο αυτό υπήχθη στον αναπτυξιακό νόμο ,γιατί πληρούσε όλες τις προϋποθέσεις και τα κριτήρια που απαιτούσε το Υπουργείο Ανάπτυξης. Πρόσθεσε επίσης πως οι εργαζόμενοι ήταν ενήμεροι για τα σχέδια αυτά και

στις 31-03-99 τους γνωστοποίησαν τις δυνατότητες που είχαν . Δήλωσε πως από τους 155 που ήταν οι εργαζόμενοι στο εργοστάσιο της Πάτρας, οι 113 που αποχώρησαν οικειοθελώς έλαβαν συνολική 856.211.510 δραχ. αποζημιώσεις αντί των 396.103.562 δραχ. που ήταν τα νόμιμα , δηλαδή 460.000.000 δραχ. επιπλέον ενώ οι υπόλοιποι 42 καλέστηκαν από την εταιρεία για να παρουσιαστούν στο νέο εργοστάσιο της Θήβας μέχρι τις 21-09 για να εκπαιδευτούν και να εργαστούν εκεί. Αν παρουσιάζονταν πέρα από αυτήν την ημερομηνία δεν θα γίνονταν δεκτοί από την εταιρεία.

Η οικοπεδική έκταση της εταιρείας αγοράστηκε από όμιλο τροφίμων έναντι δύο δισεκατομμυρίων δραχμών ενώ συνέχισε να λειτουργεί το Κέντρο Διανομής Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδος που βρίσκεται στον Άγιο Βασίλη. Σήμερα στην περιοχή της Αγυιάς ,που βρισκόταν το εργοστάσιο της ΜΙΣΚΟ, έχει χτιστεί γνωστό σούπερ-μάρκετ γερμανικής εταιρείας (Lidl) ενώ δεν υπάρχει τίποτα που να θυμίζει το παλιό εργοστάσιο της εταιρείας.

2.7 ΣΑΠΩΝΟΠΟΙΙΑ- ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΑ - ΟΙΝΟΠΟΙΙΑ

ΣΑΠΩΝΟΠΟΙΙΑ: Τα σαπούνια και τα απορρυπαντικά είναι ουσίες που όταν διαλύονται δίνουν στο νερό την ικανότητα να απομακρύνει τον ρύπο από τις επιφάνειες όπως το ανθρώπινο δέρμα, τα υφάσματα, και άλλα στερεά. Τα σαπούνια είναι τα άλατα με αλκάλια λιπαρών οξέων και λαμβάνονται κατά την αλκαλική υδρόλυση λιπών και ελαίων , αντίδραση γνωστή ως σαπωνοποίηση. Στα σαπωνοποιεία θερμαίνουν μέσα σε μεγάλους λέβητες διάλυμα καυστικού νατρίου και προσθέτουν ίση ποσότητα από έλαιο ή λίπος. Αφού το μείγμα βράζει κάποιες ώρες και γίνει η σαπωνοποίηση , προσθέτουν και άλλο πυκνότερο διάλυμα καυστικού καλίου. Για να απομακρύνουν το αδυνατισμένο πλέον διάλυμα της σόδας “ξεπλένουν” το μείγμα με διάλυμα μαγειρικού άλατος και το σαπούνι μένει από πάνω. Κατόπιν ανακατεύεται με νερό και “ψήνεται”. Όταν πάρει την όψη και την πυκνότητα που πρέπει ,το τοποθετούν σε κατάλληλες θήκες να στεγνώσει και μετά το κόβουν και το σφραγίζουν με την μάρκα του εργοστασίου. Για το αρωματικό σαπούνι προσθέτουν αρωματικές ουσίες και χρώματα.

Το σαπούνι είναι γνωστό τουλάχιστον 2.300 χρόνια. Σύμφωνα με τον Πλίνιο τον Πρεσβύτερο , οι Φοίνικες το παρασκεύαζαν από λίπος κατσίκας και στάχτη ξύλων το 600 π.Χ. και μερικές φορές το χρησιμοποιούσαν στις συναλλαγές τους με τους Γαλάτες. Το σαπούνι ήταν πολύ γνωστό στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Δεν είναι γνωστό αν οι Ρωμαίοι έμαθαν την χρήση και την παρασκευή του από τους αρχαίους λαούς της Μεσογείου ή από τους Κέλτες , κατοίκους της Βρετανίας. Οι Κέλτες που παρήγαγαν το σαπούνι τους από ζωικά λίπη και στάχτες φυτών , ονόμασαν το προϊόν *saipo* , από το οποίο προέρχεται η λέξη σαπούνι .Η σπουδαιότητα του σαπουνιού για πλύσιμο και καθαρισμό δεν αναγνωρίστηκε ουσιαστικά μέχρι τον 2^ο μ.Χ. αιώνα.

Στην Ευρώπη ,η παραγωγή του σαπουνιού κατά τον Μεσαίωνα γινόταν αρχικά στη Μασσαλία , αργότερα στη Γένοβα και μεταγενέστερα στη Βενετία. Στην Κεντρική Ευρώπη είχε χρησιμοποιηθεί περιορισμένα παρόλο που στην Γερμανία παρήγαγαν κάποια ποσότητα.

Κατά τον 19^ο αιώνα η χρήση του ήταν τόσο διαδεδομένη ώστε ο Γερμανός χημικός Γιούστους φον Λήμπιχ υποστήριζε ότι η ποσότητα σαπουνιού που καταναλώνει ένα έθνος , αποτελούσε μέτρο για το βιοτικό του επίπεδο και τον πολιτισμό του.

Η σαπωνοποιία πέρασε από το στάδιο της βιοτεχνίας σε αυτό της βιομηχανίας με την εισαγωγή της μεθόδου Λεμπλάν για την παραγωγή σόδας(ανθρακικού νατρίου)από το κοινό αλάτι το 1790.

Ήδη την δεκαετία του 1970 υπήρχαν πολλές ποικιλίες σαπουνιού και στην χώρα μας. Πολλά εργοστάσια σαπωνοποιίας λειτουργούσαν στην Αθήνα , τον Πειραιά, την Κρήτη, την Κέρκυρα, Μυτιλήνη, Χαλκίδα, Αίγιο, Βόλο ,Πάτρα κτλ.

ΕΛΑΙΟΥΡΓΙΑ: Τα ελαιουργεία είναι η βιομηχανική εγκατάσταση στην οποία γίνεται το λιώσιμο της ελιάς και οι λοιπές εργασίες για την παραγωγή του ελαιόλαδου.

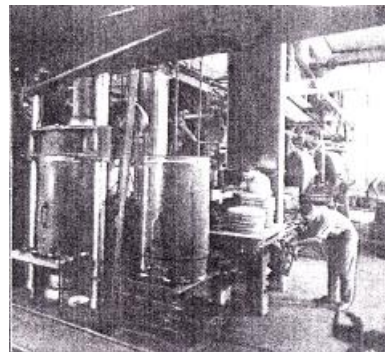
Η μέθοδος συνθλίψεως των ελαίων και πίεσεως τους για την παραλαβή του ελαίου , παρουσιάζουν μεγάλη διαφορά αναλόγως των χωρών και των εποχών. Πάντως σε όλους τους λαούς και όλες τις εποχές ,η κατεργασία των ελαίων άρχισε μέσω της συνθλίψεως τους με την βοήθεια ογκωδών και σκληρών λίθων.

Στην Ελλάδα η διαδικασία αυτή επεκτάθηκε αρκετά και μέσω του πατήματος των ελιών, ειδικότερα στην Κρήτη που το λάδι χρησιμοποιήθηκε για φωτισμό από την τρίτη π.Χ. χιλιετηρίδα. Η μέθοδος αυτή εφαρμόστηκε για πολλά χρόνια και στην Μικρά Ασία και την Βόρειο Ήπειρο. Οι ελιές, οι οποίες ήταν τοποθετημένες μέσα σε έναν λάκκο, βρέχονταν με ζεστό νερό και αφήνονταν έτσι για κάποιες μέρες. Εν συνεχεία τις πατούσαν με τα πόδια πάνω σε λίθινη και σκληρή πλάκα και το λάδι έρεε στα τοποθετημένα δοχεία. Αργότερα η λίθινη πλάκα αντικαταστήθηκε από λίθινη σκάφη, ληνός, η οποία έφερε προς τα κάτω άνοιγμα με στόμιο όπου έρεε το λάδι. Στην Κρήτη ,την Συρία αλλά και αλλού βρέθηκαν αρχαιότατοι ληνοί. Ο αρχαιότερος ληνός που βρέθηκε στην Ελλάδα από τον αρχαιολόγο και γλωσσολόγο Μιχαήλ Δέφνερ ,ανάγεται στην τέταρτη π.Χ. χιλιετηρίδα. Επιπλέον πλησίον της πόλεως Ταμπέσσα της Τύνιδος σώζονταν ερείπια μεγάλου κτιρίου, το οποίο λειτουργούσε σαν ελαιοτριβείο την Ρωμαϊκή εποχή.

Αργότερα οι Έλληνες και οι Ρωμαίοι επιδίωξαν την εξαγωγή του λαδιού μέσω της ισχυρής πίεσεως με διάφορες μεθόδους. Η πιο αρχαία μέθοδος όμως είναι αυτή δια του μοχλού. Μια δοκός μεγάλου μήκους περνούσε μέσα από μια οπή οριζοντίως. Κάτω από την δοκό τοποθετούνταν σάκοι αραιώς υφασμένοι που περιείχαν πολτοποιημένες ελιές και ακολούθως αναρτώνταν μεγάλα βάρη ή και άνθρωποι από το ελεύθερο μέρος της δοκού η οποία συμπιέζε τις ελιές. Το αρχαιότερο πιεστήριο του είδους αυτού εικονίζεται σε αγγείο του 6^{ου} αιώνα. Το σύστημα αυτό διατηρήθηκε σε πολλές χώρες της Ανατολής και της Βόρεια Αφρικής. Από το σύστημα

αυτό του μοχλού, δημιουργήθηκαν δια της εξελίξεως τα κοχλιωτά ελαιοπιεστήρια (βίδες). Ο κοχλίας αυτός καθώς και η περαιτέρω εξελιγή του στο κοχλιωτό ελαιοπιεστήριο ήταν ελληνικής επινοήσεως. Τα υδραυλικά πιεστήρια επινοήθηκαν κατά το 1795 από τον Άγγλο μηχανουργό Μπράχαμ Γιόζεφ και άρχισαν να χρησιμοποιούνται από το 1820, στην Ελλάδα όμως εισήχθησαν πολύ αργότερα. Στα πιο σύγχρονα αργότερα ελαιουργεία, ο διαχωρισμός του λαδιού γινόταν και γίνεται με μηχανές οι οποίες βασίζονται στην αρχή της φυγόκεντρης δυνάμεως. Δια αυτής διαχωρίζονται οι τρεις διαφορετικού βάρους ύλες, λάδι, νερό και μούργα. Τα σύγχρονα ελαιουργεία του 1970 τουλάχιστον, επεξεργάζονταν 750-1500 κιλά ελιάς την ώρα, ενώ τα παραδοσιακά ιπποκίνητα επεξεργάζονταν μόλις 40-50 κιλά.

ΟΙΝΟΠΟΙΙΑ : Η οινοποιία είναι η βιομηχανική παραγωγή του οίνου. Οίνος ή κρασί είναι το προϊόν της τέλεια ή ατελούς ζυμώσεως των νωπών σταφυλιών ή του σπού του σταφυλιού, ενώ αν δεν πληρούνται επακριβώς οι παραπάνω όροι, ο οίνος χαρακτηρίζεται τεχνητός (π.χ από ξερή σταφίδα, από αχλάδια, μήλα κτλ.). Ο ορισμός αυτός καθιερώθηκε από το διεθνές συνέδριο στην Γενεύη του Λευκού Σταυρού το 1909 και κατέστη υποχρεωτικός στα πιο πολλά πολιτισμένα κράτη και μέσα σε αυτά ήταν και η Ελλάδα.

Το πρώτο μέρος που παρασκευάστηκε οίνος φαίνεται να είναι η Δυτική Ασία, σύμφωνα με ενδείξεις, που μέσω των θαλασσοπόρων Φοινίκων έφτασε στην Μεσόγειο, αργότερα το παρέλαβαν οι Έλληνες, μετά οι Ρωμαίοι, η Βόρεια Συρία μέσω της οποίας διαδόθηκε στους Αιγυπτίους, οι Γαλάτες στην Μασσαλία και οι Ίβηρες στην Ισπανία και μέσω των νικηφόρων στρατιών των Ρωμαίων έφτασε μέχρι τον Ρήνο και τον Δούναβη. Σε ποιο ακριβώς μέρος της Ασίας πρωτοφτιάχτηκε ο οίνος είναι άγνωστο. Η Βίβλος πάντως αναφέρει πως ο Νώε ήταν αυτός που ανακάλυψε πρώτος τον οίνο μετά τον κατακλυσμό, ενώ στα ομηρικά έπη αναφέρεται ο οίνος στην καθημερινή τροφή.

Οι οίνοι διακρίνονται σε λευκούς και ερυθρούς ανάλογα με το χρώμα τους, και σε ξηρούς, γλυκούς ή επιδόρπιους και αφρώδεις ανάλογα με την ζύμωση τους. Η παρασκευή του οίνου βασίζεται στην ιδιότητα που έχουν ορισμένοι μύκητες (ζαχαρομύκητες) να μετατρέψουν το ζάχαρο του μούστου σε οινόπνευμα για να τραφούν. Τα σπόρια των ζαχαρομυκήτων βρίσκονται στον αέρα ή επάνω στα σταφύλια και έτσι θα βρεθούν μέσα στον μούστο. Όταν

η θερμοκρασία του μούστου είναι κατάλληλη οι ζαχαρομύκητες διασπούν το ζάχαρο του σε οινόπνευμα και διοξείδιο του άνθρακα και έτσι αρχίζει η ζύμωση του μούστου. Πιο συγκεκριμένα μετά την έκθλιψη των σταφυλιών και την αποφλοίωση τους ο μούστος φιλτράρεται και στη συνέχεια διοχετεύεται σε μια δεξαμενή ζύμωσης. Εκεί παρασκευάζεται το λευκό κρασί. Για την παραγωγή του ροζέ, ο μούστος φυλάσσεται σε μια δεξαμενή ζύμωσης μαζί με τα στέμφυλα. Ακολούθως φιλτράρεται και εμφιαλώνεται.

Η Ελλάδα κατά την μεσοπολεμική περίοδο παρήγαγε πολύ καλής ποιότητας ερυθρούς οίνους κυρίως στα νησιά Σαντορίνη, Πάρο, Κέρκυρα, Κεφαλονιά, Λευκάδα, Κύμη αλλά και σε πολλές περιοχές της Στερεάς Ελλάδας, της Θεσσαλίας και της Μακεδονίας. Επίσης παρήγαγε άριστους λευκούς ξηρούς οίνους στις περιοχές Αττική, Μέγαρα, Αίγινα, Σαλαμίνα, Εύβοια, Πελοπόννησο κτλ. Ο οίνος για την Ελλάδα αποτελούσε εθνικό προϊόν και παραγόταν ετησίως φτάνοντας τα 3.000.000 εκατόλιτρα αξίας περίπου 1.500.000.000 δρχ. όντας ευνοημένη η χώρα μας από το κλίμα και το έδαφος. Οι ελληνικοί οίνοι εξάγονταν σε σημαντικές ποσότητες στο εξωτερικό και κυρίως στην Γαλλία, Γερμανία, Αγγλία, Αίγυπτο κτλ. Ωστόσο, σημαντικότατο ρόλο για αυτήν την ανάπτυξη της οινοποιίας μας από το 1850 και μετά, έπαιξε η κρίση της σταφίδας. Έτσι, κάθε φορά που παρουσιαζόταν κάποιο απούλητο πλεόνασμα, ακολουθούσε η δημιουργία οινοποιείων και οινοπνευματοποτείων. Η Πάτρα που ήταν πρωτεύουσα της σταφιδικής οικονομίας, ήταν η πρώτη που στράφηκε προς τις δραστηριότητες μιας βιομηχανικής μετατροπής.

Η πρώτη μεγάλη οινοποιία που ιδρύθηκε για να βγάλει την σταφιδική οικονομία από την κρίση, ήταν στην Πάτρα το 1858 και αργότερα, το 1873, έχουμε και την ίδρυση της Αχάια Κλάους που υπάρχει και σήμερα. Με την οινοποιία ασχολήθηκε και η ΒΕΣΟ.

Καθώς όμως τα χρόνια περνούσαν και διαδίδονταν και άλλα ποτά σε μεγάλη κλίμακα, τα κρασιά της πατρίδας μας δεν μπορούσαν να διατεθούν τόσο εύκολα.

Εικ.1) Εργοστάσιο ελαιουργίας κατά το 1570 (Πηγή: Νεώτερον Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό "ΗΛΙΟΥ", εκδόσεις της εγκυκλοπαιδικής επιθεωρήσεως "ΗΛΙΟΣ", Αθήνα)

Εικ.2) Εγκαταστάσεις ελαιουργείου την δεκαετία του 1970 (Πηγή: η ίδια με την παραπάνω)

Εικ.3) Πηγή: αρχείο δικό μας "Καρρά Βασιλική & Λιάπη Αριστέα"

Εικ.4&5) Παραδοσιακός τρόπος παραγωγής κρασιού(Εγκυκλοπ. Θησαυρός Γνώσεων του Χ.Μηχιώτη)

2.7.1 Β.Ε.Σ.Ο(Βιομηχανία Ελαίων,Σαπώνων & Οινοπνευμάτων)

Η εταιρεία ΒΕΣΟ προέκυψε από την εταιρεία «Κ.Α.Αλεξόπουλος&Σία» που δραστηριοποιείτο στη περιοχή από την δεκαετία του '20 (1922).

Αρχικά ο Αλεξόπουλος με οκτώ άλλους συνεταίρους συνέστησε τη βιομηχανία «Παλλάς Αθηνά» την παραγωγή ελαίων, Πυρηνελαίων, σαπώνων, οίνων και οινο- (ετικέτα αποστάγματος οίνου ΒΕΣΟ) πνευμάτων με τις πρώτες του

εγκαταστάσεις στη θέση «Κρύα» Ιτεών.

Η εταιρεία ΒΕΣΟ ιδρύθηκε το 1930 ενώ το 1957 η εταιρεία επέκτεινε τις εγκαταστάσεις της με ένα επιπλέον εργοστάσιο και με την σειρά της βοηθά την περαιτέρω βιομηχανική ανάπτυξη της πόλεως. Στα δύο συγκροτήματα της, στην Ακτή Δυμαίων, το εργατικό δυναμικό που απασχολούσε έφτασε τους 700 εργαζομένους τις δεκαετίες του '60 και του '70, παράγοντας προϊόντα που την οδήγησαν στην μεγαλύτερη ακμή της, κατά τις δεκαετίες αυτές. Συνεχίζοντας την πολύ καλή της πορεία η εταιρεία το 1972 αναγγέλλει την επέκταση των οινοποιείων της σε μια περίοδο που η βιομηχανική ανάπτυξη της Πάτρας ήταν σε πολύ καλά επίπεδα. Τα εργοστάσια της κινούνταν με ηλεκτρική ενέργεια την οποία προμηθευόταν από τη ΔΕΗ μέσω του Γλαύκου. Το πρώτο εργοστάσιο είχε τα εξής τμήματα:α)οινοπνευματοποιείο, β)σταφιδίνης, γ)πυρηνελαιουργείο, δ)ραφινερία(εξευγενισμού) λαδιών ε)σαπουνοποιείο στ)σπορελαιουργείο ενώ το δεύτερο εργοστάσιο είχε:α) οινοποιία και β)παραγωγής αμύλου και γλυκόζης.

Οι πρώτες ύλες που χρησιμοποιούσε ήταν: ξερή σταφίδα ,σούμα, μέλασσα, χαρούπια, απόσυκα, ελαιοπυρήνες, φοινικοπυρήνες, διάφορα λάδια, σταφύλια διαφόρων ποιοτήτων, αραποσίτι ενώ τα προϊόντα που παρήγαγε(τα αναφέρουμε πιο αναλυτικά από ότι παραπάνω) ήταν: οινόπνευμα καθαρό ποτοποιίας, αρωματοποιίας και φωτιστικό ,πυρηνέλαια, πυρηνέλαιο ραφινέ ,καλαμποκέλαιο ραφινέ ,φοινικοπύρηνελαιο ραφινέ, σαπούνια κοινά, σαπούνια αρωματικά, κρασιά διαφόρων ποιοτήτων(ξερά, ρετσίνα, ημίγλυκα, μαυροδάφνη, βερμούτ,κτλ.), κόρν-φλάουρ, άμυλο υφαντουργίας, γλυκόζη ζαχαροπλαστικής, γλυκόζη χαλβαδοποιίας και ζωοτροφές πρωτεϊνούχες.

Τα εργοστάσια ΒΕΣΟ ,σύμφωνα με τα στοιχεία της δεκαετίας του 1960,είχαν όλα τα απαραίτητα μηχανήματα για μια εκσυγχρονισμένη κατεργασία και παραγωγή όλων των προϊόντων που παρήγαγαν. Αναλυτικότερα:

α)Στο οινοπνευματοποιείο υπήρχαν μηχανήματα που εκχύλιζαν τις πρώτες ύλες (ξερή σταφίδα ,σούμα, μέλασσα, χαρούπια και απόσυκα), μηχανήματα που γινόταν η οινοποιητική ζύμωση του μούστου και μηχανήματα που γίνεται η απόσταξη για το οινόπνευμα. β)Στο τμήμα σταφιδίνης γινόταν η εκχύλιση της σταφίδας , επεξεργασία εξευγενισμού του μούστου και

Άποψη του συγκροτήματος αρχές της δεκαετίας του '80
(φωτογ.Π.Χολιαστός-αρχείο ΣΒΠ&ΔΕ)

συμπύκνωση στο κενό σε ειδικούς συμπυκνωτήρες. γ)Στο πυρηνελαιουργείο πρώτα ξεραίνονταν οι ελαιοπυρήνες. Κατόπιν ,περνούσαν από εκχυλιστήρες, όπου με ειδική βενζίνη έβγαине ένα υγρό το οποίο αποσταζόταν και έβγαине το πυρηνέλαιο. δ)Στη ραφινερία ελαίων με ειδικά μηχανήματα γινόταν εξουδετέρωση του λαδιού , αποχρωματιζόταν και αφαιρούταν κάθε οσμή του. ε)στο σαπυνοποιείο ,τα λάδια έμπαιναν σε μεγάλα καζάνια για να γίνουν σαπούνι. Το σαπούνι αυτό πήγαιναν στο ζυμωτήριο όπου γινόταν όλο ομογενές. Πάγωνε, κοβόταν με ειδικά κοπτήρια, σφραγιζόταν με την φίρμα του εργοστασίου και τέλος το τοποθετούσαν σε κιβώτια. στ)Στο σπορελαιουργείο γινόταν η λειοτρίβηση του αραποσιτιού και εκχυλιζόταν το σπορέλαιο. ζ)Στο οινοποιείο του δεύτερου εργοστασίου σε μηχανήματα τα σταφύλια πολτοποιούντουσαν αφού προηγουμένως είχαν αφαιρεθεί τα τσέγκουρα. Ο πολτός αυτός έμπαινε σε ειδικά πιεστήρια και έβγαине ο μούστος. η)Στο τμήμα αμύλου και γλυκόζης το αραποσίτι βρεχόταν και κατόπιν τριβόταν σε διάφορα μηχανήματα και έβγαине το άμυλο για πρωτεϊνούχες ζωοτροφές.

Η ΒΕΣΟ, κατά την δεκαετία του 1960, παρήγαγε κατά μέσο όρο τον χρόνο περίπου 1800 τόνους οινόπνευμα, 400τόνους σαπούνια και 900 τόνους άμυλο . Αντιμετώπιζε όμως δυσκολία στην

προμήθεια της ύλης ελαιοπυρήνος , λαμβάνοντας υπ όψιν ότι η συνολική παραγωγή της περιφέρειας μας ανερχόταν σε εποχή πλούσιας ελαιοπαραγωγής στα 12.000.000 κιλά και σε εποχή φτωχή στα 7.000.000 κιλά. Η ΒΕΣΟ όμως με σύγχρονα εγκατεστημένα μηχανήματα της μπορούσε να επεξεργαστεί περίπου 40.000.000 κιλά ελαιοπυρήνων και 7.000.000 ελαιοσπορους. Επιπλέον, μέρος των ελαιοπυρήνων της περιφέρειας διοχετευόταν και σε άλλα εργοστάσια της Ελευσίνας, του Πύργου, του Αιγίου κτλ και η εταιρεία ήταν υποχρεωμένη να προμηθεύεται από άλλες περιφέρειες τα 2\3 των αναγκαίων πρώτων υλών , με αποτέλεσμα να επιβαρύνεται με υπέρογκα μεταφορικά έξοδα ,λαμβανομένου υπ όψιν ,ότι τα έξοδα του λιμανιού της Πάτρας ήταν διπλάσια εν συγκρίσει με τα άλλα λιμάνια της χώρας (Πειραιά, Καλαμάτας, Ζακύνθου, Ελευσίνας κτλ.).

Είχε πρατήρια στην Πάτρα, στην Αγίου Ανδρέου και στην Αθήνα στην Σοφοκλέους 53. Επίσης η ΒΕΣΟ ενθάρρυνε και ενίσχυε όσους ήθελαν από το εργατικό προσωπικό της να ολοκληρώσουν την δημοτική εκπαίδευση και να συνέχιζαν σε νυχτερινά γυμνάσια ή τεχνικές σχολές.

Η ΒΕΣΟ αποτελούσε έναν από τους σοβαρότερους παράγοντες που ενίσχυαν την οικονομία της Πάτρας και όλης της Ελλάδας, όμως τα οικονομικά προβλήματα που παρουσιάστηκαν στην πορεία ,οδήγησαν σε μειώσεις της παραγωγής και του προσωπικού και έκλεισε οριστικά το 1986. Κλείνοντας το εργοστάσιο, απασχολούσε, σύμφωνα με τον Σύνδεσμο Βιομηχάνων Πελοποννήσου & Δυτικής Ελλάδος, περίπου 180 άτομα.

Εικ.1.ΒΕΣΟ Α.Ε,ακτή
δυμαίων(Πηγή:Ν.Σαραφόπουλος)

Εικ.2. Μέρος από το κεντρικό κλιμακοστάσιο
(δεκαετία 1990)(Πηγή:"Πάτρα" του Παναγ.Σωτηρόπουλου)

Εικ.3. ΒΕΣΟ αρχές της δεκαετίας
του 2000 (Πηγή:"Πάτρα" του
Παναγ.Σωτηρόπουλου)

Εικ.4.ΒΕΣΟ αρχές δεκαετίας
του 1990(Πηγή:"Πάτρα" του Παναγ.Σωτηρόπουλου)

Εικ.5.Σημερινή άποψη του συγκροτήματος(Πηγή:Βιομηχανικά Κτίρια ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007,φωτογ.Ν.Ψαθογιαννάκης&Β.Πέττας)

Εικ.6.Σημερινή άποψη του συγκροτήματος (Πηγή:Βιομηχανικά Κτίρια ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007,φωτογ.Ν.Ψαθογιαννάκης&Β.Πέττας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΟΙ ΛΟΓΟΙ ΠΟΥ ΕΚΛΕΙΣΑΝ ΑΥΤΕΣ ΟΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΕΣ ?

Δεν είναι τυχαίο που όλες οι βιομηχανίες που μελετάμε στην παρούσα εργασία έκλεισαν την δεκαετία του 1980 και 1990.

Η «ΒΕΣΟ» έκλεισε το 1986, η «ΜΙΣΚΟ» το 1999, οι «Μύλοι Αγίου Γεωργίου» το 1990, ο «Ε.Γ.Λαδόπουλος» το 1991, η «Πειραιϊκή-Πατραϊκή» το 1993, η «Πιρέλλι» το 1993 η «Αχαϊκή Α.Ε» το 1982 και ο «Μάμος» το 1980 καθώς και πολλές άλλες ακόμα βιομηχανίες που δεν μελετώνται σε αυτή την εργασία.

Ξεκινώντας την ανάλυση μας και ψάχνοντας το γιατί και τις αιτίες που οδήγησαν αυτές τις βιομηχανίες να προβούν σε διακοπή της λειτουργίας τους ,πρέπει να πούμε ότι το 1973 η οικονομία της Ελλάδος όπως και η παγκόσμια οικονομία άλλωστε, εισήλθε σε ύφεση. Εμφανίστηκε η πετρελαιϊκή κρίση που λόγω της ανόδου του πετρελαίου οι τιμές των προϊόντων εκτινάχθηκαν στα ύψη. Η παγκόσμια αυτή ύφεση ήταν πηγή πολλών προβλημάτων που ακολούθησαν με αποτέλεσμα και την κρίση στην μεταποίηση τις δεκαετίες 1980 και αρχές 1990. Τα αποτελέσματα αυτής της ύφεσης άρχισαν να γίνονται περισσότερο αισθητά στον βιομηχανικό κόσμο της χώρας μας μετά το 1978 που παρατηρείται το φαινόμενο των προβληματικών επιχειρήσεων.

✚ α) Το επαχθές κόστος χρηματοδότησης ήταν μια από τις αιτίες που αυτές οι βιομηχανίες αντιμετώπισαν προβλήματα με αποτέλεσμα να βρεθούν υπερχρεωμένες και β) να σταματήσουν να κάνουν επενδύσεις για την ανάπτυξη τους . Συγκεκριμένα , το ποσό των κεφαλαίων που διατέθηκε μέσα από το τραπεζικό σύστημα στη βιομηχανία την δεκαετία 1970 και αρχές 1980 δεν μειώθηκε ,όμως οι όροι δανειοδότησης χειροτέρευαν με την σοβαρή άνοδο των επιτοκίων. Οι τράπεζες και το ίδιο το Κράτος παρότρυναν αυτές τις βιομηχανίες να πάρουν δάνεια προς ενίσχυση και εκσυγχρονισμό των εγκαταστάσεων τους , έτσι ώστε να παράγουν ποιοτικότερα προϊόντα για να μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τον αυξημένο ανταγωνισμό των χωρών, κυρίως της ΕΟΚ ,αφού το 1981 η Ελλάδα θα εντασσόταν ολοκληρωτικά στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Οι βιομηχανίες αυτές δανείστηκαν μεγάλα ποσά για αυτόν τον λόγο, αλλά σε περίοδο που οι όροι δανειοδότησης ήταν καλοί και τις σύμφεραν ,σύμφωνα με τα κέρδη τους, να προχωρήσουν σε αυτού του είδους τα επιχειρηματικά ανοίγματα. Η Πειραιϊκή –Πατραϊκή μόνο , την τριετία 1973-1976 είχε σχεδιάσει επέκταση και εκσυγχρονισμό

των εγκαταστάσεων της, συνολικής αξίας 1.500.000.000 δρχ. και το μεγαλύτερο μέρος του ποσού αυτού προερχόταν φυσικά από δανεισμό. Επίσης και η ΒΕΣΟ είχε επεκτείνει τις εγκαταστάσεις των οινοποιείων της το 1972 και μεγάλο μέρος του ποσού για αυτή την επέκταση προερχόταν από το Τραπεζικό σύστημα. Το ίδιο συνέβη και με τις επιχειρήσεις Λαδόπουλου που προέβησαν σε εκσυγχρονισμό των μηχανών τους το 1978. Οι όροι όμως δανειοδότησης χειροτέρευαν λόγω της ύφεσης και τα επιτόκια διπλασιάστηκαν ξαφνικά και απότομα μέσα σε ένα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, πράγμα που δεν αναμενόταν από τους επιχειρηματίες. (Χαρακτηριστικά να αναφέρουμε πως το 1975 το επιτόκιο βραχυπρόθεσμου δανεισμού ήταν 11,9% ενώ το 1980 έφτασε στο 21%). Χρηματοδότηση από τις τράπεζες οι βιομηχανίες χρειάζονταν και εξαιτίας της πετρελαϊκής κρίσης που ανέβασε κατά πολύ τις τιμές των πρώτων υλών που χρησιμοποιούσαν τα εργοστάσια αυτών των βιομηχανιών και έβγαλε εκτός προϋπολογισμού τις επιχειρήσεις αυτές και για να καλύψουν την διαφορά αυτή χρειάστηκε χρηματοδότηση από τις τράπεζες. Οι παραπάνω λόγοι (διπλασιασμός των επιτοκίων και η πετρελαϊκή κρίση) δεν άφησαν μεγάλα περιθώρια κερδών στις βιομηχανίες αυτές για να εξοφλούν τα μεγάλα ληξιπρόθεσμα χρέη προς τις τράπεζες. Αποτέλεσμα αυτού ήταν οι περισσότερες από τις παραπάνω βιομηχανίες να υπερχρεωθούν.

✚ Άλλη αιτία ήταν η αδυναμία περιορισμού του πλεονάζοντος προσωπικού λόγω κυβερνητικών και νομοθετικών εμποδίων για να μην αυξηθεί η ανεργία σε μια τέτοια καμπή για την ελληνική οικονομία που θα χειροτέρευε την κατάσταση. Οι παραπάνω βιομηχανίες όμως, ορισμένο από το προσωπικό τους δεν το χρειάζονταν ειδικά σε μια τέτοια χρονική στιγμή που ήδη λόγω των διπλασιασμένων επιτοκίων και την ύφεσης ήταν υπερχρεωμένες και το πλεονάζον προσωπικό τους αύξανε τα ήδη μεγάλα τους έξοδα. Το πρόβλημα εντάθηκε και με την παρουσία του έντονου ανταγωνισμού αργότερα από τις άλλες χώρες που η ζήτηση των εν λόγω βιομηχανιών άρχισε να μειώνεται. Το πρόβλημα όμως του πλεονάζοντος προσωπικού ήρθαν να οξύνουν και οι πιέσεις των συνδικαλιστικά οργανωμένων εργαζομένων των βιομηχανιών αυτών για αύξηση των μισθών τους για να μπορέσουν να διατηρήσουν την αγοραστική δύναμη του εισοδήματός τους λόγω του αυξημένου πληθωρισμού. Και αυτό έγινε σε μια χρονική περίοδο που ένα σημαντικό μέρος προϊόντων των βιομηχανιών αυτών ήταν να

φύγει για το εξωτερικό. Τις αυξήσεις αυτές οι βιομηχανίες αναγκάστηκαν να τις κάνουν σε κάποιο βαθμό. Η αύξηση του κόστους εργασίας όμως επόμενο ήταν να αυξήσει και τις τιμές των προϊόντων αυτών των βιομηχανιών και να μειώσει την ανταγωνιστικότητα τους όχι μόνο εγχωρίως αλλά και διεθνώς και οι εξαγωγές που αναφέρθηκαν παραπάνω να υποστούν κάμψη. Αυτός ο παράγοντας θα μειώσει την ανταγωνιστικότητα των βιομηχανιών αυτών σε μεγάλο βαθμό όπως θα δούμε και πιο κάτω

✚ Άλλη σημαντικότερη αιτία , ήταν ο σκληρός ανταγωνισμός από τις χώρες τις ΕΟΚ και η μείωση της προστασίας της εγχώριας αγοράς που επήλθε από την ένταξη της χώρας στην Κοινότητα. Η Ελλάδα ,ως γνωστόν, υπέγραψε σύνδεση με τις χώρες τις ΕΟΚ το 1961 η οποία άρχισε να ισχύει από το 1962. Το 1981 όμως ήταν το έτος που η χώρα μας εντάχθηκε εξ ολοκλήρου στην ΕΟΚ. Όλα αυτά τα χρόνια μέχρι την ένταξη της υπήρχε προστασία της εγχώριας αγοράς, ίσως κάπως μειωμένη αλλά υπαρκτή. Το 1981 όμως οι εισαγωγικοί δασμοί που προστάτευαν την ελληνική αγορά καταργήθηκαν και τα προϊόντα των χωρών της ΕΟΚ πλημμύρισαν την εγχώρια αγορά. Αυτό φυσικά είχε ξεκινήσει από την υπογραφή σύνδεσης της Ελλάδας με την ΕΟΚ αλλά όχι σε τόσο έντονο βαθμό. Πολλά από τα προϊόντα των χωρών αυτών ήταν πιο ποιοτικά από των δικών μας βιομηχανιών , γιατί η τεχνολογία που χρησιμοποιούσαν ήταν υψηλότερου επιπέδου από ότι των περισσότερων βιομηχανιών που εξετάζουμε (π.χ. Μάμου, το εργοστάσιο φανελοποιίας του Μαραγκόπουλου, κάποιες εγκαταστάσεις της ΒΕΣΟ , Μύλοι Αγ. Γεωργίου) που δεν ήταν και τόσο σύγχρονα όσο θα έπρεπε. Όλες οι βιομηχανίες που εξετάζουμε σταμάτησαν τις επενδύσεις γύρω στο 1975 λόγω των άσχημων όρων χρηματοδότησης (που αναφέραμε και παραπάνω) σε αντίθεση με πολλές από τις υπόλοιπες χώρες της Κοινότητας που συνέχιζαν τις επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό τους. Οι χώρες αυτές επίσης δεν είχαν και τόσο μεγάλο εργατικό κόστος πράγμα που σημαίνει ότι μπορούσαν να πουλήσουν τα προϊόντα τους φθηνότερα από τις δικές μας βιομηχανίες. Έτσι οι παράγοντες ποιότητα και τιμή έκανε τους Έλληνες καταναλωτές να στραφούν ,κυρίως μετά το 1978, στην εισαγωγή προϊόντων από τις χώρες της ΕΟΚ και αυτό παρατηρείται κυρίως στους κλάδους των τροφίμων, του χαρτιού και της υφαντουργίας . Επίσης ,οι ξένες επιχειρήσεις διέθεταν ολοκληρωμένες τεχνικές μάρκετινγκ, ανώτερες των ελληνικών

βιομηχανιών, που τραβούσαν σαν μαγνήτης τους Έλληνες καταναλωτές. Αυτό όμως ήταν το ένα σκέλος του τομέα ανταγωνιστικότητα. Μια άλλη ανταγωνιστική απειλή εμφανίστηκε κυρίως από τις χώρες της ανατολής αλλά και της λατινικής Αμερικής (Ταϊβάν, Ν. Κορέα, Βραζιλία, Αργεντινή κτλ.) που διέθεταν στην αγορά προϊόντα πολύ χαμηλής τιμής επειδή είχαν την δυνατότητα να παράγουν με πολύ χαμηλό κόστος παραγωγής. Αυτοί επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τις βιομηχανίες εντάσεως εργασίας όπως αυτές της κλωστοϋφαντουργίας (Πειραιϊκή-Πατραϊκή, Μαραγκόπουλου, Αχαϊκή Α.Ε). Έτσι, ο ανταγωνισμός έγινε οξύς και οι εγχώριοι καταναλωτές κατακλεισμένοι από νέα προϊόντα έπρεπε να διαλέξουν ανάμεσα σε ελληνικά και ξένα, ανάλογα με το τι τους σύμφερε και μάλιστα σε μια περίοδο που ο πληθωρισμός είχε φτάσει σε υψηλά επίπεδα.

✚ Άλλη μια αιτία είναι, η ανεπάρκεια κορυφαίας διοίκησης και αυτό εμφανίζεται κυρίως μετά τον θάνατο των ιδρυτών των εν λόγω βιομηχανιών. Στα διοικητικά συμβούλια των επιχειρήσεων αυτών συμμετείχαν πολλά άτομα που ανήκαν στον στενό οικογενειακό κύκλο της οικογένειας των ιδρυτών. Πολλοί από αυτούς πολλές φορές δεν είχαν την ικανότητα ή και την γνώση να αντεπεξέλθουν στα προβλήματα που παρουσιάζονταν και ένας λόγος που μπορεί να βρίσκονταν εκεί ίσως και να ήταν η ενίσχυση της ψήφου του Προέδρου της εταιρείας έναντι των υπολοίπων μετόχων. Αποτέλεσμα αυτού ήταν με τον θάνατο των ιδρυτών, οι διάδοχοι να αντιμετωπίζουν προβλήματα στην διοίκηση των επιχειρήσεων και να πουλάν μερίδιο μετοχών και εγκαταστάσεις. Παραδείγματα αποτελούν οι βιομηχανίες Πειραιϊκή –Πατραϊκή, ο Μαραγκόπουλος, ο Λαδόπουλος. Στα τέλη της δεκαετίας του 1970 που πέθανε ο Γεώργιος Μαραγκόπουλος, υιός του ιδρυτή της εταιρείας, και Πρόεδρος έγινε η σύζυγός του Μαρία, η εταιρεία αντιμετώπισε πολλά προβλήματα και άρχισε να πουλά τις εγκαταστάσεις της σε ενδιαφερόμενους και να απολύει προσωπικό. Το 1984 ήταν το έτος που πέθανε ο Πρόεδρος της εταιρείας Χρ.Κατσάμπας. Το 1984 ήταν και το έτος που η Πειραιϊκή-Πατραϊκή μπήκε στο σύνολο των προβληματικών επιχειρήσεων. Το 1968 ο Ευάγγελος Λαδόπουλος, ιδρυτής της ομώνυμης εταιρείας, πέθανε και τον επόμενο χρόνο την εταιρεία ανέλαβε ο υιός του Γεώργιος. Η επιχείρηση άρχισε να αντιμετωπίζει προβλήματα και το 1976 η πλειοψηφία των μετοχών της πέρασε στην Εθνική Τράπεζα λόγω υπερχρέωσης.

3.2 ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΟΙΕΣ ΟΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ ΑΥΤΩΝ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΗΣ ΠΑΤΡΑΣ

«Βιομηχανικός κολοσσός η Χαρτοποιία Λαδόπουλου»
«Σύγχρονοι ήρωες ο Χριστόφορος Κατσάμπας και ο Σταμούλης Στράτος που σεμνύνεται το κράτος μας»
«Κτιριακό μεγαθήριο το εργοστάσιο της Pirelli με εξαιρετική πορεία»
«Αξιόλογες οι επιτεύξεις της Πειραιϊκής-Πατραϊκής»
«Εθνική βιομηχανία η Πειραιϊκή-Πατραϊκή»
«Εξαιρετικές οι επιδόσεις των επιχειρήσεων Β.Μαραγκόπουλος»,
«Σημαντική η πορεία της ΜΙΣΚΟ που παράγει τα εκλεκτότερα ζυμαρικά στην Ελλάδα» ,λόγια που γράφτηκαν πολλές φορές από τις τοπικές εφημερίδες αλλά και από τα δελτία του Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Πάτρας, μαρτυρώντας την μεγάλη συμβολή ,όλα αυτά τα χρόνια, αυτών των βιομηχανιών στην αχαϊκή πρωτεύουσα αλλά και στην Ελλάδα γενικότερα.

Οι βιομηχανίες που μελετάμε σε αυτήν την εργασία, επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό την πόλη της Πάτρας με την παρουσία τους ,επιφέροντας σημαντικές αλλαγές στον οικονομικό της ιστό. Οι αλλαγές αυτές στην οικονομία της πελοποννησιακής πρωτεύουσας ήταν σημαντικές και την βοήθησαν να αναπτυχθεί και να παραμείνει για πολλά χρόνια το μεγαλύτερο βιομηχανικό κέντρο της Πελοποννήσου και ένα από τα μεγαλύτερα ολόκληρης της χώρας. Η επίδραση τους όμως δεν ήταν μόνο θετική αλλά και αρνητική.

ΘΕΤΙΚΕΣ :

✚ Οι βιομηχανίες αυτές βοήθησαν στην μείωση της ανεργίας της Πάτρας αλλά και της Ελλάδας γενικότερα.

Αποτέλεσαν πόλο έλξης για πολλούς άνεργους .Οι άνεργοι αυτοί που στην πορεία αποτέλεσαν το εργατοϋπαλληλικό προσωπικό αυτών των βιομηχανιών ,προέρχονταν στη πλειοψηφία τους από την πόλη της Πάτρας, και το γεγονός αυτό βοήθησε να μειωθούν αισθητά τα επίπεδα της ανεργίας της. Η πόλη μας την περίοδο 1953-1967 αναπτυσσόταν οικονομικά με ρυθμούς κοντά στο 10% ετησίως, είχε σχεδόν μηδενική ανεργία, και παρουσίαζε υψηλούς δείκτες ευημερίας, στα οποία είχε συμβάλει σε μεγάλο βαθμό και η ύπαρξη των βιομηχανιών αυτών που το συγκεκριμένο διάστημα βρίσκονταν στην ακμή της πορείας τους. Πολύς κόσμος όμως και από την υπόλοιπη

Ελλάδα, κυρίως όταν αυτές οι βιομηχανίες χρειάζονταν περαιτέρω προσωπικό, ερχόταν στην Πάτρα για βρει δουλειά. Πολλοί πρόσφυγες της Μικρασιατικής καταστροφής επίσης που έσπευσαν στην Ελλάδα αναζητώντας εργασία ,απορροφήθηκαν αργότερα από τα εργοστάσια αυτά. Μεγάλο μέρος των εργατών αυτών που έβρισκαν εργασία στις εν λόγω βιομηχανίες (κυρίως στην κλάδο της κλωστοϋφαντουργία ,Πειραιϊκή-Πατραϊκή, Μαραγκόπουλος και Αχαϊκή Α.Ε) ήταν γυναίκες . Μόνο το 1961 προσλήφθηκαν από τις βιομηχανίες της Πάτρας 7.622 άτομα, το 1962 προσλήφθηκαν 7.371 ενώ το 1963 προσλήφθηκαν 7.000 περίπου άτομα. Το 1975 οι δυναμικότεροι κλάδοι ,λαμβάνοντας υπ' όψιν την συμμετοχή τους στην συνολική απασχόληση ήταν της κλωστοϋφαντουργίας (στην οποία άνηκαν και η Πειραιϊκή-Πατραϊκή, η Αχαϊκή Α.Ε και ο Β.Μαραγκόπουλος), του χάρτου(στον οποίο άνηκε ο Ε.Γ.Λαδόπουλος), του ελαστικού (στον οποίο άνηκε η Pirelli) αλλά και των ποτών (στον οποίο άνηκαν η ΒΕΣΟ και ο Μάμος). Λίγοι από τους εργάτες που προσλάμβαναν οι επιχειρήσεις αυτές ήταν ειδικευμένοι ενώ οι περισσότεροι ήταν ανειδίκευτοι και έπρεπε να εκπαιδευτούν, όπως και γινόταν άλλωστε. Με την συνεχή εργασία τους ακόμα και οι ανειδίκευτοι εργάτες, μέσω και της εκπαίδευσως που τους παρείχαν αυτές οι βιομηχανίες ,απέδιδαν πολύ περισσότερο και η παραγωγικότητα τους αυξανόταν αρκετά, η οποία είχε τελικό αντίκτυπο και στην πορεία των βιομηχανιών.

✚ Οι βιομηχανίες αυτές βοήθησαν στην ανάπτυξη του λιμένα της Πάτρας.

Οι εν λόγω βιομηχανίες μετέφεραν τα προϊόντα τους σε μεγάλο βαθμό μέσω του λιμανιού της Πάτρας. Έκαναν τις εξαγωγές των προϊόντων τους προς ξένα κράτη καθώς επίσης και προς τις υπόλοιπες ελληνικές πόλεις, αλλά και τις εισαγωγές των πρώτων υλών τους .Μόνο το 1972-73 η Πειραιϊκή-Πατραϊκή είχε ήδη συμπληρώσει εικοσαετή εξαγωγική προσπάθεια, παρόλες τις δυσχέρειες και τον ανταγωνισμό των χωρών της ΕΟΚ αλλά και των υπόλοιπων χωρών, και οι εξαγωγές της ήταν πολύ μεγαλύτερες από τις πωλήσεις στην εγχώρια αγορά. Ο μεγαλύτερος όγκος αυτών των εξαγωγών γινόταν μέσω του λιμανιού της πόλης. Αυτό βοήθησε αρκετά στην κίνηση του . Ένα όμως αρνητικό σημείο σχετικά με τον λιμένα ήταν πως τα ναύλα ήταν αρκετά ακριβά για αρκετά χρόνια σε σχέση με τα υπόλοιπα λιμάνια της χώρας, πράγμα που δυσχέραινε σε κάποιο βαθμό την εξαγωγή των βιομηχανικών προϊόντων. Το 1963 οι εισαγωγές που έφτασαν στο λιμάνι της Πάτρας ανήλθαν

στους 116.000 τόνους περίπου και ένα μεγάλο μέρος αυτών κάλυπταν οι εισαγόμενες πρώτες ύλες του Ε.Γ.Λαδόπουλου αλλά και των άλλων πατρινών βιομηχανιών. Το 1964 στις εξαγωγές παρουσιάζουν σημαντική αύξηση τα βιομηχανικά προϊόντα και μέσα σε αυτά περιλαμβάνονται τα ελαστικά επίσωτρα ,τα διάφορα είδη χαρτιού και τα κλωστοϋφαντουργικά είδη. Την ανοδική αυτή πορεία τους αυτά τα βιομηχανικά προϊόντα συνεχίζουν και το 1965. Το γεγονός αυτό, της αύξησης των εξαγόμενων βιομηχανικών προϊόντων των παραπάνω βιομηχανιών, είχε ιδιαίτερη σημασία και αποτελούσε το βαρόμετρο της εξαγωγικής ικανότητας της περιοχής καθώς επίσης και της κίνησης του λιμένα της. Το 1971 οι εισαγωγές από τον λιμένα Πατρών μειώνονται από 187.882 που ήταν το 1970 σε 116.435 και αυτό οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ύφεση των εργασιών της χαρτοποιίας του Ε.Γ.Λαδόπουλου το εν λόγω διάστημα. Αυτό το γεγονός , μαρτυρά την σπουδαιότητα των βιομηχανιών στην κίνηση του λιμανιού της πόλης.

✚ Βοήθησαν στην ανάπτυξη της επαρχιακής βιομηχανίας και στην βιομηχανική αποκέντρωση μετατρέποντας την Πάτρα σε βιομηχανικό κέντρο της Πελοποννήσου.

Έτσι μειώθηκε η “μετανάστευση” των Πατρινών στα μεγάλα αστικά κέντρα όπως η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη. Σε αυτήν την ανάπτυξη των εν λόγω βιομηχανιών , συνέβαλαν και τα μέτρα προστασίας της επαρχιακής βιομηχανίας παρά την αντίθεση του Κέντρου για αυτήν την προνομιακή μεταχείριση των περιφερειακών βιομηχανιών. Έτσι ,με την ύπαρξη αυτών των βιομηχανιών , σταματούσε σιγά-σιγά αυτός ο οικονομικός μαρασμός της πόλεως που προερχόταν από την μεταφορά των επιχειρήσεων από την επαρχία στο Κέντρο. Συγκεκριμένα , την δεκαετία του 1960 η Πάτρα εξελισσόταν σε σοβαρό βιομηχανικό κέντρο που ως συνέπεια είχε όχι μόνο να σταματήσει η μετανάστευση των κατοίκων προς το Κέντρο (Αθήνα), αλλά να αυξηθεί και ο πληθυσμός της κατά 5.000 κατοίκους αφού οι βιομηχανίες της λειτουργούσαν σαν μαγνήτης για τους ανέργους και από άλλες πόλεις της χώρας. Οι παραπάνω βιομηχανίες προχωρούσαν σε συνεχείς επεκτάσεις λόγω της εξαιρετικής τους πορείας με αποτέλεσμα να απορροφούν όλο και περισσότερο κόσμο για εργασία μειώνοντας και την ανεργία. Αυτές οι βιομηχανίες δημιουργούσαν το αίσθημα ασφάλειας και για την βιομηχανική πορεία της περιοχής. Χαρακτηριστικά το Δελτίο του Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου της Πάτρας , όταν

εγκαταστάθηκε η Pirelli – Hellas στην Πάτρα το 1960, έγγραφε πως δημιουργήθηκε αίσθημα ανακούφισης στις παραγωγικές τάξεις μετά από την αποκαρδίωση λόγω του μικρού ρυθμού εκβιομηχάνισης της περιοχής. Το 1975 η Πάτρα μέσω της ανάπτυξης της επαρχιακής βιομηχανίας κατάφερε να γίνει ένα από τα σημαντικότερα βιομηχανικά κέντρα της χώρας κυρίως στην οινόποια(Μάμος, ΒΕΣΟ) και στην κλωστοϋφαντουργία(Πειραιϊκή-Πατραϊκή , Αχαϊκή Α.Ε , Β.Μαραγκόπουλος).

✚ Βοήθησαν να βελτιωθεί η φήμη των Πατραϊκών προϊόντων και κατ' επέκταση των ελληνικών στις ξένες αγορές , κάνοντας τα ανταγωνιστικά διεθνώς.

Οι βιομηχανίες αυτές επέκτειναν συνεχώς τις εγκαταστάσεις τους και εκσυγχρόνιζαν τον μηχανολογικό τους εξοπλισμό , προς δημιουργία προϊόντων ανταγωνιστικών για τον χώρο της ΕΟΚ αλλά και διεθνώς συμβάλλοντας έτσι στην οικονομία της πόλεως και της χώρας. Η βιομηχανία του Ε.Γ.Λαδόπουλου την δεκαετία του 1960 κατείχε την πρώτη θέση στο είδος της στην Ελλάδα καλύπτοντας το 50% περίπου της ελληνικής παραγωγής χαρτιού ενώ διέθετε τεράστιο όγκο μηχανικού εξοπλισμού και ήδη είχαν προγραμματιστεί και περαιτέρω επεκτάσεις . Θεωρούνταν επίσης μια από τις μεγαλύτερες βιομηχανίες στο κλάδο της Χαρτοποιίας στα Βαλκάνια. Συγκεκριμένα, το 1961 που είχε επεκτείνει τις εγκαταστάσεις του, το γεγονός αυτό είχε τεράστια σημασία για την οικονομία της Πάτρας και γενικά για την Ελλάδα κατόπιν της απόφασης συνδέσεως της χώρας μας με την Κοινή αγορά.

Εκτός από τον Λαδόπουλο που επέκτεινε συνεχώς τις εγκαταστάσεις του και μάλιστα σε μια περίοδο σημαντική για την οικονομία της χώρας αλλά και της Πάτρας που εξετάζουμε, επεκτάσεις έκαναν καθ' όλη την πορεία τους και η Πειραιϊκή-Πατραϊκή, η Pirelli, ο Μάμος, ο Μαραγκόπουλος , η ΜΙΣΚΟ που με την σειρά τους και αυτοί ενίσχυαν την οικονομία της πόλεως και δημιούργησαν θετικές προϋποθέσεις για την βιομηχανική ανάπτυξη της Πάτρας κάνοντας τα προϊόντα τους ανταγωνιστικά και κάνοντας την χώρα να αντέχει τον ανταγωνισμό με τις χώρες της ΕΟΚ. Οι εν λόγω βιομηχανίες , όταν το 1961 υπέγραψε η Ελλάδα την σύνδεση της με την ΕΟΚ, επέκτειναν τις εγκαταστάσεις και τις εκσυγχρόνισαν προσπαθώντας να παράγουν προϊόντα με υψηλή ποιότητα σε χαμηλό κόστος για να μπορέσουν να ανταγωνιστούν τα προϊόντα των χωρών της ΕΟΚ που ήταν πιο ποιοτικά λόγω των πιο εκσυγχρονισμένων μηχανημάτων που ήδη διέθεταν . Με αυτό τον τρόπο θα κατάφερναν να επιβιώσουν και να

συνεχίσουν να συμβάλουν ενεργά στην πατρινή οικονομία. Η κλωστοϋφαντουργία ήταν αυτή, και μάλιστα με πρωτοπόρο την Πειραιϊκή-Πατραϊκή πανελλαδικώς, που και την περίοδο 1975-1980 με την πετρελαϊκή κρίση και την οικονομική ύφεση συνέχιζε να είχε αρκετά καλές επιδόσεις και να εξάγει ποσότητες προϊόντων στο εξωτερικό με αποτέλεσμα να ανταγωνίζεται έτσι τα ομοειδή προϊόντα των χωρών της ΕΟΚ.

✚ Βοήθησαν την Πάτρα να ανακάμψει την περίοδο του Μεσοπολέμου

Οι περισσότερες από αυτές τις βιομηχανίες ιδρύθηκαν την δεκαετία του 1920 και 1930, την περίοδο δηλαδή του μεσοπολέμου, μια περίοδο που εκτός από την παγκόσμια ύφεση που επικρατούσε, το ελληνικό δημόσιο είχε υπερχρεωθεί με δάνεια που έπαιρνε από την Αγγλία, την Γαλλία, την Γερμανία κτλ. για να καλύψει τα έξοδα του στρατού και οι τραπεζικές δομές του ήταν αδύναμες. Η χώρα προσπαθούσε να μειώσει τις εισαγωγές της για να μην επιβαρύνει το ήδη ελλειμματικό της ισοζύγιο και να αναπτύσσει παραγωγικές δομές με ύλες από την εγχώρια αγορά καθώς επίσης να καλύπτεται η ζήτηση από τα εγχώρια προϊόντα. Αυτό το κατάφεραν οι εν λόγω βιομηχανίες σε μεγάλο βαθμό, αφού με τις ποσότητες προϊόντων που παρήγαγαν, ικανοποιούσαν σε μεγάλη κλίμακα την εγχώρια ζήτηση των Πατρών μειώνοντας έτσι την εισαγωγή προϊόντων και έτσι πρόσφεραν κι αυτές με την σειρά τους, την δική τους βοήθεια στην καλύτερευση όσο το δυνατό, του εμπορικού ισοζυγίου μέσω των εξαγωγών τους.

✚ Οι βιομηχανίες αυτές σε μεγάλο βαθμό κράτησαν μια ισορροπία στην οικονομία της μεταπολεμικής Πάτρας όταν οι περισσότεροι μεγαλέμποροι της πόλης, Βλαχούτσικος, Θωμόπουλος, Λιδωρίκης, Ρούπας, Δεληγιάννης, Βιτάλ, Μαραγκόπουλος, Οικονομίδης, Αδελφοί Παπαδόπουλοι, Τσεμεντζής, Κάτρης, Διαμαντόπουλος, πολλοί από τους οποίους είχαν διεθνή προβολή, εγκαταστάθηκαν στην Αθήνα και λίγοι από αυτούς διατήρησαν μικρά γραφεία στην Πάτρα. Αυτοί οι έμποροι με την παρουσία τους στήριζαν σε σημαντικό βαθμό την οικονομία της πόλεως. Η οικονομία της Πάτρας όμως ήθελε και έντονη υποστήριξη για να μπορέσει να "ορθοποδήσει" μετά τους πολέμους που έληξαν στα τέλη του 1949 και μαζί με την οικονομία της, είχαν καταστρέψει και την οικονομία όλης της χώρας. Αυτή την στιγμή όμως οι μεγαλέμποροι αυτοί έφυγαν για το Κέντρο και τα βάρη της οικονομικής υποστήριξης επωμίστηκαν οι βιομηχανίες της πόλης που συνέχισαν να μένουν στην Πάτρα προσφέροντας

εργασία σε αρκετούς ανθρώπους που είχαν μεγάλη ανάγκη από δουλεία. Έτσι,σιγά-σιγά βοήθησαν την αχαϊκή πρωτεύουσα να αναπτύξει μια σημαντική οικονομία.

ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ :

✚ Με την εμφάνιση των βιομηχανιών αυτών , μικρές επιχειρήσεις που παρήγαγαν ή και πουλούσαν ομοειδή προϊόντα με αυτές , και ήταν κυρίως οικογενειακές, δεν άντεχαν τον ανταγωνισμό και κατέληγαν στην διακοπή της λειτουργίας τους. Έτσι οι επιχειρηματίες, που πολλές φορές ήταν και έμποροι, που έμεναν άνεργοι αναζητούσαν εργασία αλλού και ορισμένες φορές και στις ίδιες βιομηχανίες που ήταν αιτία να κλείσει η δική τους επιχείρηση. Οι βιομηχανίες είχαν την δυνατότητα να πουλάν σε χαμηλότερες τιμές από ότι οι μικροεπιχειρηματίες ή οι μικροέμποροι ,καθώς επίσης να παράγουν και να πουλούν και πιο ποιοτικά προϊόντα λόγω των μεγάλων κεφαλαίων που επένδυαν σε τεχνολογία. Ο ανταγωνισμός γινόταν ακόμα πιο έντονος όταν οι βιομηχανίες προέβαιναν σε επεκτάσεις των εγκαταστάσεων τους και σε εκσυγχρονισμό των μηχανημάτων τους και κέρδιζαν μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς. Επίσης ,οι βιομηχανίες είχαν μια πιο προνομιακή μεταχείριση από το Κράτος σε σχέση με αυτούς τους μικροεπιχειρηματίες. Συγκεκριμένα την δεκαετία κυρίως του 1960 τον εμπορικό κόσμο της Πάτρας τον διακατείχε ένας οικονομικός μαρασμός άνευ προηγουμένου, όπως υποστήριζαν ,εξαιτίας της παρουσίας των βιομηχανιών σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το Κράτος δεν τους έδειχνε το πρέπον ενδιαφέρον μιας και οι βιομηχανίες απολάμβαναν σημαντικές φορολογικές ελαφρύνσεις έναντι των εμπόρων και των καταστηματαρχών .

✚ Η περιοχή Ιτιές της πόλης της Πάτρας είχαν υποβαθμιστεί λόγω της μόλυνσης που είχαν προκαλέσει οι βιομηχανίες. Στην περιοχή Ιτιές βρισκόταν ο Ε.Γ.Λαδόπουλος , η Πειραιϊκή-Πατραϊκή, η ΒΕΣΟ και κοντά σε αυτήν την περιοχή βρίσκονταν και η Pirelli με τον Μαραγκόπουλο (στον Κόκκινο Μύλο, λίγο πιο πάνω από την περιοχή Ιτιές). Ο ποταμός Γλαύκος είχε μολυνθεί από τις μεγάλες ποσότητες χρωμίου, υδραργύρου και άλλων δηλητηριωδών μετάλλων. Η μόνη βιομηχανία που είχε κατάλληλα φίλτρα για την μόλυνση του αέρα και των υδάτων ήταν η Πειραιϊκή-Πατραϊκή. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα ,εκτός της μόλυνσης του περιβάλλοντος και τον κίνδυνο στην υγεία των κατοίκων της περιοχής, και την υποβάθμιση της. Οι έχοντες εκεί κατοικίες δεν μπορούσαν να τις πουλήσουν η ακόμα και να

τις νοικιάσουν γιατί κανένας δεν ήθελε να μείνει σε μια τέτοια περιοχή με αυξημένο επίπεδο ρύπων και δηλητηριωδών μετάλλων .

✚ Μια ακόμα αρνητική επίδραση ορισμένων από τις βιομηχανίες αυτές (συγκεκριμένα του Ε.Γ.Λαδόπουλου και της Πειραιϊκή-Πατραϊκής) που αφορά περισσότερο ολόκληρη την Ελλάδα και όχι μόνο την οικονομία της Πάτρας(αφορά την οικονομία της Πάτρας έμμεσα) ήταν ότι από την στιγμή που έγιναν προβληματικές το κράτος διέθετε τεράστια ποσά για την λειτουργία τους , μιας και ήταν υπερχρεωμένες. Αυτά τα ποσά όμως στην ουσία τα πλήρωνε ο Έλληνας φορολογούμενος . Συγκεκριμένα , το σύνολο των προβληματικών επιχειρήσεων ετησίως κόστιζε για το ελληνικό κράτος περίπου 45.000.000 δρχ. και μόνο τα 12.000.000 δρχ. εξ αυτών προορίζονταν για μισθούς υπαλλήλων. Πολλοί είχαν δηλώσει την επιθυμία τους να σταματήσει το Κράτος να τις χρηματοδοτεί αφού κάθε χρόνο είχαν πολλά εκατομμύρια ζημίες και να συνέχιζε να χρηματοδοτεί μόνο τους εργαζομένους μέχρι να τους απασχολήσουν κάποιες άλλες επιχειρήσεις ούτως ώστε να μην αυξηθεί η ανεργία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. «Νεώτερον εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν "ΗΛΙΟΥ"», εκδόσεις της εγκυκλοπαιδικής επιθεώρησης «ΗΛΙΟΣ», Αθήνα.
 2. «Ελλαδική έγχρωμη παγκόσμια εγκυκλοπαίδεια», εκδόσεις "Γιάννη Ρίζου & ΣΙΑ Ε.Ε", Αθήνα.
 3. «Μεγάλη Ελληνική εγκυκλοπαίδεια» του Παύλου Δρανδάκη ,εκδοτικός οργανισμός "Ο Φοίνιξ Ε.Π.Ε", Αθήνα
 4. «Θησαυρός γνώσεων» του Χαρίλαο Θ.Μηχιώτη, εκδόσεις "ΚΑΣΤΑΛΙΑ", Αθήνα, έκδοση ανακαινισμένη 1975.
 5. «Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Βριτάννικα»
 6. «Εγκυκλοπαίδεια Υδρία, "εταιρεία ελληνικών εκδόσεων Α.Ε"»
 7. «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης» ΚΕΤΑ-ΔΕ 2007, επιμέλεια έκδοσης : εκδόσεις "Το δόντι".
 8. «Η Μεσοπολεμική βιομηχανική ανάπτυξη της Πάτρας και οι μεταλλαγές στον αστικό ιστό της πόλης» του Νικόλου Β.Μιτζαλη , εκδόσεις "Περί Τεχνών".
 9. «Λεύκωμα αχαϊκής βιομηχανίας 1840-1940» του Νικόλαου Σαροφόπουλου , "Επιστημονικό πάρκο Πατρών".
 10. «Ιστορικός βιομηχανικός εξοπλισμός στην Ελλάδα», Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Εθνικό Ίδρυμα ερευνών Υπουργείο Ανάπτυξης, "Πανεπιστημιακές εκδόσεις ΕΜΠ, εκδόσεις Οδυσσέας", 1998
 11. «Πάτρα, το πρόσωπο της πόλης», εκδόσεις "Τοπίο"
 12. «Κείμενα για την ελληνική βιομηχανία τον 19^ο αιώνα» του Μιχάλη Ψαλιδόπουλου, "Πολιτιστικό Ίδρυμα ΕΤΒΑ".
 13. «Οικονομία και πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα» ,εκδόσεις "Διονικός", επιμέλεια Θεόδωρος Σακελλαρόπουλος.
 14. «Ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας» του Ανδρέα Α. Κιντή, εκδόσεις "Gutenberg".
 15. «Ελληνική βιομηχανία» του Αλέξανδρου Ι. Πανεθυμιτάκη, "Gytenberg" 1992.
 16. «Εφημερίδα Πελοπόννησος».
 17. «Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών».
 18. «Οικονομική Βιομηχανική Επιθεώρηση» ,εκδόσεις "Κέρκυρα".
- α Οι παράγραφοι 1.2 & 1.3 προέρχονται από τα βιβλία: «Κείμενα για την ελληνική βιομηχανία», «Ελληνική βιομηχανία» , «Ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας» και από «Η Μεσοπολεμική βιομηχανική ανάπτυξη της Πάτρας και οι μεταλλαγές στον αστικό ιστό της πόλης». Οι πίνακες των σελίδων 20 και 21 προέρχονται

από το βιβλίο «Η Μεσοπολεμική βιομηχανική ανάπτυξη της Πάτρας και οι μεταλλαγές στον αστικό ιστό της πόλης».

α Η παράγραφος 2.1 προέρχεται από τα βιβλία: «Θησαυρός γνώσεων», «Η Μεσοπολεμική βιομηχανική ανάπτυξη της Πάτρας και οι μεταλλαγές στον αστικό ιστό της πόλης», «Οικονομία και πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα» και «Λεύκωμα αχαϊκής βιομηχανίας 1840-1940».

α Η παράγραφος 2.1.1 προέρχονται από :«Οικονομική Βιομηχανική Επιθεώρηση», «Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου», «Εφημερίδα Πελοπόννησος», «Οικονομία και πολιτική στη σύγχρονη Ελλάδα», «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης».

α Η παράγραφος 2.1.2 προέρχονται από: Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου», «Εφημερίδα Πελοπόννησος», «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης»

α Η παράγραφος 2.1.3 προέρχεται από: «Ιστορικός βιομηχανικός εξοπλισμός στην Ελλάδα» είναι κείμενο της Β. Δεσποινιάδου και Χ. Αγριαντώνη.

α Η παράγραφος 2.2 προέρχεται η εισαγωγή από το: «Θησαυρός γνώσεων» και το υπόλοιπο κείμενο είναι της Χ. Αγριαντώνη από το βιβλίο:«Ιστορικός βιομηχανικός εξοπλισμός στην Ελλάδα».

α Η παράγραφος 2.2.1 προέρχεται από: «Ιστορικός βιομηχανικός εξοπλισμός στην Ελλάδα» της Β.Δεσποινιάδου και Χ.Αγριαντώνη, από το «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης», την «Εφημερίδα Πελοπόννησος» και το «Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου».

α Η παράγραφος 2.3 προέρχεται από: «Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Βριτάννικα».

α Η παράγραφος 2.3.1 προέρχεται από: «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης», την «Εφημερίδα Πελοπόννησος» και το «Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου».

α Η παράγραφος 2.4 προέρχεται από: «Εγκυκλοπαίδεια Υδρία» και «Νεώτερον εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν "ΗΛΙΟΥ"».

α Η παράγραφος 2.4.1 προέρχεται από : «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης» και από «Ιστορικός βιομηχανικός εξοπλισμός στην Ελλάδα» της Β.Δεσποινιάδου και Χ.Αγριαντώνη

α Η παράγραφος 2.5.1 προέρχεται από: «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης»

α Η παράγραφος 2.6 προέρχεται από: «Μεγάλη Ελληνική εγκυκλοπαίδεια» του Παύλου Δρανδάκη και από «Ελλαδική έγχρωμη παγκόσμια εγκυκλοπαίδεια».

α Η παράγραφος 2.6.1 προέρχεται από: «Εφημερίδα Πελοπόννησος», από πληροφορίες της κ. Κων/ντίνα Πεταλά

α Η παράγραφος 2.7 προέρχεται από: «Μεγάλη Ελληνική εγκυκλοπαίδεια» του Παύλου Δρανδάκη, «Θησαυρός γνώσεων», «Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάννικα», και από «Νεώτερον εγκυκλοπαιδικόν λεξικόν 'ΗΛΙΟΥ'».

α Η παράγραφος 2.7.1 προέρχεται από: «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης», «Δελτίο Εμπορικού & Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πατρών».

Προφορικές πληροφορίες αντλήσαμε από το «Εργατικό Κέντρο της Πάτρας», το «Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο της Πάτρας», τον «Σύνδεσμο Ελλήνων Βιομηχάνων» στην Πάτρα, την κ. Πεταλά Κωνσταντίνα πρώην στέλεχος της εταιρείας ΜΙΣΚΟ στην Πάτρα, το «Κέντρο Επιχειρηματικής και Τεχνολογικής Ανάπτυξης Δυτικής Ελλάδος(ΚΕΤΑ-ΔΕ) που μας έδωσαν και το βιβλίο: «Βιομηχανικά κτίρια της Δυτικής Ελλάδας, Αρχιτεκτονική φυσιογνωμία -δυνατότητες αξιοποίησης» καθώς επίσης και από τον κ. Νικόλαο Σαραφόπουλο συγγραφέα του βιβλίου:«Λεύκωμα αχαϊκής βιομηχανίας 1840-1940» τους οποίους ευχαριστούμε πολύ για την πολύτιμη βοήθεια τους.

Όλες οι εικόνες που αναφέρουν ως πηγή "Ν.Σαραφόπουλος", έχουν αντληθεί από το βιβλίο :«Λεύκωμα αχαϊκής βιομηχανίας 1840-1940», "Επιστημονικό Πάρκο Πατρών"